

Bilag 1: Udleverede oplysninger og dokumenter

<u>Sagsnummer</u>	<u>Titel</u>	<u>Ekstrahering</u>
16/02021-1	VS Kvælstof - materiale til møde 510.msg	<p><u>Bilag 1:</u> Kvælstofudvalget</p> <p>Kvælstofudvalget blev nedsat af den tidligere regering og blev igangsat ultimo april. Udvalget skal komme med anbefalinger til 1) konsolidering af indsatsbehovet, 2) forslag til målrettet regulering og 3) den gældende implementering af vand-rammedirektivet.</p> <p>Udvalget består af Finansministeriet (formand), Miljø- og Fødevarerministeriet og Erhvervs- og Vækstministeriet.</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 2:</u> Virkemidler og målretning - udkast</p> <p>Kvælstofreduktioner opnås ved brug af såkaldte virkemidler. Som forberedelse til den kommende vandplansperiode har Aarhus Universitet udarbejdet et virkemiddelkatalog med en vurdering af omkostningseffektivitet ved en lang række virkemidler. For de fleste virkemidler er effekten veldokumenteret, mens der for andre virkemidler endnu ikke er sikker viden om effekt. Sidstnævnte gælder særlig for virkemidler uden for dyrkningsfladen.</p> <p>Virkemidlerne kan kategoriseres i forhold til, hvor de 'virker'. Det vil sige, om effekten opstår på dyrkningsfladen, i randen af dyrkningsfladen, udenfor dyrkningsfladen (mellem marken og fjorden) eller i det marine miljø.</p> <p>Virkemidler, som anvendes i dag, fremgår af tabel 1.</p>

Tabel 1: Oversigt over virkemidler, som indgår den statslige indsats i dag

			Teknisk potentiale, ha			
Bedriftsvirkemidler, frivillige eller obligatoriske (regule- ring)						
<i>Dyrkningsfladen</i>						
Efterafgrøder			630.000			
Flerårige energiafgrøder			35.000			
Forbud mod jordbear- bejdning i visse perioder			750.000			
Brak (ikke permanent udtagning)			IV			
Mellemafgrøder			81.394			
Tidlig såning af vinter- hvede (7. september)			45.000			
Reduktion af N-norm med yderligere 10 % i forhold til gældende krav ^{*(1)}			2.634.663			
<i>Randen af dyrkningsfladen</i>						
Randzoner			50.000			
Kollektive virkemidler						
<i>Udenfor dyrkningsfladen</i>						
Vådområder**						

Anmærkning: Tabellen viser årlige effekter. 'Reduceret gødskning' er ikke vurderet i virkemiddelkataloget.

Tiltag mærket med *: Omkostning ved yderligere tiltag ud over de gældende krav.

[...]

Kilde: DCA RAPPORT NR. 052, DECEMBER, 2014: "VIRKEMIDLER TIL REALISERING AF 2. GENERATIONS VAND-PLANER OG MÅLRETTET AREALREGULERING"; Jacobsen (2014), Analyse af omkostningerne ved scenarier for en yderligere reduktion af N-tabet fra landbruget i relation til Vandplan 2.0, Københavns Universitet. Statistikbanken, AFG07: Det dyrkede areal efter område, enhed og afgrøde, dyrket areal i alt i 2015 (1) Effekten i havmiljøet kan være overvurderet, men det konkrete niveau er ikke genberegnet i Jacobsen (2014) og benyttes her.

[...]

Tabel 2: Virkemidler udenfor reguleringen med veldokumenteret effekt

Bedriftsvirkemidler, frivillige eller obligatoriske (regulering)						
<i>Dyrkningsfladen</i>						
Afgrøder med høj N-optagelse: Græs og frøgræs						
Forbud mod omlægning af fodergræs om efteråret						
Permanent udtagning						
Skovrejsning						
Ændret udbringningsperiode for husdyrgødning om efteråret						
Økologi						
<i>Randen af dyrkningsfladen</i>						
Minivådområder*						

Anmærkning: Tabellen viser årlige effekter. Vedr. "Ændret udbringningsperiode for husdyrgødning om efteråret" er der et samlet effekt på 1850 t N i virkemiddelkataloget, men der er ikke opgjort en N-effekt pr. ha. "Økologi" er ikke vurderet i virkemiddelkataloget. Mini-vådområder fremgår kun som et virkemiddel i randen af dyrkningsfladen. Det kan dog også opfattes som et kollektivt virkemiddel idet det vil placeres i randen af én landmands dyrkningsflade, men oftest have effekt for alle de landmænd som afvander via det samme dræn/vandløb. Vurderingen af de enkelte virkemidler er uddybet nærmere i virkemiddelkataloget og herunder diverse forbehold.

”Kilde: DCA RAPPORT NR. 052, DECEMBER, 2014: ”VIRKEMIDLER TIL REALISERING AF 2. GENERATIONS VAND-PLANER OG MÅLRETTET AREALREGULERING”; Jacobsen (2014), Analyse af omkostningerne ved scenarier for en yderligere reduktion af N-tabet fra landbruget i relation til Vandplan 2.0 , Københavns Universitet.

Fsva. minivådområder, bemærkes det, at selvom effekten er relativt veldokumenteret, udestår der en vurdering af det praktiske potentiale. Fra 2016 vil Landdistriktsprogrammet indeholde en støtteordning til mini-vådområder.

[...]

Tabel 3: Virkemidler udenfor regulering med behov for yderligere dokumentation

Kollektive virkemidler						
Marint						
Muslingeopdræt	■	■	■	■	■	■
Tangdyrkning	■	■	■	■	■	■
Udplantning af ålegræs	■	■	■	■	■	■
Stenrev	■	■	■	■	■	■
Iltning af havbund	■	■	■	■	■	■

Anmærkning: Tabellen viser årlige effekter.

Kilde: DCA RAPPORT NR. 052, DECEMBER, 2014: "VIRKEMIDLER TIL REALISERING AF 2. GENERATIONS VAND-PLANER OG MÅLRETTET AREALREGULERING"; Jacobsen (2014), Analyse af omkostningerne ved scenarier for en yderligere reduktion af N-tabet fra landbruget i relation til Vandplan 2.0, Københavns Universitet.

Vedr. skøn for potentialer er det vigtigt at være opmærksom på, at det ikke er muligt at benytte samme areal to gange til to forskellige virkemidler.

[...]

Virkemidler på og i randen af dyrkningsfladen kan enten være frivillige eller obligatoriske i form af reguleringsmæssige krav om fx udlæg af efterafgrøder eller etablering af randzoner.

[...]

Ved regulering vil finansieringsbyrden som udgangspunkt pålægges landmanden i form af den erhvervsøkonomiske omkostning forbundet med virkemidlerne. Dermed garanteres under de givne antagelser en bestemt N-effekt.

[...]

Der kan dog ikke kompenseres for obligatoriske tiltag, som landene skal gennemføre som led i implementeringen af Nitratdirektivet, herunder tiltag, som landene pålægger landmanden at gennemføre for at efterkomme Nitratdirektivet.

[...]

Fælles for alle virkemidler er, at de kan placeres målrettet i områder med højt ind-satsbehov i nærliggende vandområder og/eller lav retention af kvælstof fra mark til fjord. Dette gælder uanset, om der er tale om kollektive

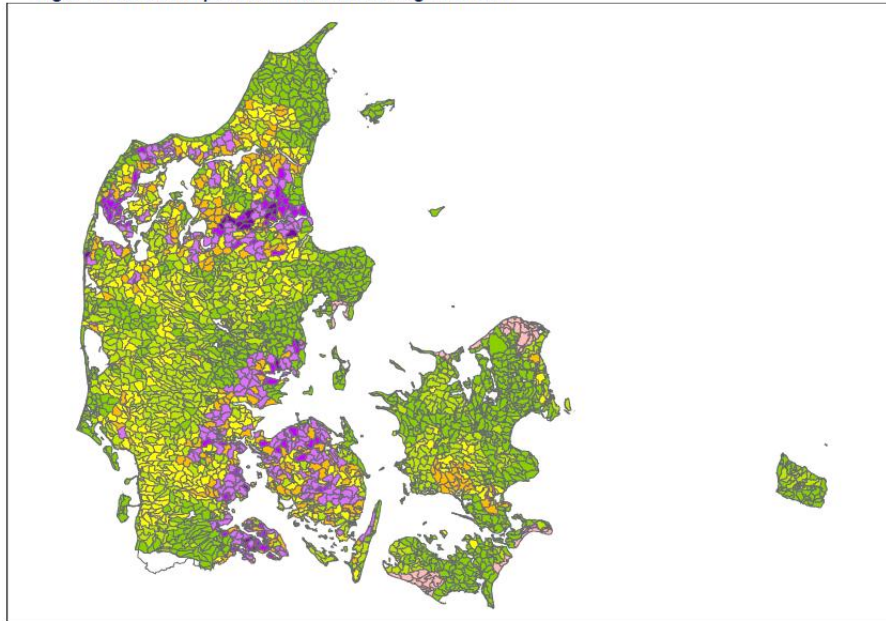
virkemidler eller bedriftsvirkemidler, og uanset om sidstnævnte etableres frivilligt eller obligatorisk.

En målrettet placering af virkemidler sikrer, at indsatsbehovet håndteres på den mest omkostningseffektive måde. Det bemærkes, at såfremt målretningen sker i form af regulering, implicerer dette, at der stilles lokalgeografisk differentierede krav om indsatsniveau. Med andre ord mødes nogle landmænd af strengere krav end andre.

For hvert enkelt virkemiddel vil potentialet for målrettet placering være bestemt af forhold i de lokale område, f.eks. om der er ”plads” til flere vådområder i området eller om området er egnet til skovrejsning.

Figur 1 nedenfor illustrerer, hvor i landet indsatsbehovet er højest og retentionen er lavest, dvs. hvor der er størst behov for anvendelse virkemidler. Det bemærkes, at kortet er baseret på ikke-konsoliderede tal og ikke indeholder effekten af hverken baselinefremskrivning eller eventuelle lempelser, hvorfor det alene bør læses som et eksempel.

Figur 1: Korteksempel over indsatsbehov og retention

Kortet illustrerer et indeks over det foreløbigt beregnede indsatsbehov og retentionsprocenterne over hele landet. De mørklilla områder har det højeste indsatsbehov kombineret med lav retention. De mørkegrønne områder har omvendt et mindre indsatsbehov kombineret med højere retention. De lysere områder har et negativt indsatsbe-

		<p>hov, dvs. merudledningspotentialer.</p> <p>[...]</p> <p>Ved målrettet regulering (bedriftsvirkemidler) forstås således geografisk differentierede krav til landmanden om brug af virkemidler på bedriften såsom reduceret gødsning, efterafgrøder, græs, brak, etc., jf. tabel 1.</p> <p>[...]</p> <p>Retention er et udtryk for den mængde kvælstof, som 'forsvinder' mellem mark og fjord og dermed tilbageholdes fra udledningen til vandmiljøet.</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 3:</u></p> <p>[...]</p> <p>Vandrammedirektivet fastlægger, at der ikke må ske forringelser af tilstanden i vandmiljøet.</p> <p>[...]</p> <p>Ad 2. Miljømålet "god tilstand" i forhold til 'udskydelse af 6.200 tons-scenariet'</p> <p>'Udskydelse af 6.200 tons-scenariet': Der anvises finansiering til at iværksætte kompenserende tiltag, således at der alene udskydes 6.200 tons til 3. vandplanperiode (2021-27).</p> <p>Vandrammedirektivet fastlægger en forpligtelse for medlemsstaterne til at nå et mål om "god tilstand". Denne forpligtelse udgør en resultatforpligtelse, hvilket betyder, at Danmark som udgangspunkt senest den 22. december 2015 skal have nået målet om god tilstand, medmindre der er anvendt undtagelsesbestemmelser."</p> <p>[...]</p> <p>"Ifølge forordningsgrundlaget for Landdistriktsprogrammet kan tiltag, der understøtter en frivillig indsats under Nitratdirektivet eller under Vandrammedirektivet, principielt støttes. Det samme gælder kompensation for obliga-</p>
--	--	---

		<p>toriske krav i forhold til Vandrammedirektivet.</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 4:</u> Kommunikationslinje i bemærkninger til lovforslag – udkast</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 5:</u> Notat om andre lande i relation til miljøregulering og vandramme-direktivet</p> <p>Interkalibrering Efter vandrammedirektivet skal EU-medlemslandene udarbejde vandplaner med tilhørende indsatsprogrammer, som skal sikre opfyldelse af direktivets mål om opfyldelse af 'god tilstand' i alle vandområder i 2015, - idet direktivet dog giver visse undtagelsesmuligheder.”</p> <p>[...]</p> <p>Kvælstof-forureningen, som er stærkt medvirkende til algeopblomstringer og iltsvind, stammer hovedsageligt fra landbruget. Danmark er det land i Europa, som har den største andel af arealet i landbrugsmæssig omdrift</p> <p>[...]</p> <p>Andre lande bidrager også med kvælstof til danske vandområder (ligesom Danmark ”eksporterer” kvælstof til andre landes vandområder). Dansk andel er størst i fjorde og kystnære områder (op mod 100 %) og mindst i åbne farvande (ned mod nogle få procent). Vandområdernes økologiske tilstand bestemmes ifølge direktivet på baggrund af målinger af en række miljøindikatorer, såkaldte kvalitets-elementer. For de marine områder drejer det sig om vandets indhold af mikroskopiske alger (klorofyl), større planter (makroalger og ålegræs) samt smådyr på havbunden (bundfauna).</p> <p>Med henblik på at sikre en ensartet implementering af vandrammedirektivet i medlemslandene foretages i EU-regi en såkaldt interkalibrering, hvor det generelle mål om god økologisk tilstand gøres operationel på en harmoniseret måde i hele EU – således at ”god økologisk tilstand” betyder det samme på tværs af forskellige medlemsstater.</p>
--	--	---

Fastlæggelse af indsatsbehov for kvælstof/fosfor i Tyskland og Sverige

Tyskland/Flensborg Fjord

I henhold til både de tyske og danske vandområdeplaner opfylder ingen dele af Flensborg fjord i dag vandrammedirektivets mål om ”god tilstand”.

Fra tysk side er det som et langsigtet mål opgjort, at der skal ske en reduktion på ca. 55 % i forhold til den nuværende kvælstofbelastning af Flensborg Fjord, hvis fjorden skal opnå god økologisk tilstand.

Ifølge det foreliggende udkast til de danske Vandområdeplaner 2015-2021, som har været i høring, skal kvælstofbelastningen af fjorden fra dansk side reduceres med 43 %. Der er altså relativ god overensstemmelse mellem hvad Tyskland og Danmark har af indsatsbehov for Flensborg Fjord.

Af høringsmaterialet for de tyske vandplaner fremgår mere generelt: ”..reduktionen af kystvandenes belastning ved tilførsel af for store mængder næringsstoffer er et miljømål, som kun kan opnås gennem foranstaltninger i hele oplandet. Her er en reduktion af næringsstofkoncentrationen og derved af næringsstofftilførslen påkrævet - vedrørende Vesterhavet med 15 – 30 %, vedrørende Østersøen med mere end 50 % (undtaget Schwentineopland).

Sydlig Sverige

Af den svenske vandplan, som dækker det sydlige Sverige (Förslag på förvaltningsplan för Södra Östersjöns vattendistrikt, 2015-2021) fremgår, at tilførslen af kvælstof og fosfor til vandområderne er et af de største miljøproblemer i Södra Östersjöns vattendistrikt.

De svenske indsatsbehov beregnes for de enkelte vandområder ud fra forskellen mellem målte eller modellerede koncentrationer af næringsstoffer og de koncentrationer, hvor der opnås god tilstand. Det samlede svenske indsatsbehov for at opnå god økologisk tilstand i søer, vandløb og kystvandene er ca. 1.000 tons fosfor og 9.400 tons kvælstof. I det samlede Södra Östersjöns vattendistrikt, hvoraf en del afvander til Øresund, er i de svenske vandplaner opgjort et indsatsbehov for reduktion af tilførslerne fra land på 218 tons fosfor og 2.500 tons kvælstof.

Fra dansk side er der i udkastet til vandområdeplaner 2015-2021, som har været i høring, opgjort et samlet indsatsbehov for de danske fjorde og kystvande på 7.800 tons kvælstof. Der er ikke fundet et indsatsbehov til Øresund, idet allerede planlagte og iværksatte foranstaltninger (baseline) vurderes at bringe vandområdet i god tilstand inden 2021.

		<p>[...]</p> <p>Vandrammedirektivet foreskriver visse undtagelsesmuligheder i forhold til at opnå god tilstand i vandområderne i 2015.</p> <p>[...]</p> <p>Tyskland</p> <p>I forslagene til såvel de danske som de tyske vandområdeplaner er Flensborg Fjord omfattet af en undtagelsesbestemmelse i form af tidsfristforlængelse til 2027 for målopfyldelse. Der findes 40 tyske kystvandsområder i delstaten Slesvig-Holsten. Heraf er de 37 omfattet af en undtagelse, hvor tidsfristen for målopfyldelse er forlænget til 2027. For tre områder forventes opfyldelse af miljømålet i 2021.</p> <p>I Danmark gælder tilsvarende, at ud af i alt 119 kystvandsområder er de 69 omfattet af en undtagelse (i de vandområdeplaner der er i høring), hvor tidsfristen for målopfyldelse er forlænget til 2027.</p> <p>Sydlige Sverige</p> <p>Ifølge forslaget til vandområdeplanen for Södra Östersjöns vattendistrikt har ca. 95 % af kystvandsområderne fået fristforlængelse for opfyldelse af målet om god tilstand til 2027 – ud af de i alt 178 vandområder. I Sverige findes i alt 653 kystvandsområder. Heraf forventes ca. 28 % at opfylde miljømålet i 2021, mens 72 % er omfattet af en undtagelse, hvor tidsfristen for målopfyldelse er forlænget til 2027.</p> <p>Øvrig kvælstofregulering – internationalt Reduktionsmål for næringsstofudledning til Østersøen</p> <p>HELCOM er det styrende organ for konventionen om beskyttelse af havmiljøet i Østersøområdet, kendt som Helsinki-konventionen. HELCOM har i Baltic Sea Action Plan (BSAP) identificeret eutrofiering som et hovedproblem i Østersøen. HELCOM opererer således med reduktionsmål for kvælstof- og fosfortilførsler til Østersøen med henblik på at forbedre Østersøen. HELCOM-ministrene har på ministermødet den 3. oktober 2013 i København vedtaget opdaterede reduktionsmål for næringsstoffer i Østersøen (se tabel 1), som landene skal opfylde senest i 2021.</p>
--	--	---

Tabel 1: Tabellen viser de opdaterede reduktionsmål (afrundede tal), som landene skal opfylde senest i 2021. Det vurderes, at Danmark allerede har opnået sine reduktionsforpligtelser.

	Kvælstof (tons)	Fosfor (tons)
Danmark	2.890	38
Estland	1.800	320
Finland	2.430 +600	330 +30
Tyskland	7.170 +500	110 +60
Letland	1.670	220
Litauen	8.970	1.470
Polen	43.610	7.480
Rusland	10.380	3.790
Sverige	9.240	530

Nabotjek af andre landes miljøregulering

Der er for nyligt gennemført et Vækst- og nabotjek af andre landes regulering i forhold til landbrugets miljøregulering. Opgaven blev udført af COWI med udgangspunkt i en beslutning truffet i Vækstplan for Fødevarer.

Resultaterne fra vækst- og nabotjekket viser, at det danske landbrugs effektivitet er omkring gennemsnittet for så vidt angår malkekvægs- og svinebedrifter og høj for planteavlbedrifter. DK's placering har ikke ændret sig i perioden 2004-2012.

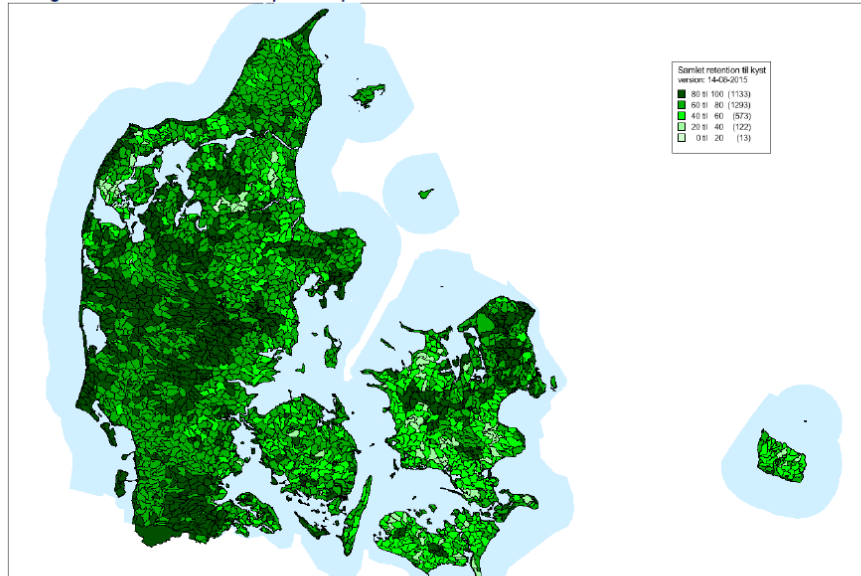
Vækst- og nabotjekkets regnskabsanalyse peger på, at indtjeningen i alle tre drifts-grene ikke afviger markant fra indtjeningen i de øvrige lande i analysen. En høj gældsbyrde og høje lønomkostninger i DK trækker til gengæld ned, og betyder, at målt på bruttooverskud ligger de danske bedrifter relativt lavt.

Selve bedriftsanalysen indikerer, at der er elementer i de undersøgte nabolandes miljøregulering, som ville være en gevinst for danske bedrifter. Plantebedrifterne vil i alle de beregnede scenarier opnå en driftsøkonomisk gevinst. For svinebedrifter og malkekvægsbedrifter illustrerer analysen, at nogle bedrifter vil få en betydelig gevinst, men at der kan være bedrifter som kun får en marginal gevinst. Afgørende er tilpasningsomkostningerne ved reduktion af brugen af husdyrgødning.

Det er værd at bemærke, at DK og Nederland er de eneste lande i undersøgelsen, som ikke er i EU-Kommissionens søgelys for ikke at overholde nitratdirektivet. Frankrig og Polen har i 2014 fået domme for overtrædelser, og EU-Kommissionen har indledt traktatkrænkelseskridt mod Tyskland og Sverige.

		<p>[...]</p> <p>Vækst- og nabotjekket viser, at der er forskel på miljøreguleringen og kontrollen i de sammenlignede EU-lande. Der anvendes mange af de samme typer af virkemidler i de andre lande, men generelt er der flere af virkemidlerne i Danmark, der er obligatoriske samtidig med at kravene i mange tilfælde er strammere.</p> <p>Der er særlige forhold i DK i forhold til andre EU-lande, såsom høj dyreintensitet, meget intensiv dyrkning af arealet (stor andel i omdrift) og høj næringsstoffudledning til kystområder, hvoraf en stor del er sårbare. Disse forhold er forskellige fra de øvrige undersøgte EU-lande, dog også med visse ligheder, særligt i Nederland.</p> <p><u>Bilag 6:</u> Retentionskortet</p> <p>Det er et velkendt faktum, at retentionen (jordens evne til at ”tilbageholde” kvælstof) er meget forskellig – selv inden for meget små områder. Det giver en udfordring i forhold til via miljøreguleringen at målrette indsatsen de steder, hvor der tabes mest kvælstof til vandmiljøet. På den baggrund har MFVM fået udarbejdet et såkaldt retentionskort.</p> <p>GEUS har i marts 2015 offentliggjort det seneste retentionskort, og der er i august 2015 foretaget mindre justeringer heraf. Retentionen er differentieret og præsenteret på arealer med en størrelse på ca. 15 km². Retentionen er opgjort både for grundvand og for overfladevand. I denne sammenhæng anvendes den samlede retention mellem rodzonen og kyst.</p> <p>Den gennemsnitlige retention på landsplan er ifølge den nye kortlægning opgjort til 71,6 %. Det betyder, at 28,4 % af den mængde kvælstof, der udvaskes fra rod-zonen på en mark, finder vej ud til kystvandmiljøet.</p> <p>[...]</p> <p>Figur 1 nedenfor viser den kortlagte retention på landsplan.</p>
--	--	--

Figur 1: Procentvis retention på landsplan

Bilag 7:**Vurdering af effekten ved lempelser af kvælstofregulering på råvaregrundlag – udkast**

16-punktsplanen indeholder forslag om ophævelse af krav om randzoner og 60.000 ha efterafgrøder samt en udfasning af den nuværende kvælstof-normreduktion.

[...]

Udfasning af den nuværende kvælstof-normreduktion vil ifølge IFRO kunne øge den årlige afgrødeproduktion med 7-11 pct., og 13 pct. ifølge SEGES. Dette svarer til en øget afgrødeproduktion på 660.000-1.300.000 ton korn. jf. tabel 1 og 2, Med en kornpris på 120 kr./hkg har det en salgsværdi på op til 1,6 mia. kr. årligt.

Tabel 1**Øget kornproduktion ved lempelser**

IFRO	Gennemsnitsudbytte	Potentiale	Samlet gevinst
	kg/ha	ha	ton
Normreduktion	300-500	2.200.000	660.000-1.100.000
Randzoner	6.126	25.000	153.150
Efterafgrøder		60.000	

Anmærkning: Der indgår i analysen af normreduktion et kornareal på 1,7 mio. ha og et grovfoderareal på ca. 500.000 ha. Det lave niveau på 3 hkg til skønnet tab i en vårsæd som byg. Det høje niveau på 5 hkg pr. ha er det skønnede tab i en vintersædsafgrøde som hvede. For Randzoner er brugt et gennemsnitsudbytte for korn fra perioden 2000-2014 fra Statistikbanken.

Kilder:

Kristensen, E. S., & Jacobsen, B. H. (red.), (2013). Landbrugets omkostninger ved den nuværende normreduktion, (IFRO Udredning; Nr. 2013/14)

Jacobsen, B. H., (2015). Beregning af indkomsttab ved etablering af obligatoriske randzoner, (IFRO Udredning; Nr. 2015/22)

Statistikbanken, HST6: Hostresultat efter afgrøde og enhed, hentet 21.9.2015.

Jacobsen, B. H., (2015). Ændring i indtjening ved etablering af 60.000 ha efterafgrøder i stedet for 140.000 ha målrettede efterafgrøder

Tabel 2**Øget kornproduktion ved lempelser**

SEGES	Gennemsnitsudbytte	Potentiale	Samlet gevinst
	kg/ha	ha	ton
Normreduktion	600	2.180.000	1.308.000
Randzoner	4500-7830	25.000	112.500-195.750
Efterafgrøder		60.000	

Kilder:

SEGES. (2014). Konkurrenceevne Del 1: Overimplementering samt

SEGES. (2013). Hvad koster de underoptimale kvælstofnormer dansk landbrug? (https://www.landbrugsinfo.dk/planteavl/goedskning/naeringsstoffer/kvaelstof-n/kvaelstofnormer-og-prognose/sider/hvad-koster-de-underoptimale-kvaelstofnormer-dansk-landbrug_pl_po_13_137.aspx)

SEGES. (2012). Økonomiske konsekvenser af randzonestovlovgivningen. (https://www.landbrugsinfo.dk/Oekonomi/Produktionsoekonomi/Planteavl/Analyser-og-beregninger/Sider/Oekonomiske-konsekvenser-aftandzonestovlovgivningen_pl_12_947.aspx)

Den økonomiske gevinst ved øget kornproduktion afhænger naturligvis af kornprisen, såvel som prisen på inputfaktorer. Den samlede økonomiske gevinst for landbruget fremgår af Notat om håndtering af kvælstofindsatsen, tabel 5, heraf fremgår, at den erhvervsøkonomiske gevinst forbundet normreduktion og randzoner ifølge IFRO en årlig værdi på ”[...]” mia. kr. årligt. SEGES vurderer at værdien er op til 3,8 mia. kr. årligt.”

[...]

Bilag 8:

Jammerbugt Kommunes brug af drænmålinger til miljøgodkendelser

Jammerbugt Kommune har truffet politisk beslutning om at tildele en miljøgodkendelse til et kvægbrug, hvor grundlaget for kommunens vurdering af nitratudvaskningen var faktiske målinger af nitratindholdet i drænvand samt et minivåd-områdes rensningseffekt, i stedet for de modelberegninger og virkemidler, som ligger til grund i IT-systemet husdyrgodkendelse.dk. Afgørelsen er endnu ikke udmøntet i, at der er givet den fysiske tilladelse til landmanden, og Miljøstyrelsen har ikke haft adgang til de bagvedliggende data for godkendelsen.

[...]

Det nuværende system

Modelberegningerne bag husdyrgodkendelse.dk hviler på et stort antal målinger, der holdes op imod et stort antal variationer over bedriftstyper, sædskifter mv., og der er på den baggrund lavet gennemsnitsbetragtninger af, hvor meget den enkelte landmand må udlede og omfanget af kompenserende foranstaltninger.

[...]

Drænmålinger af udvaskning af nitrat er generelt svære at udføre retvisende

[...]

Igangværende projekt om drænmålinger

I perioden juni 2014- udgangen af 2015 gennemføres et samarbejde mellem Naturstyrelsen, Miljøstyrelsen, NaturErhvervstyrelsen, DCE og GEUS om et projekt til måling af nitrat i drænvand og vandløb. Det eksisterende projekt undersøger teknisk-faglige muligheder for, hvorvidt lokale målinger af nitrat og vandflow mv. i bl.a. drænvand kan vise den reelle nitratudledning fra et delvandopland til det tilhørende vandområde. I projektet søges der opstillet og valideret en metodisk tilgang til at måle og fastslå relevante parametre. En væsentlig del af arbejdet med en metodisk tilgang er bestemmelse af kriterier for anvendelse af metoden, dvs. under hvilke naturgeografiske forhold mv. kan resultaterne af måling i drænvand mv. betragtes som valide og repræsentative for den faktiske nitratudledning fra arealerne i oplandet.

		<p>[...]</p> <p><u>Bilag 9:</u> Kommunikationslinje for regeringens arbejde på landbrugsområdet – udkast</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 10:</u> Målrettet regulering og kollektive indsatser - udkast</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 11:</u> Håndtering af ikke-tilbagegang ift. kvælstofindsatsen</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 12:</u> Bremerhaven afgørelsen</p> <p>Konsekvenser af EU-Domstolens dom i Bremerhaven-sagen vedr. vandrammedirektivet i forhold til fremtidig regulering</p> <p>EU-Domstolen har den 1. juli 2015 - på baggrund af en række spørgsmål (præjudiciel forelæggelse) fra en domstol i Tyskland – afsagt dom1 om fortolkningen af vandrammedirektivets (VRD) artikel 4. Artikel 4 stiller krav om, dels at medlemsstaterne skal iværksætte nødvendige foranstaltninger for at forebygge forringelse af tilstanden i alle overfladevandområder, dels at der skal opnås ”god tilstand” i vandområderne (klassifikation af tilstandsklasse), hvilket bedømmes ud fra en række kvalitetselementer (bl.a. lysindfald og bundfauna). Dommen er afsagt af EU-Domstolens store afdeling (16 dommere), hvilket giver dommen betydelig vægt</p> <p>Dommen fastslår for det første, at konkrete projekter er omfattet af forpligtelserne i VRD. Artikel 4 kan således ikke alene ses som en overordnet målsætning for vandområdeplanen. Det vil derfor være en overtrædelse af artikel 4 i VRD, hvis der godkendes projekter, som eksempelvis vurderes at ville medføre en forringelse i tilstandsklassen. Medlemsstaterne vil dog naturligvis fortsat kunne påberåbe sig VRDs undtagelsesbestemmelser.</p>
--	--	---

		<p>Dommen fastslår for det andet under hvilke omstændigheder, der er tale om en ”forringelse” af tilstanden i artikel 4’s forstand. EU-Domstolen fastsætter, at begrebet ”forringelse” i artikel 4 ikke alene kan anses for at vedrøre ændringer, som medfører en lavere klassifikation ift. tilstandsklassen. Efter EU-Domstolens opfattelse er det efter artikel 4 tilstrækkeligt, at ét enkelt kvalitetselement (fx lysindfald) falder et niveau. Dette gælder uanset, at denne forringelse ikke i sig selv fører til, at hele vandområdet rykker en tilstandsklasse ned.</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 13:</u> 2. oktober 2015</p> <p>NOTAT</p> <p>Muligheder for omprioriteringer i Landdistriktsprogrammet 2017-2020</p> <p>[...]</p> <p>Landdistriktsprogrammets finansielle ramme består af ordinære EU-midler, fleksmidler overført fra den direkte landbrugsstøtte og (søjle I) til landdistriktsprogrammet (søjle II) samt nationale midler.</p> <p>[...]</p> <p>Medlemsstaterne har i august 2017 mulighed for at opjustere deres notifikation om fleksibilitet. Midlerne vil i så fald blive trukket fra den direkte støtte i december 2018 og vil kunne anvendes i landdistriktsprogrammet fra 2019.</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 14:</u> Cover</p> <p>Håndtering af kvælstofindsatsen</p> <p>[...]</p>
--	--	--

		<p>Regeringen ønsker med 16-punktsplanen at sikre bedre vilkår for landbrugserhvervet ved bl.a. at afskaffe randzoner, 60.000 ha efterafgrøder samt at udfase reducerede kvælstofnormer. Københavns Universitet estimerer lempelsens værdi for erhvervet til at være i størrelsesordenen 417-934 mio. kr. årligt. Til sammenligning estimerer SEGES lempelsens værdi i størrelsesordenen 3,7-3,8 mia. kr. årligt.</p> <p>Samtidig er Danmark forpligtet til at a) forhindre forringelser af vandmiljøtilstanden og b) sikre forbedring og 'god tilstand' i 2021 med mulighed for delvis udskydelse til 2027, hvilket indebærer en reduktion af den danske landbaserede kvælstoftilførsel.</p> <p>[...]</p> <p>Der er senest opgjort (og offentliggjort) et indsatsbehov på ca. 7.800 tons udover den eksisterende kvælstofregulering og -indsats.</p> <p>[...]</p> <p>Det udkast til vandplaner, den forrige regering sendte i høring, indeholdt et indsatsbehov på 6.200 tons, der ikke var håndteret.</p> <p>[...]</p> <p>Det bemærkes, at den historiske danske indsats mod kvælstofforurening har betydet, at den danske landbaserede tilførsel er reduceret fra omkring 100.000 tons årligt i 1990 til omkring [...] tons årligt i dag.</p> <p>Miljø- og Fødevareministeriet er i dialog med Kommissionen om forlængelse af den danske Nitrathandlingsplan og genforhandling af 'kvægundtagelsen'. I den dialog indgår også scenarier for en kommende nitrathandlingsplan (2016-20) og herunder mulige lempelser af den eksisterende kvælstofregulering.</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 15:</u> Notat</p> <p>Håndtering af kvælstofindsatsen</p>
--	--	--

		<p>[...]</p> <p>Danmark er i henhold til EU's vandramme- og nitratdirektiver forpligtet til dels 1) at forhindre tilbagegang i vandmiljøtilstanden i kystvande og grundvand og dels 2) at sikre gradvis forbedring af, og 'god økologisk tilstand' i, vandmiljøet i 2021 med mulighed for delvis udskydelse af indsatser til 2027.</p> <p>For at kunne sikre forbedring og 'god økologisk tilstand' i vandmiljøet er der senest opgjort et yderligere indsatsbehov på ca. 7.800 tons, som indgik i de udkast til vandplaner for perioden 2016-21, som den forrige regering sendte i høring.</p> <p>Venstre annoncerede i november 2014 en 16-punktsplan, hvor der blandt andet indgår forslag om en række markante lempelser af landbrugets kvælstofregulering (særligt afskaffelse af randzoner og 60.000 ha efterafgrøder, vækstplan for akvakultur, samt udfasning af reducerede kvælstofnormer over tre år).</p> <p>[...]</p> <p>Regeringen er forpligtet til inden årets udgang at offentliggøre nye vandplaner med angivelse af målopfyldelse og indsatser for 2. planperiode (2016-21) i henhold til EU's vandrammedirektiv.</p> <p>Den årlige udledning af kvælstof fra Danmark er pt. opgjort til ca. 57.000 tons N pr. år, hvilket er ca. 15.000 tons fra den foreløbigt beregnede målbelastning.</p> <p>[...]</p> <p>Det bemærkes, at kravet om at sikre fremgang og hindre tilbagegang i vandrammedirektivet også gælder for grundvand.</p> <p>[...]</p> <p>Hertil kommer et antal forekomster, hvor der er en stigende udvikling af nitrat.</p> <p>[...]</p> <p>Det fremgår af VKO 16-punktsplanen, at der skal laves en vækstplan for akvakultur.</p>
--	--	---

[...]

Midlerne i det danske landdistriktsprogram er derfor fordelt indenfor fire hovedindsatområder; vækst og konkurrenceevne, økologi, vandmiljø/natur og landdistriktsudvikling.

[...]

Ved målrettet regulering (bedriftsvirkemidler) forstås geografisk differentierede krav til landmanden om brug af virkemidler på bedriften.

[...]

Kollektive virkemidler omfatter indsatser med virkning for mere end én bedrift såsom vådområder, marine virkemidler, etc.

[...]

Tabel 5
Erhvervsøkonomiske gevinster ved lempelser

(Mio. kr./år)	IFRO	SEGES
Normreduktion	██████████	3.564
Randzoner	68	73-218
Efterafgrøder	18	60
Vækstplan for akvakultur	██████████	██████████
I alt	██████████	██████████

Anmærkning: Det bemærkes, at efterafgrøderne som sådan ikke skaber en gevinst – men snarere 'afværger' en omkostning – for erhvervet, idet kravet aldrig er blevet udmøntet i en bekendtgørelse.

[...]

Forskellen mellem Københavns Universitets (IFRO) og SEGES beregninger skyldes bl.a., at SEGES anvender andre beregningsforudsætninger vedrørende høstudbytter, proteinværdi og kornpriser. Således anvender SEGES en gennemsnitlig kornpris for 2012, hvor IFRO anvender OECD's prognose for 2013-2015. Desuden anvender

SEGES alene tal for hvede, mens der i beregninger fra Københavns Universitet indgår tal for alle kornafgrøder. De forskellige antagelser om kornpriser er opsummeret i tabel 6.

Tabel 6
Opgørelsesmetode for kornpriser

Kr/hkg	IFRO	SEGES
Normreduktion	Prognose for 2013-25. <i>Kornpris 105-116</i> , ved 5-årigt gns. 127	Gns. seneste 12 mdr. med udgangspunkt i dec. 2012. <i>Kornpris 168</i> . Ved 5-årigt gns. 130.
Randzoner	Realiserede kornpriser 2011-13. <i>Kornpris 144</i>	<i>Kornpris 120 og 132</i>

Kilde:

Kristensen, E. S., & Jacobsen, B. H. (red.), (2013). Landbrugets omkostninger ved den nuværende normreduktion, (IFRO Udredning; Nr. 2013/14)
 Jacobsen, B. H., (2015). Beregning af indkomsttab ved etablering af obligatoriske randzoner, (IFRO Udredning; Nr. 2015/22)
 SEGES. (2013). Hvad koster de underoptimale kvælstofnormer dansk landbrug? (https://www.landbrugsinfo.dk/planteavl/goedskning/naeringsstoffer/kvaelstof-n/kvaelstofnormer-og-prognose/sider/hvad-koster-de-underoptimale-kvaelstofnormer-dansk-landbrug_pl_po_13_137.aspx)
 SEGES. (2012). Økonomiske konsekvenser af randzonestoflovgivningen. (https://www.landbrugsinfo.dk/Oekonomi/Produktionsoekonomi/Planteavl/Analyser-og-beregninger/Sider/Oekonomiske-konsekvenser-afrandzonestoflovgivningen_pl_12_947.aspx)

Derudover bemærkes det, at som led i vedtagelsen af Grøn Vækst 2.0 blev jordskatten lettet med 350 mio. kr. som kompensation for fremtidig kvælstofreguleringen, der ikke blev indført.

[...]

Såfremt der hverken blev gennemført lempelser eller nye indsatser i 2. planperiode, ville det efterlade et indsatsbehov på [7.800] til 3. planperiode. I den forrige regerings udkast til vandplaner, var der derudover lagt op til en indsats svarende til ca. 1.600 tons og dermed en udskydelse af ca. 6.200 tons.

[...]

16/02021-2

Fwd: VS: PP
til
præsentation
omkring
kvælstofind-
satsen i
VKO 16

Miljø- og Fødevarerministeriet

Det faglige grundlag bag kvælstofindsatsen - i lyset af VKO 16-punktsplanen

30. august 2015

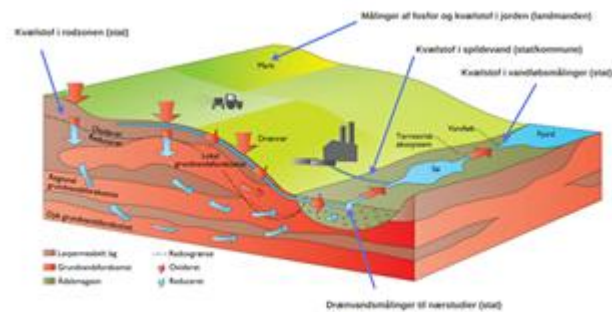
[...]

suf

Miljø- og Fødevarerministeriet

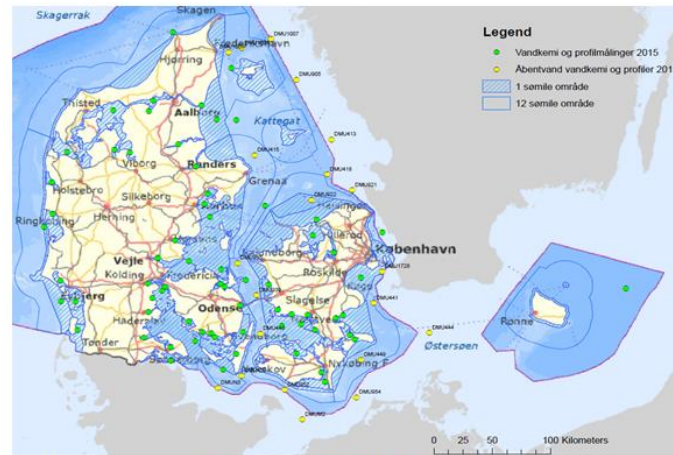
1. VKO 16-punktsplanen

[...]

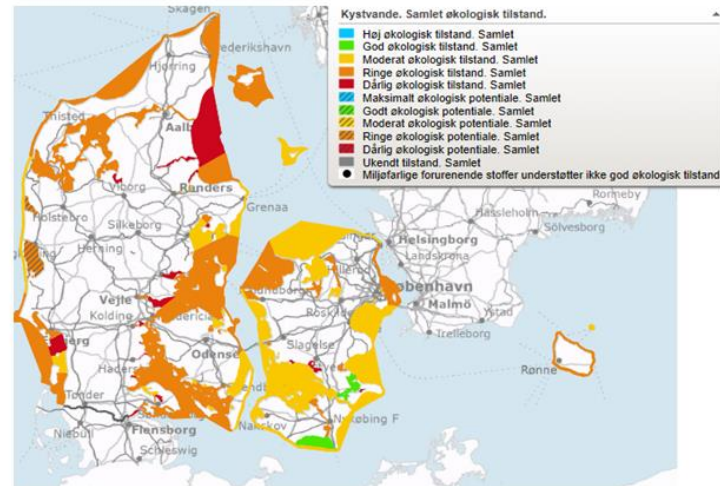
2. Målinger

Miljø- og Fødevarerministeriet

- Målinger i vandmiljøet af miljøtilstanden

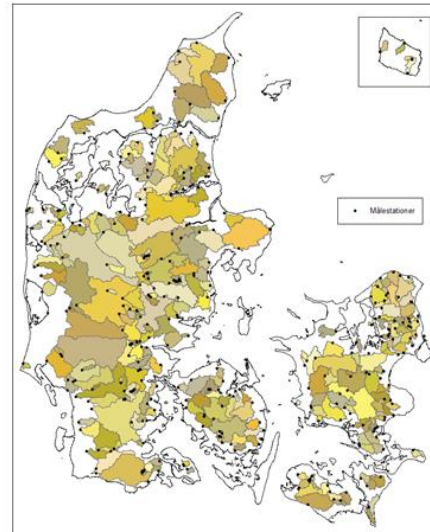
2. Målinger

- Tilstandsvurdering af vandmiljøet i dag

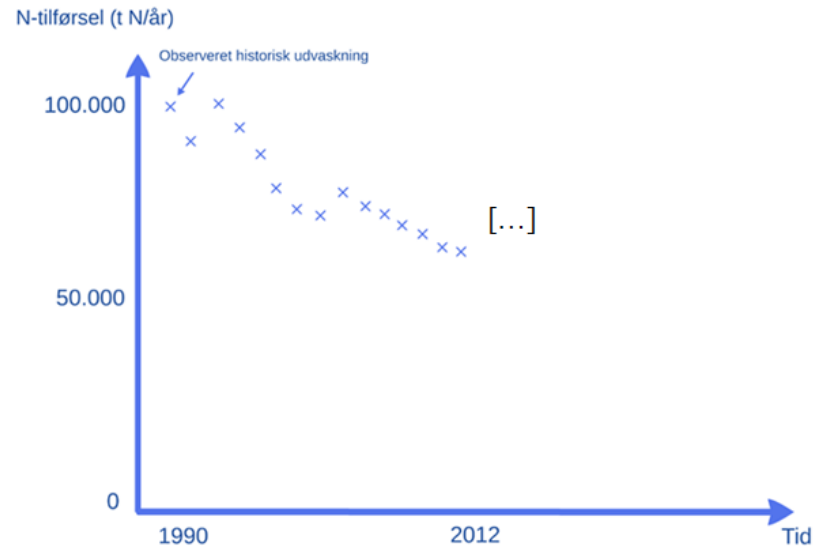
2. Målinger

- Målinger af kvælstoftilførsel i vandløb

3. Den historiske indsats

[...]

		<p style="text-align: right;">Miljø- og Fødevareministeriet</p> <h2>10. Andre lande (eksempler)</h2> <p>[...]</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det Europæiske Miljøagentur vurderer i 2015 at 50-67 % af europæiske kystvande og indre fravende endnu ikke lever op til Vandrammedirektivets krav om god "økologisk tilstand". • COWI er ved at færdiggøre et vækst- og nabotjek af væsentlige miljøregler for landbruget i DK, SE, NL, FR, PO og de tyske delstater NI og SH. <p>[...]</p>
16/02021-3	VS: Vedr. kvælstof	<p><u>Bilag 1:</u> Notat</p> <p>Håndtering af kvælstofindsatsen</p> <p>[...]</p> <p>Danmark er i henhold til EU's vandramme- og nitratdirektiver forpligtet til dels 1) at forhindre tilbagegang i vandmiljøtilstanden i kystvande og grundvand og dels 2) at sikre gradvis forbedring af, og 'god økologisk tilstand' i, vandmiljøet i 2021 med mulighed for delvis udskydelse af indsatser til 2027.</p> <p>For at kunne sikre forbedring og 'god økologisk tilstand' i vandmiljøet er der senest opgjort et yderligere indsatsbehov på ca. 7.800 tons, som indgik i de udkast til vandplaner for perioden 2016-21, som den forrige regering sendte i høring.</p> <p>Venstre annoncerede i november 2014 en 16-punktsplan, hvor der blandt andet indgår forslag om en række markante lempelser af landbrugets kvælstofregulering (særligt afskaffelse af randzoner og 60.000 ha efterafgrøder, vækstplan for akvakultur, samt udfasning af reducerede kvælstofnormer over tre år).</p>

		<p>[...]</p> <p>Regeringen er forpligtet til inden årets udgang at offentliggøre nye vandplaner med angivelse af målopfyldelse og indsatser for 2. planperiode (2016-21) i henhold til EU's vandrammedirektiv.</p> <p>Den årlige udledning af kvælstof fra Danmark er pt. opgjort til ca. 57.000 tons N pr. år, hvilket er ca. 15.000 tons fra den foreløbigt beregnede målbelastning.</p> <p>[...]</p> <p>Det bemærkes, at kravet om at sikre fremgang og hindre tilbagegang i vandrammedirektivet også gælder for grundvand.</p> <p>[...]</p> <p>Det fremgår af VKO 16-punktplanen, at der skal laves en vækstplan for akvakultur.</p> <p>[...]</p> <p>Ved regulering (bedriftsvirkemidler) forstås krav til landmanden om brug af virkemidler på bedriften såsom reduceret gødsning, efterafgrøder, græs, brak, etc.</p> <p>[...]</p> <p>Kollektive virkemidler omfatter indsatser med virkning for mere end én bedrift såsom vådområder, marine virkemidler, etc.</p> <p>[...]</p>
--	--	--

Tabel 5
Erhvervsøkonomiske gevinster ved lempelser

(Mio. kr./år)	IFRO	SEGES
Normreduktion	████████	2.200
Randzoner	68	73-218
Efterafgrøder	20	60
Vækstplan for akvakultur	████████	████████
I alt	████████	████████

[...]

Forskellen mellem Københavns Universitets (IFRO) og SEGES beregninger skyldes bl.a., at SEGES anvender andre beregningsforudsætninger vedrørende høstudbytter, proteinværdi og kornpriser. Således anvender SEGES alene tal for hvede, mens der i beregninger fra Københavns Universitet indgår tal for alle kornafgrøder.

Derudover bemærkes det, at som led i vedtagelsen af Grøn Vækst 2.0 blev jordskatten lettet med 350 mio. kr. som kompensation for fremtidig kvælstofreguleringen, der ikke blev indført.

[...]

Såfremt der hverken blev gennemført lempelser eller nye indsatser i 2. planperiode, ville det efterlade et indsatsbehov på [7.800] til 3. planperiode. I den forrige regerings udkast til vandplaner, var der derudover lagt op til en indsats svarende til ca. 1.600 tons og dermed en udskydelse af ca. 6.200 tons.

[...]

16-punktsplanen blev fremsat i december 2014 og pegede på en udfasning over de følgende tre år. Gødningsåret følger ikke kalenderåret men starter 1. august.

[...]

Se yderligere ekstrahering fra sag "VS Kvælstof – materiale til møde 510.msg":

		Bilag 1: Kvælstofudvalget.
16/02021-4	VS: Møde i morgen - del to (del tre følger)	<p><u>Bilag 1</u>: Virkemidler og målretning Virkemidler og målretning</p> <p>Kvælstofreduktioner opnås ved brug af såkaldte virkemidler. Som forberedelse til den kommende vandplansperiode har Aarhus Universitet udarbejdet et virkemiddelkatalog med en vurdering af omkostningseffektivitet ved en lang række virkemidler. For de fleste virkemidler er effekten veldokumenteret, mens der for andre virkemidler endnu ikke er sikker viden om effekt. Sidstnævnte gælder særlig for virkemidler uden for dyrkningsfladen. Virkemidlerne kan kategoriseres i forhold til, hvor de 'virker'. Det vil sige, om effekten opstår på dyrkningsfladen, i randen af dyrkningsfladen, udenfor dyrkningsfladen (mellem marken og fjorden) eller i det marine miljø, jf. tabel 1.</p> <p>[...]</p>

Bedriftsvirkemidler, frivillige eller obligatoriske (regulering)					
<i>Dyrkningsfladen</i>					
Afgrøder med høj N-optagelse: Græs og frøgræs	●				
Brak (ikke permanent udtagning)	■	■			
Efterafgrøder	●	■	■	■	■
Flerårige energiafgrøder	■	■	■	■	■
Forbud mod jordbearbejdning i visse perioder	●	●	■	●	■
Forbud mod omlægning af fodergræs om efteråret	■	■	■	■	■
Mellemafgrøder	●	■	■	■	■
Permanent udtagning	■	■	■	■	■
Positionsbestemt tilførsel af gødning	●				
Skovrejsning	■	■			
Tidlig såning af vinterhvede (7. september)	●	●	■	●	■
Ændret udbringningsperiode for husdyrgødning om efteråret					■
Økologi	■				

Reduktion af N-norm med yderligere 10 %	■	■	■	■	■
<i>Randen af dyrkningsfladen</i>					
Minivådområder	■	■	■	■	■
Randzoner	■	■	■	■	■
Kollektive virkemidler					
<i>Udenfor dyrkningsfladen</i>					
Vådområder*	■	■	■	■	■
<i>Marint</i>					
Muslingeopdræt*	■	■	■	■	■
Tangdyrkning	■	■			
Udplantning af ålegræs*	■	■	■	■	■
Stenrev*	■	■	■	■	■
Iltning af havbund					

Anmærkning: Tabellen viser årlige effekter. 'Reduceret gødskning', 'økologi' og 'iltning af havbunden' er ikke vurderet i virkemiddelkataloget. Mini-vådområder fremgår kun som et virkemiddel 'i randen af dyrkningsfladen'. Det kan dog også opfattes som et kollektivt virkemiddel idet det vil placeres i randen af én landmands dyrkningsflade, men oftest have effekt for alle de landmænd som afvander via det samme dræn/vandløb. Vurderingen af de enkelte virkemidler er uddybet nærmere i virkemiddelkataloget og herunder diverse forbehold.

Vedr. "Ændret udbringnings-periode for husdyrgødning om efteråret" er der et samlet effekt på 1850 t N i virkemiddelkataloget, men der er ikke opgjort en N-effekt pr. ha.

Kilde: DCA RAPPORT NR. 052, DECEMBER, 2014: "VIRKEMIDLER TIL REALISERING AF 2. GENERATIONS VANDPLANER OG MÅLRETTET AREALREGULERING"; Jacobsen (2014), Analyse af omkostningerne ved scenarier for en yderligere reduktion af N-tabet fra landbruget i relation til Vandplan 2.0, Københavns Universitet.

Vedr. skøn for potentialer er det vigtigt at være opmærksom på, at det ikke er muligt at benytte samme areal to gange til to forskellige virkemidler.

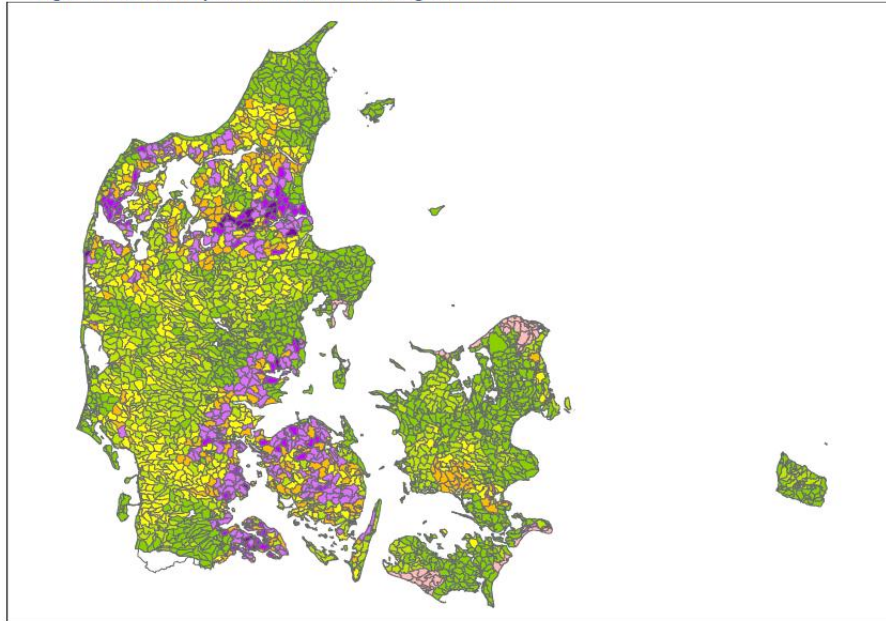
[...]

Virkemidler på og i randen af dyrkningsfladen kan enten være frivillige eller obligatoriske i form af reguleringsmæssige krav om fx udlæg af efterafgrøder eller etablering af randzoner.

		<p>[...]</p> <p>Ved regulering vil finansieringsbyrden som udgangspunkt pålægges landmanden i form af den erhvervsøkonomiske omkostning forbundet med virkemidlerne. Dermed garanteres under de givne antagelser en bestemt N-effekt.</p> <p>[...]</p> <p>Der kan dog ikke kompenseres for obligatoriske tiltag, som landene skal gennemføre som led i implementeringen af Nitratdirektivet, herunder tiltag, som landene pålægger landmanden at gennemføre for at efterkomme Nitratdirektivet.</p> <p>[...]</p> <p>Fælles for alle virkemidler er, at de kan placeres målrettet i områder med højt indsatsbehov i nærliggende vandområder og/eller lav retention af kvælstof fra mark til fjord. Dette gælder uanset, om der er tale om kollektive virkemidler eller bedriftsvirkemidler, og uanset om sidstnævnte etableres frivilligt eller obligatorisk.</p> <p>En målrettet placering af virkemidler sikrer, at indsatsbehovet håndteres på den mest omkostningseffektive måde. Det bemærkes, at såfremt målretningen sker i form af regulering, implicerer dette, at der stilles lokalgeografisk differentierede krav om indsatsniveau. Med andre ord mødes nogle landmænd af strengere krav end andre.</p> <p>For hvert enkelt virkemiddel vil potentialet for målrettet placering være bestemt af forhold i de lokale områder, f.eks. om der er ”plads” til flere vådområder i området eller om området er egnet til skovrejsning.</p> <p>Figur 1 nedenfor illustrerer, hvor i landet indsatsbehovet er højest og retentionen er lavest, dvs. hvor der er størst behov for anvendelse virkemidler. Det bemærkes, at kortet er baseret på ikke-konsoliderede tal og ikke indeholder effekten af hverken baselinefremskrivning eller eventuelle lempelser, hvorfor det alene bør læses som et eksempel.</p>
--	--	---

Figur 1: Korteksempel over indsatsbehov og retention

Kortet illustrerer et indeks over det foreløbigt beregnede indsatsbehov og retentionsprocenterne over hele landet. De mørklilla områder har det højeste indsatsbehov kombineret med lav retention. De mørkegrønne områder har omvendt et mindre indsatsbehov kombineret med højere retention. De lyserøde områder har et negativt indsatsbehov, dvs. merudledningspotentiale.

[...]

Ved målrettet regulering (bedriftsvirkemidler) forstås således geografisk differentierede krav til landmanden om brug af virkemidler på bedriften såsom reduceret gødsning, efterafgrøder, græs, brak, etc.

[...]

Retention er et udtryk for den mængde kvælstof, som 'forsvinder' mellem mark og fjord og dermed tilbageholdes fra udledningen til vandmiljøet.

[...]

Bilag 2:**Notat om andre lande i relation til miljøregulering og vandramme-direktivet****Vandrammedirektivet og andre lande****Interkalibrering**

Efter vandrammedirektivet skal EU-medlemslandene udarbejde vandplaner med tilhørende indsatsprogrammer, som skal sikre opfyldelse af direktivets mål om opfyldelse af 'god tilstand' i alle vandområder i 2015, - idet direktivet dog giver visse undtagelsesmuligheder.

[...]

Kvælstof-forureningen, som er stærkt medvirkende til algeopblomstringer og iltsvind, stammer hovedsageligt fra landbruget. Danmark er det land i Europa, som har den største andel af arealet i landbrugsmæssig omdrift

[...]

Andre lande bidrager også med kvælstof til danske vandområder (ligesom Danmark "eksporterer" kvælstof til andre landes vandområder). Dansk andel er størst i fjorde og kystnære områder (op mod 100 %) og mindst i åbne farvande (ned mod nogle få procent). Vandområdernes økologiske tilstand bestemmes ifølge direktivet på baggrund af målinger af en række miljøindikatorer, såkaldte kvalitets-elementer. For de marine områder drejer det sig om vandets indhold af mikroskopiske alger (klorofyl), større planter (makroalger og ålegræs) samt smådyr på havbunden (bundfauna).

Med henblik på at sikre en ensartet implementering af vandrammedirektivet i medlemslandene foretages i EU-regi en såkaldt interkalibrering, hvor det generelle mål om god økologisk tilstand gøres operationel på en harmoniseret måde i hele EU – således at "god økologisk tilstand" betyder det samme på tværs af forskellige medlemsstater.

Fastlæggelse af indsatsbehov for kvælstof/fosfor i Tyskland og Sverige

Tyskland/Flensborg Fjord

I henhold til både de tyske og danske vandområdeplaner opfylder ingen dele af Flensborg fjord i dag vandrammedirektivets mål om "god tilstand".

	<p>Fra tysk side er det som et langsigtet mål opgjort, at der skal ske en reduktion på ca. 55 % i forhold til den nuværende kvælstofbelastning af Flensborg Fjord, hvis fjorden skal opnå god økologisk tilstand.</p> <p>Ifølge det foreliggende udkast til de danske Vandområdeplaner 2015-2021, som har været i høring, skal kvælstofbelastningen af fjorden fra dansk side reduceres med 43 %. Der er altså relativ god overensstemmelse mellem hvad Tyskland og Danmark har af indsatsbehov for Flensborg Fjord.</p> <p>Af høringsmaterialet for de tyske vandplaner fremgår mere generelt: ”..reduktionen af kystvandenes belastning ved tilførsel af for store mængder næringsstoffer er et miljømål, som kun kan opnås gennem foranstaltninger i hele oplandet. Her er en reduktion af næringsstofkoncentrationen og derved af næringsstofftilførslen påkrævet - vedrørende Vesterhavet med 15 – 30 %, vedrørende Østersøen med mere end 50 % (undtaget Schwentine-opland).”</p> <p>Sydlige Sverige Af den svenske vandplan, som dækker det sydlige Sverige (Förslag på förvaltningsplan för Södra Östersjöns vattendistrikt, 2015-2021) fremgår, at tilførslen af kvælstof og fosfor til vandområderne er et af de største miljøproblemer i Södra Östersjöns vattendistrikt.</p> <p>De svenske indsatsbehov beregnes for de enkelte vandområder ud fra forskellen mellem målte eller modellerede koncentrationer af næringsstoffer og de koncentrationer, hvor der opnås god tilstand. Det samlede svenske indsatsbehov for at opnå god økologisk tilstand i søer, vandløb og kystvandene er ca. 1.000 tons fosfor og 9.400 tons kvælstof. I det samlede Södra Östersjöns vattendistrikt, hvoraf en del afvander til Øresund, er i de svenske vandplaner opgjort et indsatsbehov for reduktion af tilførslerne fra land på 218 tons fosfor og 2.500 tons kvælstof.</p> <p>Fra dansk side er der i udkastet til vandområdeplaner 2015-2021, som har været i høring, opgjort et samlet indsatsbehov for de danske fjorde og kystvande på 7.800 tons kvælstof. Der er ikke fundet et indsatsbehov til Øresund, idet allerede planlagte og iværksatte foranstaltninger (baseline) vurderes at bringe vandområdet i god tilstand inden 2021.”</p> <p>Brug af undtagelser Vandrammedirektivet foreskriver visse undtagelsesmuligheder i forhold til at opnå god tilstand i vandområderne i 2015. Det er således muligt at udskyde tidsfristen for målopfyldelse eller eventuelt at nedprioritere visse områder, såfremt tekniske, naturlige eller økonomiske forhold kan begrunde dette.</p> <p>Tyskland</p>
--	---

		<p>I forslagene til såvel de danske som de tyske vandområdeplaner er Flensborg Fjord omfattet af en undtagelsesbestemmelse i form af tidsfristforlængelse til 2027 for målopfyldelse. Der findes 40 tyske kystvandsområder i delstaten Slesvig-Holsten. Heraf er de 37 omfattet af en undtagelse, hvor tidsfristen for målopfyldelse er forlænget til 2027. For tre områder forventes opfyldelse af miljømålet i 2021.</p> <p>I Danmark gælder tilsvarende, at ud af i alt 119 kystvandsområder er de 69 omfattet af en undtagelse (i de vandområdeplaner der er i høring), hvor tidsfristen for målopfyldelse er forlænget til 2027.</p> <p>Sydlig Sverige Ifølge forslaget til vandområdeplanen for Södra Östersjöns vattendistrikt har ca. 95 % af kystvandsområderne fået fristforlængelse for opfyldelse af målet om god tilstand til 2027 – ud af de i alt 178 vandområder. I Sverige findes i alt 653 kystvandsområder. Heraf forventes ca. 28 % at opfylde miljømålet i 2021, mens 72 % er omfattet af en undtagelse, hvor tidsfristen for målopfyldelse er forlænget til 2027.</p> <p>Øvrig kvælstofregulering – internationalt Reduktionsmål for næringsstofudledning til Østersøen</p> <p>HELCOM er det styrende organ for konventionen om beskyttelse af havmiljøet i Østersøområdet, kendt som Helsinki-konventionen. HELCOM har i Baltic Sea Action Plan (BSAP) identificeret eutrofiering som et hovedproblem i Østersøen. HELCOM opererer således med reduktionsmål for kvælstof- og fosfortilførsler til Østersøen med henblik på at forbedre Østersøen. HELCOM-ministrene har på ministermødet den 3. oktober 2013 i København vedtaget opdaterede reduktionsmål for næringsstoffer i Østersøen (se tabel 1), som landene skal opfylde senest i 2021.</p>
--	--	--

Tabel 1: Tabellen viser de opdaterede reduktionsmål (afrundede tal), som landene skal opfylde senest i 2021. Det vurderes, at Danmark allerede har opnået sine reduktionsforpligtelser.

	Kvælstof (tons)	Fosfor (tons)
Danmark	2.890	38
Estland	1.800	320
Finland	2.430 +600	330 +30
Tyskland	7.170 +500	110 +60
Letland	1.670	220
Litauen	8.970	1.470
Polen	43.610	7.480
Rusland	10.380	3.790
Sverige	9.240	530

Nabotjek af andre landes miljøregulering

Der er for nyligt gennemført et Vækst- og nabotjek af andre landes regulering i forhold til landbrugets miljøregulering. Opgaven blev udført af COWI med udgangspunkt i en beslutning truffet i Vækstplan for Fødevarer.

Resultaterne fra vækst- og nabotjekket viser, at det danske landbrugs effektivitet er omkring gennemsnittet for så vidt angår malkekvægs- og svinebedrifter og høj for planteavlbedrifter. DK's placering har ikke ændret sig i perioden 2004-2012.

Vækst- og nabotjekkets regnskabsanalyse peger på, at indtjeningen i alle tre drifts-grene ikke afviger markant fra indtjeningen i de øvrige lande i analysen. En høj gældsbyrde og høje lønomkostninger i DK trækker til gengæld ned, og betyder, at målt på bruttooverskud ligger de danske bedrifter relativt lavt.

Selve bedriftsanalysen indikerer, at der er elementer i de undersøgte nabolandes miljøregulering, som ville være en gevinst for danske bedrifter. Plantebedrifterne vil i alle de beregnede scenarier opnå en driftsøkonomisk gevinst. For svinebedrifter og malkekvægsbedrifter illustrerer analysen, at nogle bedrifter vil få en betydelig gevinst, men at der kan være bedrifter som kun får en marginal gevinst. Afgørende er tilpasningsomkostningerne ved reduktion af brugen af husdyrgødning.

Det er værd at bemærke, at DK og Nederland er de eneste lande i undersøgelsen, som ikke er i EU-Kommissionens søgelys for ikke at overholde nitratdirektivet. Frankrig og Polen har i 2014 fået domme for overtrædelser, og EU-Kommissionen har indledt traktatkrænkelsskridt mod Tyskland og Sverige.

		<p>[...]</p> <p>Vækst- og nabotjekket viser, at der er forskel på miljøreguleringen og kontrollen i de sammenlignede EU-lande. Der anvendes mange af de samme typer af virkemidler i de andre lande, men generelt er der flere af virkemidlerne i Danmark, der er obligatoriske samtidig med at kravene i mange tilfælde er strammere.</p> <p>Der er særlige forhold i DK i forhold til andre EU-lande, såsom høj dyreintensitet, meget intensiv dyrkning af arealet (stor andel i omdrift) og høj næringsstofudledning til kystområder, hvoraf en stor del er sårbare. Disse forhold er forskellige fra de øvrige undersøgte EU-lande, dog også med visse ligheder, særligt i Nederland.</p> <p>Se yderligere ekstrahering fra sag ”VS Kvælstof – materiale til møde 510.msg”: Bilag 1: Kvælstofudvalget, bilag 4: Kommunikationslinje i bemærkninger til lovforslag – udkast og bilag 15: Notat - Håndtering af kvælstofindsatsen.</p>
16/02021-5	VS: Møde i morgen - del tre (sidste)	<p>Bilag 1: Cover</p> <p>Håndtering af kvælstofindsatsen</p> <p>[...]</p> <p>”Der er senest opgjort (og offentliggjort) et indsatsbehov på ca. 7.800 tons udover den eksisterende kvælstofregulering og -indsats.</p> <p>[...]</p> <p>Det udkast til vandplaner, den forrige regering sendte i høring, indeholdt et indsatsbehov på 6.200 tons, der ikke var håndteret.</p> <p>[...]</p> <p>Det bemærkes, at den historiske danske indsats mod kvælstofforurening har betydet, at den danske landbaserede tilførsel er reduceret fra omkring 100.000 tons årligt i 1990 til omkring [...] årligt i dag.</p> <p>[...]</p>

		<p>Se yderligere ekstrahering fra sag "VS Kvælstof – materiale til møde 510.msg":</p> <p>Bilag 3</p>
16/02017-28	<p>Materiale til ØU 26/11 2015 - Bilag 3 - Indhold i Fødevarer- og landbrugs- pakken</p>	<p><u>Bilag 1</u> [...]</p> <p><u>Bilag 2</u> [...]</p> <p><u>Bilag 3</u> [...]</p> <p>”25. november 2015</p> <p>Bilag 3: Udkast til vækstplan for akvakultursektoren”</p> <p>Det fremgår af VKO’s 16-punktsplan, at der skal udarbejdes en vækstplan for akvakultursektoren.”</p> <p>[...]</p> <p>”Omkostningen til yderligere kvælstofvirkemidler som kompensation for tilladelse af øget kvælstofudledning i akvakultursektoren opgøres på baggrund af en forøget tilførsel af N til fjorde og andre kystvande. Effekten af en merudledning fra et dambrug vil gradvist aftage, fordi næringsstofferne tilbageholdes inden det når de kystnære områder, hvilket kaldes retention”</p> <p>[...]</p> <ul style="list-style-type: none"> • ”Der pågår pt. et arbejde med identifikation af lokaliteter i Kattegat, hvor der er mulighed for etablering af havbrug. Arbejdet forventes afsluttet i medio 2016 og er finansieret gennem EHFF, hvor er der afsat 3,5 mio. kr. • Investeringsstøtte til akvakultursektoren og innovations- og udviklingsstøtte er finansieret gennem EHFF. Der er afsat hhv. 37,2 mio. til innovation/udvikling og 105,2 mio. kr. til investeringsstøtte i årene 2014-17. <p>”</p> <p>[...]</p>

Bilag 4

[...]

”25. november 2015

Bilag 4: Ny husdyrregulering adskillelse af staldanlæg og arealer.

Adskillelse af husdyrproduktionens staldanlæg og arealer blev anbefalet af Husdyrreguleringsudvalget i 2011, og siden anbefalet af både Natur- og Landbrugskommissionen og Vækstteam for Fødevarer i 2013.

Det blev i *Aftale om Vækstplan for Fødevarer* fra april 2014 (mellem SR-regeringen, Venstre, Dansk Folkeparti, Liberal Alliance og Konservative) besluttet at ”.. sigte efter at omlægge den danske regulering baseret på disse principper, herunder en adskillelse af reguleringen af staldanlæg og markareal...” VKO’s 16-punktsplan indeholder et forslag i tråd hermed om, at ”... staldanlæg og markarealer adskilles ved at sætte loft på emissioner fra anlægget og ikke antallet af dyreenheder... ”.

[...]

De nuværende miljøgodkendelser af husdyrbrug udarbejdes så den ønskede husdyrproduktion (antal dyreenheder) og de ønskede stald- og opbevaringsanlæg angives i et ansøgningssystem. Ansøgningen skal desuden indeholde oplysninger om udbringningsarealer til husdyrgødning (da husdyrgødning på nuværende tidspunkt reguleres via de enkelte godkendelser og ikke som handelsgødning via gødningsregnskabet) samt driftspraksis og teknologi. Ud fra ansøgningen beregnes en lang række emissioner og natur- og miljøpåvirkningen. De gennemførte beregninger gør det muligt for kommunen at vurdere, om det ansøgte projekt lever op til det miljøbeskyttelsesniveau, som er fastsat i husdyrgodkendelses-bekendtgørelsen.

Kommunalbestyrelsen skal for hver ansøgning efter husdyrgodkendelsesloven foretage en konkret vurdering af, om husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens beskyttelsesniveauer overholdes, herunder hvilke vilkår der er nødvendige for at undgå en væsentlig virkning på miljø og natur. Dette omfatter vilkår om bl.a. den maksimalt tilladte husdyrproduktion (dyreenheder), krav til de anvendte stald- og opbevaringsanlæg samt driften af de anvendte miljøteknologier og valgte virkemidler i øvrigt samt vilkår til udbringning af husdyrgødning på arealerne vedr. fosfor, kvælstof og ammoniak.

Ca. 62 pct. af dyreenhederne og ca. 30 pct. af landbrugsarealet er i dag omfattet af en godkendelse efter husdyrgodkendelsesloven. De øvrige brug vil løbende skulle have en godkendelse, hvis de vil udvide eller ændre anlæg-

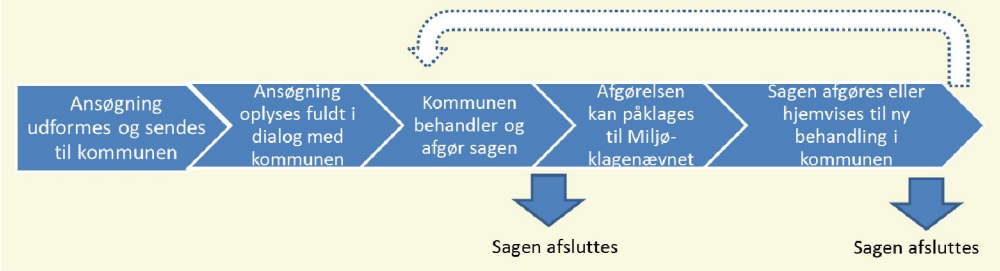

get eller produktionen.

En godkendelse kan herefter påklages, hvilket i givet fald medfører yderligere sagsbehandling mv., *jf. figur 1.*

Figur 1

Principskitse for miljøgodkendelser

[...]

”I maj 2017 træder ændrede regler i VVM-direktivet i kraft. Det indebærer et krav om VVM-screening af små og mellemstore husdyrbrug på maks. 90 dage”

[...]

Bilag 5

[...]

”25. november 2015

Bilag 5: Harmonikrav for slagtesvin hæves til EU-niveau

Det fremgår af VKO’s 16-punktsplan, at harmonikravet for slagtesvin i Danmark skal hæves fra 1,4 til 1,7 dyreenheder pr. hektar jord. Det foreslås, at forhøjelse af harmonikravet indgår i regeringens udspil til en Fødevarer- og Landbrugspakke.

Harmonikrav i dag

		<p>Harmonikravet fastsætter krav om, hvor stort et areal der skal anvendes, når husdyrgødningen fra en given husdyrproduktion udbringes. Siden 2002 har Danmark haft et harmonikrav på 1,4 dyreenheder per hektar jord for bl.a. slagtesvin, selvom EU som udgangspunkt tillader op til 170 kg N pr. ha. fra husdyrgødning, hvilket svarer til 1,7 dyreenheder pr. ha. Dette har blandt andet været af hensyn til at begrænse udledning af fosfor.”</p> <p>[...]</p> <p>”Harmonikravet for slagtesvin på 1,4 dyreenheder pr. hektar indgår i den danske nitrathandlingsplan, som skal revideres og genforhandles med EU-Kommissionen i 2015-2016. Det bemærkes at Danmark har fået godkendt brug af en undtagelse fra EU’s nitratdirektiv, der medfører, at kvægbrug i dag har mulighed for at udbringe husdyrgødning svarende til 2,3 dyreenheder per hektar jord mod, at kvægbrugeren dyrker sine marker mere miljøvenligt med henblik på at sikre, at undtagelsen ikke bidrager til en forurening af vandmiljøet.”</p> <p>[...]</p> <p>”Den gældende danske undtagelse udløber den 31. juli 2016.”</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 6</u></p> <p>[...]</p> <p>”25. november 2015</p> <p>En konkurrencedygtig økologisk sektor.”</p> <p>[...]</p> <p>”I perioden 2007-2013 er eksporten af økologiske fødevarer steget fra 468,0 mio. kr. til 1,5 mia. kr., samtidig med at omsætningen i den danske detailhandel fra 2007 til 2014 steg fra 3,6 mia. til 6,2 mia. kr. Hertil skal lægges, at salget af økologi til de offentlige og private danske spisesteder (food service) er næsten fordoblet på 3 år, fra ca. 700 mio. kr. i 2011 til 1,3 mia. kr. i 2014. Den stigende efterspørgsel har medført varemangel både i danske supermarkeder og til eksporten.”</p> <p>[...]</p>
--	--	--

		<p>”Udover den hektarstøtte og omlægningstilskud som økologiske landmænd modtager, så har regeringen allerede igangsat initiativer, som understøtter udvikling af den økologiske produktion:</p> <p>20 mio. kr. til et nyt forsknings- og demonstrationsprogram i 2016 under ICROFS for at fremme nye produktionsmetoder- og teknologier</p> <p>5 mio. kr. under Fonden for Økologisk Landbrug til omlægnings- fastholdelses- og bæredygtighedstjek for landmænd i 2016 (afsat i 2015)</p> <p>5 mio. kr. under Fonden for Økologisk Landbrug til eksportfremmende aktiviteter for den økologiske sektor i 2016 (afsat i 2015)”</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 7</u></p> <p>[...]</p> <p>”25. november 2015</p> <p>Bilag 7: Klog implementering af EU-regler</p> <p>Det fremgår af VKO’s 16-punktsplan, at der skal gøres en indsats mod overimplementering af EU-regler.</p> <p>Der ønskes derfor fuld transparens på miljø- og fødevarerministeriets område om, hvilke dele af ny lovgivning, der implementerer EU-regulering, og hvilke dele der ligger ud over, hvad der er påkrævet for at implementere EU-reguleringen. Der er etableret nye retningslinjer per 14. august 2015, som skal sikre, at man fremover i høringsbreve til udkast til ny regulering, der implementerer EU-retlige forpligtigelser, grundigt redegør for en række forhold, som sikrer fuld transparens.</p> <p>Der vil ligeledes i højere grad blive udarbejdet nabotjek i forbindelse med implementering af ny EU-lovgivning. I tidligere analyser af andre landes implementering af fx vandrammedirektivet har det vist sig vanskeligt at indhente fyldestgørende systematiserede og ensartede oplysninger.”</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 8</u></p>
--	--	--

		<p>[...]</p> <p>Flere landmænd har i dag meget spredte og usammenhængende arealer, hvilket mindsker deres effektivitet bl.a. ved øgede transportomkostninger og underudnyttelse af maskiner. [...] Der rejses imidlertid ingen erhvervsrettede jordfordelingssager i dag.”</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 9</u></p> <p>[...]</p> <p>”25. november 2015</p> <p>Bilag 9: Smidigere miljøgodkendelse af husdyrbrug</p> <p>[...]</p> <p>”Lange sagsbehandlingstider til miljøgodkendelser kan være en barriere for udviklingen af husdyrproduktionen. F.eks. vil hurtigere og mere effektiv behandling af miljøgodkendelser af husdyrbrug bl.a. kunne øge tempoet, hvormed nye stalde, som generelt er mere miljøvenlige, tages i brug. Derfor har der i en årrække været fokus på at nedsætte sagsbehandlingstiden. Det er også i vidt omfang lykkedes. Fra 2012 til 2014 faldt den gennemsnitlige effektive sagsbehandlingstid for mellemstore og store husdyrbrug fra 10,1 til 6,6 måneder.</p> <p>De faldende sagsbehandlingstider siden 2012 er sket samtidig med, at der har været en svag stigning i antallet af husdyrsager. Den positive udvikling kan dels tilskrives kommunale prioriteringer, dels en midlertidig styrket indsats i perioden 2012-2015, hvor Miljøministeriet prioriterede flere midler til forbedringer af it-systemet husdyr-godkendelse.dk samt til øget vejledning af kommunerne.</p> <p>I Vækstplan for Fødevarer fra april 2014 og Aftale om en vækstpakke fra juni 2014 var der ligeledes fokus på nedbringelse af sagsbehandlingstider på området. I Kommuneaftalen for 2015 indgik staten og kommunerne herudover en aftale om at reducere erhvervsrettede kommunale sagsbehandlingstider med en tredjedel gennem fastsættelse af servicemål. Aftalen omfatter miljøgodkendelse af virksomheder og husdyrbrug samt godkendelse af byggesager.”</p> <p>[...]</p>
--	--	--

Tabel 1

Offentlige udgifter. Mio. kr. 2015-pl

Udgifter	2015	2016	2017	2018	2015-2018
Reserve til initiativ vedr. reduktion af kommunernes erhvervsrettede sagsbehandling	31,2	40,5	40,5	41,8	154,0

På forslag til finansloven for 2016 er der til dette formål afsat en samlet ramme til reduktion af sagsbehandlingstiden på de tre områder på i alt 154 mio. kr. til udmøntning i 2015-18, jf. tabel 1. Bevillingen er teknisk videreført fra finansloven for 2015. Det bemærkes, at midlerne afsat i 2015 som udgangspunkt bortfalder, såfremt de ikke udmøntes i 2015.

[...]

Bilag 10

[...]

”25. november 2015

Bilag 10: Initiativ om Målinger og kortlægning af kvælstoffets vej fra ’jord til fjord’”

[...]

”I VKO’s 16-punktsplan indgår ”et omfattende måleprogram for at tilvejebringe det nødvendige vidensgrundlag om transporten af kvælstof i alle relevante vandoplande og delvandopland”.”

[...]

”Med det nationale overvågningsprogram (NOVANA) indhentes allerede i dag en betydelig viden om belastning af kvælstof til de danske kyster og fjorde. Der er i dag over 300 målestationer i danske vandløb, og der foretages ca. 4.300 målinger årligt af stoftransport i det danske vandmiljø. Målingerne foretages på ca. 50 pct. af det danske areal – på det resterende areal bygger beregninger af kvælstofbelastningen til vandmiljøet først og fremmest på modelarbejde”

		<p>[...]</p> <p>”Når kvælstof tabes fra marken, kan det ske ad flere veje. Noget går op i luften som ammoniak, mens andet forsvinder i rodzonen og derfra ud i vandmiljøet via dræn og grundvand. Og en del af det kvælstof, der forsvinder ned i rodzonen, bliver via kemiske/biologiske processer omdannet til frit nitrogen, der ikke påvirker vandmiljøet.</p> <p>Der er betydelig forskel på, hvor meget kvælstof der reelt tabes til vandmiljøet i forskellige områder, afhængig af arealernes evne til at omsætte eller tilbageholde kvælstof (retention).”</p> <p>[...]</p> <p>”Der eksisterer i dag et såkaldt retentionskort. Kortet viser retentionen i hele Danmark i 1.500 hektar store ”blokke”. Retentionen kan imidlertid variere betydeligt selv inden for den enkelte ”blok”, hvilket betyder, at der visse steder fortsat er relativt stor usikkerhed om den faktiske retention.”</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 11</u></p> <p>[...]</p> <p>”25. november 2015</p> <p>Bilag 11: Færre vandløb i vandområdeplanerne</p> <p>”Det følger af vandrammedirektivet, at vandløb med et opland på mindst 10 km² <u>skal</u> indgå i vandområdeplaner, herunder med vurdering af tilstanden og plan for initiativer til at bringe det i god tilstand.” [...] Det fremgår af en EU-vejledning, at ”betydning” i forhold til direktivets formål og mål fx kan være økologisk vigtighed, vigtighed for mål for et beskyttet område og vigtighed for målopfyldelse for andre overfladevandområder og grundvandsforeskomster.</p> <p>Af den tidligere regerings udkast til vandområdeplaner for 2. planperiode (2015-2021) indgår ca. 19.000 km vandløb.”</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 12</u></p>
--	--	---

		<p>[...]</p> <p>”25. november 2015</p> <p>Bilag 12: Fjerne krav om randzoner og flere efterafgrøder</p> <p>Det fremgår af VKO’s 16-punktsplan, at det generelle randzonekrav og de ekstra 60.000 hektar efterafgrøder fra Aftale om Vækstplan for Fødevarer skal afskaffes.</p> <p>Den 12. november 2015 er fremsat forslag til lov om ophævelse af lov om randzoner for Folketinget. Det obligatoriske krav om randzoner langs visse typer vandløb og søer over 100 m² bortfalder dagen efter bekendtgørelsen af det vedtagne lovforslag i Lovtidende – forventeligt i januar 2016. Landmænd vil dog fortsat frivilligt kunne vælge at benytte randzoner til efterlevelsen af andre miljøkrav.”</p> <p>[...]</p> <p>”Miljø- og fødevareministeren besluttede i sommeren 2015 ikke at gennemføre kravet om yderligere 60.000 hektar efterafgrøder, som blev vedtaget i Vækstplan for fødevarer i 2014, men som ikke nåede at blive implementeret. Der er således allerede leveret på denne del af VKO’s 16-punktsplan.”</p> <p><u>Bilag 13</u></p> <p>[...]</p> <p>Den forrige regering fik vedtaget et forbud mod at sprøjte og gødske på de § 3-beskyttede arealer.</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 14</u></p> <p>[...]</p> <p>”25. november 2015</p> <p>Bilag 14: Justering af virkemidlet ’Ingen jordbearbejdning’</p>
--	--	--

		<p>I VKO 16-punktsplanen blev der fremført et ønske om at afskaffe virkemidlet ”forbud mod jordbearbejdning i visse perioder”. Forbud mod jordbearbejdning i visse perioder er et generelt virkemiddel til reduktion af kvælstofudledning, som blev indført med <i>Aftale om Grøn Vækst</i> mellem VK-regeringen og Dansk Folkeparti i 2009. Virkemidlet bidrager til opnåelse af målsætningerne i vandrammedirektivet.</p> <p>[...]</p> <p>En række arealer er i den nuværende udformning af virkemidlet undtaget fra forbuddet mod tidlig jordbearbejdning, fx arealer udlagt med efterafgrøder, vintersæd og økologiske arealer.”</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 15</u> [...]</p> <p>”25. november 2015</p> <p>Bilag 15: Virkemidler uden for dyrkningsfladen”</p> <p>[...]</p> <p>”Der er gennem flere år gennemført forsøg og projekter med virkemidler til reduktion af kvælstofudledning til vandmiljøet, der ikke er placeret på dyrkningsjorden, og derved friholder landmandens arealer til produktion. Det drejer sig fx om muslingebrug, minivådområder og udplantning af ålegræs. Minivådområder er i dag et etableret virkemiddel – mens andre virkemidler stadig er i projektfasen.”</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 16</u> [...]</p> <p><u>Bilag 17</u> [...]</p> <p>”25. november 2015</p>
--	--	--

		<p>Bilag 17: Kontrolstrategi for fødevare - og landbrugsområdet”</p> <p>[...]</p> <p>”I VKO’s 16-punktsplan indgår: ”Der laves en samlet kontrolstrategi jf. Natur- og Landbrugskommissionens anbefaling om kontrol baseret på dialog, ansvar og tillid”.”</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 18</u></p> <p>[...]</p> <p>”25. november 2015</p> <p>Bilag 18: Enklere regler på tværs af miljø- og fødevareområdet”</p> <p>[...]</p> <p>Regeringen har videreført Virksomhedsforum for Enklere regler som i efteråret har lanceret kampagnen ”Væk med bøvlet”.</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 19</u></p> <p>[...]</p> <p>”25. november 2015</p> <p>Bilag 19: Kødkontrol på mellemstore slagterier</p> <p>Det fremgår af VKO’s 16-punktsplan, at loftet for det statslige tilskud til kødkontrol på små slagterier skal hæves fra i dag 30.000 til 35.000 slagtedyrsenheder.</p>
--	--	--

		<p>Formålet med dette er, at sænke omkostningerne for de mellemstore slagterier. Disse har i dag et omkostningsniveau til kontrol (særligt aflønning af dyrlæger), som ligger over de store slagterier, som har væsentlige stordriftsfordele, men også over de mindste slagtehuse, hvis omkostninger er lavere på grund af et statstilskud.”</p> <p>[...]</p> <p>”Kødkontrollen på de store og mellemstore slagterier er i dag 100 pct. gebyrfinansieret, mens staten yder et årligt tilskud på ca. 10,3 mio. kr. til kødkontrol på de 90 små slagtehuse, der slagter færre end 30.000 slagtedyrsenheder pr. år. Tilskuddet, reducerer de små slagtehuses egenbetaling. De små slagtehuse betaler i henhold til nuværende betalingsbekendtgørelse en fast pris pr. slagtedyret og et grundgebyr på 264 kr. pr. dag. Til eksempel betales et gebyr på [7,46] kr. pr. slagtedyret udover et fast gebyr per slagtedag på 264 kr. Det statslige tilskud udgjorde samtidig [33,44] kr. pr. slagtedyrenhed. Gebyrerne justeres over tid så omkostninger til kontrollen balancerer med det offentlige tilskud og indtægterne fra gebyrerne.”</p> <p>[...]</p> <p>”Primo 2015 var den akkumulerede underdækning på de små slagtehuses udgifter til kødkontrol ca. 0,7 mio. kr. svarende til ca. 5 pct. af de forventede omkostninger i 2015.”</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 20</u></p> <p>[...]</p> <p>”25. november 2015</p> <p>Bilag 20: Styrket fødevareforskning og –innovation</p> <p>[...]</p> <p>Der er afsat 161 mio. kr. til strategisk fødevareforskning i regi af innovationsfonden med aftalen om udmøntningen af forskningsreserven 2016.</p>
--	--	---

Tabel 2**Udgifter til styrket fødevarerforskning- og innovation – afsat fra forskningsreserven på FL16**

	2016	2017	2018	2019	I alt
Mio. kr., 2016-til					
Fødevarerforskning og innovation	161,0	-	-	-	161,0

Kilde: Miljø- og Fødevarerministeriet ”

Bilag 21

[...]

”25. november 2015

Bilag 21: Innovationstjek

”I det nye Miljø- og Fødevarerministerium samles store dele af den regulering, der er specifikt målrettet landbruget, fødevareraktiviteter, fiskeriet og miljøteknologiske aktiviteter under et ministerium, der også rummer større udviklingsordninger specifikt målrettet disse brancher. ”

[...]

Bilag 22

[...]

”25. november 2015

Bilag 22: Viden til gavn for vækst og beskæftigelse

Den forskningsbaserede myndighedsbetjening er en vigtig del af grundlaget for en effektiv fødevarersektor. På Miljø- og Fødevarerministeriets område bruges der årligt mere end 700 mio.kr. til forskningsbaseret myndighedsbetjening reguleret i aftaler med universiteterne.

Universiteterne løser via aftalerne en række centrale beredskabs- og overvågningsopgaver, som blandt andet er med til at sikre høj fødevarerikkerhed og eksport.

		<p>Bevillingen til forskningsbaseret myndighedsbetjening sikrer også et fagligt og videnmæssigt grundlag for ministeriets politikudvikling, herunder ved målrettet strategisk forskning i erhvervets fremtidige udfordringer.”</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 23</u> [...]</p> <p>”25. november 2015</p> <p>Bilag 23: Grøn teknologiudvikling og fremsynet regulering</p> <p>”Det er en udfordring for den enkelte landmand eller fødevareproducent at gennemføre strategiske udviklingsprojekter, der har et stort potentiale, men som ikke endnu er fuldt markedsmodne eller oplever et tilstrækkeligt markedstræk.”</p> <p>[...]</p> <p>”Bioøkonomi. Bioøkonomi handler om at optimere udnyttelsen af restprodukter og sidestrømme fra landbrugs- og fødevareproduktionen[...]</p> <p><u>Bilag 24</u> [...]</p> <p>”25. november 2015</p> <p>Bilag 24: Ny samlet eksportstrategi</p> <p>Miljø- og Fødevareministeriets strategiske prioritering indenfor eksportfremme er rettet mod vækst- og volumenmarkeder med henblik på at fastholde og udbygge danske styrkepositioner som førende eksportør af miljø- og landbrugsteknologi samt fødevarer af høj kvalitet. Ministeriet har allerede placeret 6 statskonsulenter på fødevarerområdet i Kina, Rusland, USA, Malaysia, Nigeria og Japan, og 8 vækstrådgivere i Columbia, Kenya, Kina,</p>
--	--	--

	<p>Tyrkiet, Sydafrika og Vietnam.”</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 25</u></p> <p>[...]</p> <p>”25. november 2015</p> <p>Bilag 25: Fødevarefortællingen - styrkelse af den danske fødevareklynges sammenhængskraft i Danmark og slagkraft på eksportmarkederne”</p> <p>[...]</p> <p>”Med afsæt i Aftale om Vækstplan for Fødevarer fra april 2014 mellem SR-regeringen, Venstre, Dansk Folkeparti, Liberal Alliance og Konservative har der været arbejdet med en fælles Fødevarefortælling, som skal styrke en langsigtet brandingindsats for den danske fødevaresektor inden for rammerne af den enstrengede eksportfremmestruktur og herigennem øge eksporten og danne grundlag for nye arbejdspladser i sektoren.”</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 26</u></p> <p>[...]</p> <p>”25. november 2015</p> <p>Indhold i Fødevare- og landbrugspakken.”</p> <p>[...]</p> <p>”Fødevare- og landbrugspakken skal gøre fødevare- og landbrugserhverveendnu bedre rustet til at øge råvaregrundlaget og eksporten, samt medvirke til at skabe vækst og beskæftigelse i hele Danmark - i samspil med natur og miljø.</p>
--	---

		Fødevarer- og landbrugspakken skal ses i sammenhæng med udspillet om Vækst i hele Danmark, og er samtidig rammen om den primære opfølgning på VKO's 16-punktsplan [...]"
16/02017-29	Materiale til ØU 26/11 2015 - Bilag 2 - Prioritering af ramme til fødevarer- og landbrugspakke	<p><u>Bilag 1</u> [...]</p> <p>"25. november 2015</p> <p>Prioritering af ramme til fødevarer- og landbrugspakke."</p> <p>[...]</p> <p>"Der er i forbindelse med FL16 afsat 75 mio. kr. årligt til en ramme til fødevarer- og landbrugsinitiativer"</p> <p>[...]</p> <p>Der er med aftale om finansloven for 2016 afsat en ramme på 75 mio. kr. fra 2016-2019 til en fødevarer- og landbrugspakke."</p> <p>[...]</p> <p>"VKO's 16-punktsplan indeholder et forslag om vækstplan om akvakultur."</p> <p>[...]</p> <p>"For eksempel indeholder 16-punktsplanen en afskaffelse af virkemidlet "forbud mod jordbearbejdning i visse perioder"."</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 2</u> [...]</p> <p><u>Bilag 3</u></p>

		[...]
16/02017-30	Materiale til Ekstraordinært ØU 9/12 - Bilag 1 - Forhandlinger om en samlet fødevarer- og landbrugs-pakke	<p><u>Bilag 1</u> [...]</p> <p>”8. december 2015</p> <p>Kvælstofcover”</p> <p>[...]</p> <p>EU’s nitrat- og vandrammedirektiver forpligter Danmark til at a) forhindre forringelser af vandmiljøtilstanden og b) sikre forbedring og ’god tilstand’ i grundvand og kystvande i 2021 med mulighed for delvis udskydelse til 2027.</p> <p>I de vandplaner, der blev sendt i høring af den tidligere regering var indsatsbehovet opgjort til 7.800 tons N. Der var i vandplanshøringen anvist indsatser svarende til 1.600 tons, hvorefter der tilbage stod 6.200 tons, som ikke var håndteret.</p> <p>Regeringen ønsker at forbedre rammerne for landbrug- og fødevarerhvervet, for at gøre fødevarer- og landbrugssektoren endnu bedre rustet til at øge råvaregrundlaget og eksporten, og til at skabe mere vækst og beskæftigelse. Regeringen ønsker derfor at gennemføre en række lempelser af kvælstofreguleringen samt en række andre initiativer i form af en samlet Fødevarer- og landbrugspakke.”</p> <p>[...]</p> <p>”Kvælstofudvalget har over det sidste halve år konsolideret indsatsbehovet, særligt i forhold til målbelastning og effekten af de lempelser, der er foreslået. Konsolideringen af indsatsbehovet vedrører opgørelsen af målbelastningen, den eksisterende belastning, effekten af den strukturelle udvikling og effekten af de lempelser, der er foreslået. Der skal særligt peges på, at det i opgørelsen af målbelastningen i vandmiljøet er vurderet, at en større del af forpligtelserne bør tilfalde nabolandene, fordi Danmark historisk har haft en relativt større reduktion. Det har resulteret i en reduktion af indsatsbehovet efter lempelser på ca. 5.500 tons N. En del af resultatet af kvælstofudvalgets konsolidering – svarende til ca. 700 tons N – påvirker områder, som forventes at være i god tilstand i 2021 uden yderligere indsats og bidrager dermed ikke til at nedbringe det udestående indsatsbehov.”</p>

		<p>[...]</p> <p>”Nogle af indsatserne i 2016-18 vil også have virkning på langt sigt.”</p> <p>[...]</p> <p>”Endvidere vil iværksættelse af kollektive virkemidler i 2019 og 2020 bidrage til langsigtede virkninger.”</p> <p>[...]</p> <p>”Lempelserne giver isoleret set et øget råvaregrundlag for planteproduktionen svarende til en erhvervsøkonomisk gevinst på mellem 1,3 og 1,8 mia. kr. årligt. Hertil kommer gevinster vedrørende randzoner og efterafgrøder på ca. 90 mio. kr.” [...]</p> <p>”Der er herudover på Finansloven for 2016 afsat en reserve på 75 mio. kr. årligt i 2016-2019 til initiativer i Fødevarer- og Landbrugspakken samt en reserve på 232 mio. kr. i 2016 og 300 mio. kr. i årligt i 2017-2019” [...]</p> <p>”Der er redegjort for de samlede udgifter og finansiering i bilag A. Omprioriteringerne på Landdistriktsprogrammet er uddybet i bilag A1.”</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 2</u></p> <p>[...]</p> <p>”8. december 2015</p> <p>A. Samlede omkostninger og finansiering af Fødevarer- og landbrugspakken”</p> <p>[...]</p> <p>”Der er herudover på Finansloven for 2016 afsat en reserve på 75 mio. kr. årligt i 2016-2019 til initiativer i Fødevarer- og Landbrugspakken samt en reserve på 232 mio. kr. i 2016 og 300 mio. kr. i årligt i 2017-2019” [...]</p> <p><u>Bilag 3</u></p> <p>[...]</p>
--	--	---

		<p>”8. december 2015</p> <p>A1. Udmøntning af Landdistriktsprogrammet 2017-2020</p> <p>Det nuværende landdistriktsprogram dækker perioden 2014-2020. Der er fastlagt indsatser for 2014-2016, og der udestår fastlæggelse af Landdistriktsprogrammet for perioden 2017-2020.”</p> <p>[...]</p> <p>”Den samlede økonomiske ramme for Landdistriktsprogrammet består af ordinære EU-midler gearet med nationale midler samt fleksmidler, der blev tilført da Danmark besluttede at gøre brug af muligheden for at overføre midler fra den direkte landbrugsstøtte til Landdistriktsprogrammet (fleksibilitet). Fleksmidlerne kræver ikke national medfinansiering.”</p> <p>[...]</p> <p>”Landdistriktsprogrammets ordninger støtter indsatser inden for hovedindsatsområderne natur, miljø og klima, økologi, vækst og konkurrenceevne samt generel landdistriktsudvikling (LAG). Medlemsstaterne har betydelig frihed til at fastlægge en fordeling af programmet. Dog er det EU-krav, at der samlet opretholdes en vis balance mellem hovedindsatsområderne, og at der skal anvendes mindst 5 pct. af EU-rammen til LAG og 30 pct. til natur, miljø og klima.”</p> <p>[...]</p> <p>”Miljø- og Fødevareministeriet udmønter på baggrund af den fastlagte ramme Landdistriktsprogrammet 2017-2020 på konkrete indsatser. Miljø- og Fødevareministeriet udarbejder på baggrund af den fastlagte ramme forslag til ændring af Landdistriktsprogrammet for 2017-2020, der skal sendes til godkendelse i EU-Kommissionen.”</p> <p><u>Bilag 4</u></p> <p>[...]</p> <p>”8. december 2015</p> <p>B. Oplæg til landbrugets kvælstofregulering”</p> <p>[...]</p>
--	--	---

	<p>”Regeringen ønsker at forbedre rammerne for landbrug- og fødevarerhvervet, samtidig med, at der tages vare på miljøet. Regeringen vil fremlægge en fødevare- og landbrugspakke, der skal gøre fødevare- og landbrugssektoren endnu bedre rustet til at øge råvaregrundlaget og eksporten, og til at skabe mere vækst og beskæftigelse – i samspil med natur og miljø. En række tiltag, vil øge landbrugets kvælstofudledning til vandmiljøet. Samtidigt er Danmark EU-retligt forpligtet til at begrænse udledningen af kvælstof til vandmiljøet.</p> <p>[...]</p> <p>”EU’s nitrat- og vandrammedirektiver forpligter Danmark til at a) forhindre forringelser af vandmiljøtilstanden og b) sikre forbedring og ’god tilstand’ i grundvand og kystvande i 2021 med mulighed for delvis udskydelse til 2027. Det indebærer en reduktion af den danske kvælstofudledning til vandmiljøet.</p> <p>I Forslag til vandområdeplaner for anden planperiode (2015-2021), som blev offentliggjort af den tidligere SR-regering i december 2014, blev der opgjort et yderligere ind-satsbehov på 6.200 tons i 2021 for at opnå ’god tilstand’. Dette ligger udover allerede planlagte indsatser.</p> <p>Regeringen ønsker samtidig at skabe bedre rammevilkår for landbrugserhvervet ved at gennemføre en række lempelser af kvælstofreguleringen, som indgår i 16-punktsplanen. Det gælder i forhold til at:</p> <ul style="list-style-type: none"> • udfase de reducerede kvælstofnormer • afskaffe randzoner • tilbagerulle krav om 60.000 ha efterafgrøder • tilbagerulle gødskningsforbuddet på §3-arealer • lempe forbuddet mod jordbearbejdning” <p>[...]</p> <p>”Der er i de seneste måneder foretaget en konsolidering af det faglige grundlag bag vandplanerne, som har resulteret i en række justeringer i opgørelsen af det nødvendige indsatsbehov for at opfylde vandrammedirektivets mål om ’god tilstand’.</p> <p>Dette har ført til en nettokorrektion (reduktion) af indsatsbehovet på ca. 3.500 tons N i 2016 stigende til ca. 5.500 tons N i 2021.</p> <p>Bilag B1 indeholder en detaljeret, teknisk gennemgang af de foretagende korrektioner. De foreslåede korrektioner</p>
--	--

		<p>kan alle fagligt begrundes, men der er forskel på indholdet og omfanget af de enkelte justeringer.</p> <p>På nogle områder korrigeres på baggrund af ny viden hos forskerne. Der er enten tale om nyere data (overvågningsresultater fra senere år) eller nye metoder, som der er enighed med Aarhus Universitet og DHI, om, er mere retvisende.</p> <p>På andre områder lægges der op til at justere forudsætningerne for at afspejle, at Danmark igennem en længere årrække har gennemført betydelige stramninger af kvælstofudledningerne. Det gælder fx i forhold til valget af den såkaldte 'basisperiode' (den tidshorisont som udviklingen i vandmiljøet måles med afsæt i) og for byrdefordelingen mellem landene i relation til reduktionsmål for ammoniak, jf. nedenfor.</p> <p>[...]</p> <p>”1) Justering af basisperiode i forhold til beregning af byrdefordeling fra 2008-2012 til 1997-2001 2) Justering af ammoniakudledning frem mod 2027. 3) Beregning af marginaludvaskning (NLES)</p> <p><i>Ad 1) Justering af basisperiode.</i> Den danske andel af indsatsbehovet, særligt i åbne kystvande, beregnes med udgangspunkt i en vurdering af, hvor meget af kvælstofpåvirkningen, der kommer fra henholdsvis Danmark og udlandet. Vurderingen af andelen tager udgangspunkt i 2008-2012.</p> <p>Herved tages der imidlertid ikke hensyn til, at Danmark siden vandrammedirektivets vedtagelse i år 2000 har leveret en relativt større indsats end andre lande, der udleder til de samme vandoplande. Det vurderes derfor relevant i stedet at basere vurderingen af den danske andel på perioden 1997-2001, dvs. omkring tidspunktet for vandrammedirektivets vedtagelse. Det øger dog samtidig usikkerheden af estimatet for den danske målbelastning, der beregnes.</p> <p>Det betyder, at der grundlæggende er en afvejning af villighed til at have en større usikkerhed om målbelastningen mod, at Danmark omvendt krediteres for den relativt større historiske kvælstofindsats. Aarhus Universitet (DCE) og DHI har anført, at en nyere basisperiode (2008-2012) giver et mere sikkert estimat, men de mener isoleret set, at det er relevant at se på en længere periode, hvor Danmark har leveret en relativt større kvælstofreduktion end andre EU-lande.</p> <p>Den justerede basisperiode fra 2008-2012 til 1997-2001 indgår i den konsoliderede opgørelse. Der vil skulle være</p>
--	--	--

fuld transparens over for EU-Kommissionen og de øvrige berørte EU-lande og det ændrede basisår.

Ad 2) Justering af ammoniakudledning frem mod 2027.

I beregningen af indsatsbehovet indgår en antagelse om, hvor meget Danmark og andre lande vil reducere ammoniakudledningen. Hidtil har EU's 2020-mål været lagt til grund. I EU's 2030-mål forventes imidlertid en væsentlig større reduktion hos særligt andre EU-lande, da disse øvrige EU-lande har et lille reduktionskrav for ammoniak frem mod 2020 i modsætning til Danmark, der har langt det største reduktionskrav blandt EU-landene.

[...]

”EU-kommissionens forslag til nyt reduktionsmål for ammoniak indgår i den konsoliderede opgørelse.

Ad 3) Beregning med opdateret NLES.

Aarhus Universitet har opdateret den statistiske model (NLES), som beskriver kvælstofudvaskningen fra rodzonen på dyrkede arealer. Den første model blev publiceret i 2000 med opdateringer i 2002, 2003 og 2008. NLES har betydning for en række faktorer, og opdateringen har forskelligrettede effekter. For udfasning af normreduktionen isoleret set betyder den seneste opdatering af modellen, at merudledningen beregnes til at udgøre 4.200 tons, hvor det hidtil har været antaget, at merudledningen udgør ca. 7.700 tons.

Udskydelse og undtagelse af indsatser

Vandrammedirektivet giver mulighed for at undtage indsatser, hvis det vil medføre uforholdsmæssigt store omkostninger at gennemføre indsatserne.

Undtagelserne er frem til udgangen af tredje og sidste vandplansperiode i 2027 udskydelse af indsatser. Udskydelsen foretages konkret i én vandplansperiode frem til næste periode, hvor der igen skal tages stilling til en evt. fortsat udskydelse. Herefter kan der potentielt tildeles et lempet (mindre strengt) miljømål i visse delvandoplande, hvor det fortsat vil medføre uforholdsmæssigt store omkostninger at nå miljømålet. Således kan en del af indsatsen potentielt undtages permanent i 2027. Det bemærkes, at der i et vandopland med mindre strengt miljømål alt andet lige fortsat vil være behov for at foretage en indsats for at opnå det lempede miljømål.”

[...]

”En udskydelse på 6.200 tons svarer til det indsatsbehov, som der ikke blev anvist konkrete virkemidler til, i forslaget til vandområdeplaner, som den tidligere SR-regering offentliggjorde.”

		<p>[...]</p> <p>”Indsatserne skal sikre mod forringelse af vandmiljøet i 2016-2018, hvorefter indsatserne skal bidrage til at sikre tilstrækkelig fremgang i 2021.”</p> <p>[...]</p> <p>”Danmark er også forpligtet til ikke at forringe grundvandstilstanden og sikre god tilstand i grundvandsforekomsterne, ligesom Danmark er forpligtet til at vende enhver væsentlig og vedvarende opgående tendens af ethvert forurenende stof i grundvandet, jf. vandrammedirektivet mv.”</p> <p>[..]</p> <p><u>Bilag 5</u></p> <p>Der henvises til ”teknisk notat om Kvælstofudvalgets korrektioner”, som kan findes på mfvm.dk: (http://mfvm.dk/fileadmin/user_upload/FVM.dk/Dokumenter/Landbrug/Indsatser/Foedevare-og_landbrugspakke/Fagligt_grundlag_for_foedevare-og_landbrugspakken/Kvaelstof/Teknisk_notat_om_kvaelstofudvalgets_korrektioner.pdf)]</p> <p><u>Bilag 6</u></p> <p>[...]</p> <p>”8. december 2015</p> <p>Bilag B2. Princip for udskydelse og undtagelse af indsatser</p> <p>I henhold til Vandrammedirektivet skal vandmiljøet være i ’god tilstand’ i 2015 med mulighed for undtagelser frem til senest 2027. Undtagelser vil bestå af udskydelse af indsats til næste planperiode. Herefter vil der potentielt være mulighed for at undtage permanent i form af et lempet miljømål for delvandoplandet.</p> <p>Uanset at Danmark vælger at gøre brug af undtagelsesbestemmelser i vandrammedirektivet, så er Danmark forpligtet til a) at hindre tilbagegang i vandmiljøet og b) sikre fremgang og ’god tilstand’ senest i 2027.</p> <p>Udskydelse – fristforlængelse – af indsatser kan ske frem til udløbet af tredje vandplansperiode i 2027. Udskydelsen foretages konkret i en vandplansperiode frem til næste periode, hvor der igen skal tages stilling til en evt. fortsat udskydelse. Der er krav om, at udskydelserne begrundes.</p>
--	--	---

Permanente undtagelser fra at opnå 'god tilstand' kan først forsøges anvendt efter 2027, medmindre helt særlige forhold allerede på nuværende tidspunkt begrundes, at det ikke vil være muligt at opnå 'god tilstand'. Det er kun enkelte vandområder under vandrammedirektivet, der har en permanent undtagelse på nuværende tidspunkt, fx en spansk sø, der er udtørret helt.

En permanent undtagelse vil indebære, at miljømålet for et delvandopland lempes ift. 'god tilstand'. Det betyder, at der fortsat vil være behov for at gøre en indsats i det pågældende delvandopland, men at ikke den fulde indsats er nødvendig for at nå 'god tilstand'. Permanente undtagelser skal også begrundes.

Udskydelse og senere hen en permanent undtagelse vil skulle begrundes med, at det vil medføre uforholdsmæssigt store omkostninger at opfylde målet for 'god tilstand' i det pågældende delvandopland.”

[...]

”I vandområdeplanerne for første vandplansperiode (2009-2015) udkød Danmark en indsats på ca. 10.000 tons til de efterfølgende to planperioder i hhv. 2015-2021 og 2021-2027, svarende til ca. 50 pct. af den nødvendige indsats.

Den forrige SR-regering offentliggjorde i december 2014 et forslag til vandområdeplaner for anden planperiode (2015-2021). Forslaget ville have medført en udskydelse på 6.200 tons til tredje og sidste vandplansperiode i 2021-2027.

De 6.200 tons blev defineret ud fra, hvilke delvandoplande, der fortsat havde et indsatsbehov efter den strukturelle udvikling frem til 2021 samt de planlagte indsatser på 1.625 tons var trukket fra i de enkelte delvandoplande, og udskydelsen er begrundet med, at det vil medføre uforholdsmæssigt store omkostninger at gennemføre indsatser i disse delvandoplande.”

[...]

”Udskydelserne skal fremgå af vandplanerne”.

[...]

Bilag 7

		<p>[...]</p> <p>”8. december 2015</p> <p>[...]</p> <p><i>”Ophævelsen af normreduktion og krav om randzoner samt ændring af praksis for forbud mod jordbearbejdning vil isoleret set give en risiko for forringelse af vandmiljøet, som følge af, at udledningen af kvælstof til kystvande- ne og grundvand stiger. ”</i></p> <p>[...]</p> <p>”EU's nitrat- og vandrammedirektiver forpligter Danmark til at forhindre forringelser af vandmiljøtilstanden. Det indebærer, at det enkelte kvalitetselement i vand-miljøet ikke må skifte ’tilstandsklasse’.”[...]</p> <p>”Århus Universitet og DHI har imidlertid tilkendegivet, at det inden for tidsrammen ikke er muligt at estimere hvilket niveau for kvælstoftilførsel, der svarer til grænsen mellem forskellige tilstandsklasser fsva. det enkelte kvalitetselement, idet datagrundlaget ikke er tilstrækkeligt robust”[...]</p> <p>”Dertil kommer, at lempelserne vil vise sig i form af en større udledning til vandmiljøet med en forsinkelse såvel i forhold til udvaskningen fra rodzonen som i forhold til transporttiden efter udvaskningen fra rodzonen og indtil den forøgede mængde kvælstof kan måles i udløbet til kystvandene.</p> <p>Der er en forsinkelse på mellem 0 til 15 år fra der lempes – eller gennemføres virkemidler på dyrkningsfladen – til effekten kan aflæses ved en ændret udledning til vandmiljøet. Således vil der på drænedede arealer kunne opleves en umiddelbar respons alt imens der kan gå op til 15 år på arealer med lang transporttid.</p> <p>Samme forsinkelseeffekt gør sig gældende for baselineeffekten, men det må antages, at nogle af de elementer, som baselineeffekten består af – udvikling i udbytter, reduktion af landbrugsareal, mv. også fandt sted før 2016. Med andre ord burde en beregning af forsinkelseeffekter ikke ændre på, at der er en årlig baselineeffekt om end det ikke kan kvantificeres.</p> <p>En beregning af forsinkelseeffekter ville således forventes at føre til, at effekttabet ved lempelserne spredes ud over en årrække, mens den strukturelle årlige udvikling alene forventeligt påvirkes i mindre grad. Det forhold at lempelserne gennemføres i begyndelsen af perioden mens den strukturelle udvikling halter bagefter, vil således</p>
--	--	---

		<p>udlignes, når der indregnes forsinkelseeffekter.</p> <p>Det er imidlertid ikke muligt at kvantificere forsinkelseeffekten på det nuværende grundlag.</p> <p>[...]</p> <p>”Dertil kommer, at der er store årlige udsving i målingerne af det kvælstof, der udledes til vandmiljøet, trods en samlet nedadgående tendens.”</p> <p>[...]</p> <p>I forberedelsen af det faglige grundlag for kommende vandområdeplaner 2016-21 tages der udgangspunkt i en opgørelse af nuværende belastning (basisbelastning), en fremskrivning af belastningsniveauet til 2021 i et ’frozen policy-scenarie’ (den strukturelle udvikling), og en opgørelse af hvilket niveau for dansk kvælstoftilførsel, der er foreneligt med god tilstand (målbelastningen).</p> <p>Den strukturelle udvikling er fremskrevet for perioden 2013-2021.</p> <p>Århus Universitet estimerer mertilførslen ved at udfase de reducerede kvælstof-normer til ca. 4.200 tons N årligt stigende hvert år sfa., at den optimale gødskningsmængde stiger. Derudover estimerer Aarhus Universitet en ændret praksis for forbud mod jordbearbejdning til ca. 51 tons N årligt, samt at den samlede danske kvælstoftilførsel reduceres med ca. [765] tons N årligt (’struktureffekten’) og i alt ca. 5.550 tons i 2021 ift. 2012. Miljø- og Fødevareministeriet estimerer ophævelsen af randzoner til ca. 725 tons N [...] Dertil kommer de planlagte indsatser, der fremgik af høringsudkastet til kommende vandområdeplaner svarende til ca. [...] tons årligt.</p> <p>Det betyder, at risikoen for forringelse antages at være ’neutraliseret’ i 2021 alene på grund af baselineeffekten.”[...]</p> <p>”Der er en risiko for, at vandmiljøtilstanden forringes på kort sigt. Der opstår dermed et midlertidigt indsatsbehov frem til 2019 for at begrænse risikoen for forringelse af vandmiljøtilstanden.</p> <p>Mertilførslen svarer til merudledningen ved lempelserne fratrukket den strukturelle effekt og planlagte indsatser i anden vandplansperiode ved en udfasning af de reducerede normer med 2/3 i februar 2016 og 1/3 i august 2016.</p> <p>Resultatet er en mertilførsel af kvælstof i langt de fleste vandområder. I enkelte vandområder, forventes resultatet dog</p>
--	--	--

		<p>at være en begrænsning af tilførslen i perioden.”</p> <p>[...]</p> <p>”I opgørelsen af mertilførslen er det lagt til grund, at baselineeffekten periodiseres således, at den indtræffer med 1/9 årligt fra 2013-2021, dvs. 4/9 i 2016, 5/9 i 2017 og 6/9 i 2018. Den totale mertilførsel på landsplan fremgår af <i>tabel 1</i> nedenfor.”</p> <p>[...]</p> <p>”Det vil være muligt at kvantificere en række af de ovenfor beskrevne elementer i opgørelsen frem mod 2017.”</p> <p><u>Bilag 8</u></p> <p>[...]</p> <p>”8. december 2015</p> <p>Bilag B4. Midlertidig kompenserende foranstaltninger”</p> <p>[...]</p> <p>”Det indsatsbehov som følger af den midlertidige forringelse er baseret på en 2-årig normudfasning, med 2/3 udfasning i indeværende dyrkningsår, og sidste 1/3 i dyrkningsåret 2016-2017.</p> <p>I opgørelsen indgår lempelserne vedr. randzoner og udfasningen af normreduktionen, samt baselineudviklingen, dvs. allerede planlagte indsatsers, strukturudvikling mv, som allerede bidrager til forbedring af kvælstoftilstanden.”</p> <p>[...]</p> <p>”De obligatoriske randzoner indgår i dag i landbrugets opfyldelse af de grønne krav i EU’s landbrugsstøtte. Kravene består i, at der årligt skal udlægges 105.000 ha. miljøfokusareal (MFO).</p> <p>Efter randzonenloven ophæves, vil landmanden fortsat skulle opfylde MFO-kravet, men er frit stillet i forhold til hvordan kravet opfyldes. Det kan gøres enten ved at bibeholde randzoner, eller udlægge yderligere arealer som</p>
--	--	--

		<p>brak, lavskov eller efterafgrøder.</p> <p>Der vil således være en kompenserende N-effekt for randzoneophævelsen, da landmanden fortsat vil skulle udlægge MFO-areal, blot med andre virkemidler.</p> <p>Der eksisterer et nationalt krav om udlægning af 240.000 pligtige efterafgrøder. I MFO-sammenhæng omregnes 1 hektar efterafgrøder til 0,3 hektar MFO.”</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 9</u></p> <p>[...]</p> <p>”8. december 2015</p> <p>Bilag B5. Handlingsplan for målrettede indsatser og obligatorisk målrettet regulering</p> <p>Efter lempelse af gødskningsrestriktionerne, ophævelse af randzonenloven og annullering af 60.000 ha efterafgrøder udestår håndtering af et kvælstofindsatsbehov på [...] tons, idet 6.200 tons af det opgjorte indsatsbehov udskydes til 3. vandplanperiode, der løber fra 2021 til 2027.</p> <p>[...]</p> <p>”Udfasning af reducerede gødningsnormer i løbet af 2015/2016 og 2016/17, ophævelse af randzonenloven, annullering af 60.000 ha efterafgrøder, ophævelse af forbud mod gødskning på §3-arealer samt lempelse af forbud imod jordbearbejdning efterlader fra indsatsbehov på 5.715 tons kvælstof i 2021 med henblik på opfyldelse af krav i vandrammedirektivet om ”god økologisk tilstand”.”</p> <p>[...]</p> <p>”Miljø- og Fødevarerministeriet udarbejder på baggrund af den fastlagte ramme forslag til ændring af Landdistriktsprogrammet for 2017-2020, der skal sendes til godkendelse i EU-Kommissionen.”</p> <p>[...]</p>
--	--	--

”Målrettet regulering af landbrugsarealer indgår i Aftale om Finansloven for 2014 (SR, V og K) og Aftale om Vækstplan for Fødevarer fra 2014 (SR, V, DF, LA og K).

Venstre, Dansk Folkeparti og Konservative annoncerede desuden en 16-punktsplan i november 2014, hvor ny målrettet regulering også indgår som et punkt.”

[...]

”Målrettet regulering indebærer, at der sker differentiering på kvælstofreguleringen i forhold til geografisk forskellige behov for kvælstofindsats.”

[...]

Boks 1	
Virkemidler i dag	
• Energiafgrøder	● [redacted]
• Efterafgrøder	● [redacted]
• Afbrænding af fiberfraktion i husdyrgødning	● [redacted]
• Brak	● [redacted]
• Mellemafgrøder	● [redacted]
• Tidlig såning af vinterhvede	● [redacted]
• Yderligere normreduktion	● [redacted]
	● [redacted]

[...]

”I reguleringen i dag indgår den gennemsnitlige retention på landsplan. Retentionen kan imidlertid også opgøres differentieret på delvandoplandsniveau eller helt ned på områder på 1.500 ha. ved brug af retentionskort.

Ved differentieret anvendelse af retention målrettes indsatsen yderligere ift. en målretning udelukkende på baggrund af indsatsbehovet i vandmiljøet.”

		<p>[...]</p> <p>”Københavns Universitet, IFRO, har beregnet de erhvervsøkonomiske konsekvenser ved målrettet regulering til foreløbig [...] mio. kr. årligt. [...]”</p> <p>”Alle bedrifter med arealer skal ligesom i dag udfylde gødningsregnskab, hvor anvendelsen af gødning – såvel handelsgødning som husdyrgødning – skal fremgå.” [...]</p> <p><u>Bilag 10</u> [...]</p> <p>”8. december 2015</p> <p>[...]</p> <p>”Det er - under forudsætning af en række kriterier er opfyldt - muligt efter vand-rammedirektivet at fravige direktivets krav om opnåelse af ”god tilstand” i 2015.</p> <p>Der kan således anvende undtagelsen om fristudskydelse, dvs. undtage vandområder fra at skulle opnå ”god tilstand” i 2. planperiode, hvilket Danmark også gjorde brug af i forbindelse med 1. planperiode, 2009-15.</p> <p>Desuden kan der muligvis tildeles lempet miljømål til udvalgte vandområder, således at det alene skal leve op til mindre strenge krav end god tilstand og dele af indsatsen kan undtages. Der kan dog fortsat være indsatser knyttet til opnåelse af det lempede miljømål, ligesom vandområder med lempet miljømål fortsat er omfattet af ikke-forringelsesprincippet.</p> <p>Anvendes undtagelses- og fravigelsesmulighederne, skal det konkret begrundes. Begrundelsen skal skrives i vandområdeplanen, hvor der skal redegøres for anvendelsen af undtagelserne, således at Kommissionen kan vurdere, hvorvidt betingelserne for at anvende undtagelserne er opfyldt. Undtagelser kan ikke fritage for forpligtelser, der følger af anden EU-lovgivning, fx habitatdirektivet og nitratdirektivet.”</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 11</u></p>
--	--	---

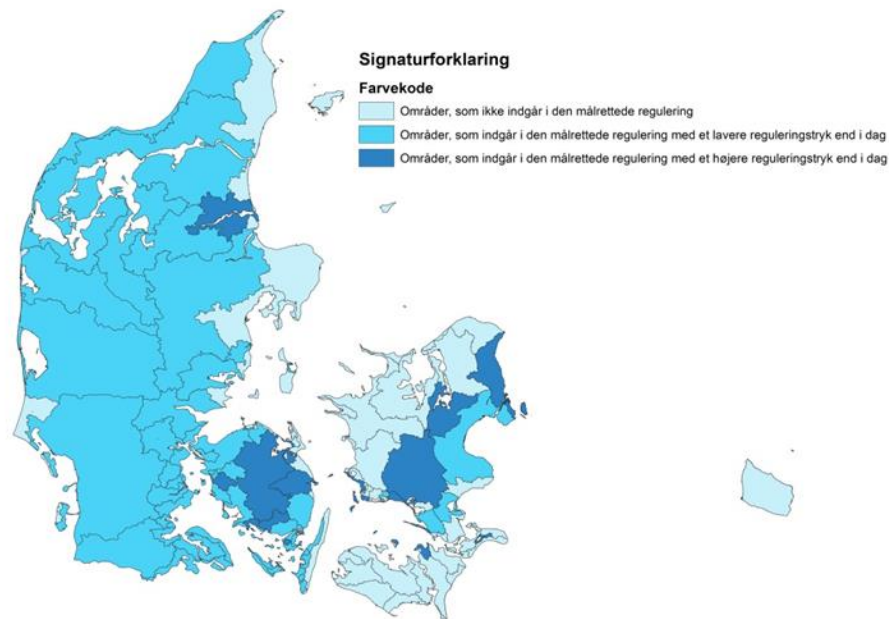
[...]

”8. december 2015

Bilag B7. Indsatsbehov fordelt på delvandoplande.

Nedenfor præsenteres et kort over forskellen på det eksisterende reguleringstryk og reguleringstrykket efter indfasningen af målrettet regulering på delvandoplandsniveau.”

[...]

[...]

”Ved ophævelsen af normreduktionen, krav om randzoner, 60.000 ha efterafgrøder samt ændret praksis for forbud mod jordbearbejdning opstår en mertilførsel til kystvandmiljøet.”

[...]

		<p><u>Bilag 12</u> [...]</p> <p>”8. december 2015</p> <p>C. Oplæg til vækstplan for akvakultursektoren, herunder prioritering af supplerende kvælstofkvoter til akvakultur”</p> <p>Det fremgår af VKO’s 16-punktsplan, at der skal udarbejdes en vækstplan for akvakultursektoren.”[...]</p> <p>”Vækst og strukturudvikling i den danske akvakultursektor er især begrænset af det øvre loft på udledning af kvælstof, som følger af de foreliggende vandplaner og udkastet til vandområdeplanerne, på henholdsvis 650 ton N fra dambrug og 340 ton N fra havbrug inden for vandområdeplanerne.”</p> <p>[...]</p>
16/02017-34	ØU skriftlig høring - KORT FRIST - Mandat til forhandling af fødevarer- og landbrugspakken	<p><i>Oplysninger der ikke er undtaget efter offentlighedsloven § 13, stk. 1, nr. 6:</i></p> <p><u>Bilag 1</u> [...]</p> <p>”30. november 2015</p> <p>Mandat til forhandling af fødevarer- og landbrugspakken”</p> <p>[...]</p> <p>”Der er på finansloven for 2016 afsat 75 mio. kr. årligt i 2016-2019 til initiativer indenfor fødevarer- og landbrugssektoren.”[...]</p> <p>”Endelig er der afsat en yderligere reserve på 232 mio. kr. i 2016 og 300 mio. kr. i 2017-2019”[...]</p> <p><u>Bilag 2</u> [...]</p> <p>”2. december 2015</p>

		<p>Bilag 1: Mandat til forhandlinger om en fødevare- og landbrugspakke”</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 3</u></p> <p>[...]</p> <p>”30. november 2015</p> <p>Bilag 2: Prioriteringer i landdistriktsprogrammet”</p> <p>[...]</p> <p>”Det nuværende landdistriktsprogram dækker perioden 2014-2020. Indsatser for 2014-2015 blev fastlagt af den tidligere SR-regering, Venstre og Konservative, mens den tidligere SR-regering, SF og Enhedslisten indgik en aftale om Landdistriktsprogrammet 2016-2018”</p> <p>[...]</p> <p><u>Bilag 4</u></p> <p>[...]</p> <p>”30. november 2015</p> <p>Bilag 3: Tidsplan”</p> <p>[...]</p>
16/02017-40	ØU 112 - Bilag 1 - Mandat til forhandling af fødevare- og land- brugspak-	<p><u>Bilag 1</u></p> <p>[...]</p> <p>”Der er på finansloven for 2016 afsat 75 mio. kr. årligt i 2016-2019 til initiativer indenfor fødevare- og landbrugssektoren.”[...]</p> <p>”Endelig er der afsat en yderligere reserve på 232 mio. kr. i 2016 og 300 mio. kr. i 2017-2019”[...]</p>

	ken.msg	<p><u>Bilag 2</u> [...]</p> <p><u>Bilag 3</u> [...]</p> <p><u>Bilag 4</u> [...]</p>
16/02017-43	VS: Materiale til brug for telefonisk KU/ØU i morgen kl. 10.00 om kvælstof	<p><u>Bilag 1</u> [...]</p> <p><u>Bilag 2</u> ”18. december 2015, kl 18</p> <p>Udkast</p> <p>Aftale om Fødevarer- og landbrugspakke”</p> <p>Der henvises til endelig aftale, som kan findes på Miljø- og Fødevarerministeriets hjemmeside (http://mfvm.dk/fileadmin/user_upload/FVM.dk/Dokumenter/Landbrug/Indsatser/Foedevare-_og_landbrugspakke/Aftale_om_foedevare-_og_landbrugspakken.pdf)</p> <p><u>Bilag 3:</u> [...]</p> <p><u>Bilag 4:</u> Der henvises til ”forslag til folketingsbeslutning om en fødevarer- og landbrugspakke”, der kan findes på ft.dk (http://www.ft.dk/RIpdf/samling/20141/beslutningsforslag/B39/20141_B39_som_fremsat.pdf)</p>

K e n d e l s e

afsagt den 26. juni 2015 af Vestre Landsrets 7. afdeling (landsdommerne Lars E. Andersen, Mogens Heinsen og Katrine Wittrup-Jensen (kst.)) i 1. instanssag

V.L. B-1645-13

Landsforeningen for Bæredygtigt Landbrug som mandatar for 2K Kristensen I/S m.fl.
(advokat Hans Sønderby Christensen, Randers)

mod

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

og

NaturErhvervstyrelsen

(Kammeradvokaten ved advokat Britta Moll Bown, København, for begge)

Biintervenienter:

Danske Svineproducenter

og

Landsforeningen for Danske Mælkeproducenter

(advokat Gert Lund, Aarhus, for begge)

Denne sag drejer sig navnlig om, hvorvidt gødskningsbekendtgørelserne, der er udstedt med hjemmel i gødningsanvendelsesloven, er i strid med Rådets direktiv 91/676/EØF af 12. december 1991 om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget (nitratdirektivet), i den udstrækning de fastsætter begrænsninger for gødskning med kvælstof.

Sagsøgerne, Landsforeningen for Bæredygtigt Landbrug som mandatar for 2K Kristensen

I/S m.fl., har fremsat begæring om, at søgsmålet tillægges opsættende virkning, således at de danske regler helt eller delvist skal sættes ud af kraft, mens sagen verserer.

Begæringen er udskilt til særskilt, mundtlig behandling, og her har parterne nedlagt følgende

Påstande

Landsforeningen for Bæredygtigt Landbrug har nedlagt påstand om principalt, at søgsmålet tillægges opsættende virkning i forhold til de, i de med hjemmel i gødningsanvendelseslovens udstedte bekendtgørelser, fastsatte normer for gødskning med kvælstof, subsidiært, at søgsmålet tillægges opsættende virkning i forhold til de, i de med hjemmel i gødningsanvendelseslovens udstedte bekendtgørelser, fastsatte normer for gødskning med kvælstof for så vidt angår kravet om yderligere reduktion end 10 % (reduktion til landkvoten 2003/2004), mere subsidiært således, at tilsidesættelse af gødningsnormer ikke kan sanktioneres med krydsoverensstemmelse, mest subsidiært, at søgsmålet tillægges opsættende virkning i forhold til træk i EU-støtte som led i krydsoverensstemmelse for så vidt angår gødskning højere end økonomisk optimum minus 18,12 %, men lavere end i henhold til ligevægtsprincippet, og tertiært således, at de sagsøgte praksis knyttet til gentagelse af krydsoverensstemmelse opsættes.

De sagsøgte, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri samt NaturErhvervstyrelsen, har nedlagt påstand om, at begæringen om opsættende virkning ikke tages til følge.

Sagsfremstilling

I 1987 udarbejdede Miljøstyrelsen en handlingsplan, Vandmiljøplan I, med det overordnede formål at nedbringe forureningen med næringssalte, kvælstof og fosfor i det danske vandmiljø fra industri, landbrug og kommunale rensningsanlæg. Baggrunden for planen var, at en række undersøgelser havde vist, at der siden 1950'erne var kommet stadigt mere kvælstof og fosfor i grundvandet og overfladevandet. På dette tidspunkt var den mest omfattende opgørelse over kvælstof- og fosforbelastningen af miljøet beskrevet i Miljøstyrelsens NPO-redegørelse fra 1984. De data, der var anført i redegørelsen, viste, at der var en årlig udvaskning af kvælstof på 290.000 tons. Reduktionsmålet blev sat til 50 %.

I april 1991 udarbejdede Landbrugsministeriet en handlingsplan for en bæredygtig udvikling i landbruget på grund af en statusredegørelse fra maj 1990, hvoraf fremgik, at vandmiljøplanens mål antageligt ikke kunne nås i 1992 eller senere. Forud herfor var der afholdt en konsensus-konference med det formål at fortolke og sammenfatte den nyeste viden på området for at skabe et miljømæssigt fundament for handlingsplanen. Hovedkonklusionen fra konferencen var blandt andet, at der fortsat var store problemer med vandkvaliteten i grundvandet, vandløbene, søerne, fjordene og havet. Der blev herefter iværksat yderligere foranstaltninger, herunder kontrol med landmændenes udarbejdelse af gødningsplaner.

Den 19. december 1991 fik medlemsstaterne meddelt nitratdirektivet 91/676/EØF. Direktivet fastlagde et højst tilladeligt indhold af nitrat i drikkevandet og havde blandt andet til formål at forebygge risikoen for eutrofiering. Direktivet var ikke til hinder for, at de enkelte medlemsstater opretholdt eller indførte strengere beskyttelsesforanstaltninger til forebyggelse af yderligere vandforurening.

I november 1997 anmodede Europa-Kommissionen om at få belyst, om Danmark overholdt nitratdirektivets mål som anført i artikel 1. På denne baggrund, og da det Nationale Vandmiljøovervågningsprogram, NOVANA, gennem flere år havde vist, at reduktionsmålene antageligt ikke kunne nås, blev Vandmiljøplan II udarbejdet og vedtaget som en politisk aftale den 17. februar 1998. Målet var at virkeliggøre en reduktion af markbidraget med 100.000 tons kvælstof senest i 2003. Der manglede på dette tidspunkt en reduktion på yderligere 37.000 tons. Et af virkemidlerne til at opnå målet var at nedsætte kvælstofnormen med 10 %.

Der blev gennemført en midtvejsevaluering af Vandmiljøplan II i 2000 for at vurdere, hvorvidt der samlet set måtte forventes en reduktion af markbidraget på under eller over 100.000 tons kvælstof ved udgangen af 2003. Den samlede vurdering var, at der ville mangle en reduktion på 7.000 tons nitrat for at nå målsætningen. På denne baggrund vedtog Folketinget i foråret 2001 en række justeringer af virkemidlerne gældende fra 2001/2002, blandt andet en reduktion af brødhvedearealet til maksimalt 50.000 hektar.

Der blev ligeledes i 2000 gennemført en økonomisk midtvejsevaluering af Vandmiljøplan II. De økonomiske beregninger indeholdt dels en vurdering af de samlede omkostninger, dels en vurdering af hvilke tiltag, der var de mest omkostningseffektive målt som redukti-

onsomkostningen pr. kg nitrat. Det fremgik af evalueringen blandt andet, at ud fra de gennemførte beregninger syntes normsænkningen at være et af de mest omkostningseffektive tiltag, men også at der syntes at være et behov for mere præcise undersøgelser fra den faktiske gødningspraksis.

En genberegning fra november 2002, i en rapport om effekten af virkemidlerne i Vandmiljøplan I og II set i relation til en ny vurdering af kvælstofudvaskningen i midten af 1980'erne, viste, at den årlige kvælstofudvaskning i midten af 1980'erne havde været i størrelsesordenen 310.000-320.000 tons kvælstof og var således større end oprindelig antaget i Vandmiljøplan I.

I december 2003 udgav Danmarks Miljøundersøgelser og Danmarks JordbrugsForskning en slutevaluering af Vandmiljøplan II. Det fremgår af konklusionen blandt andet, at der i perioden fra midt i 1980'erne til 2002 var opnået en reduktion i kvælstofudvaskningen på ca. 143.000 tons nitrat pr. år, og at der forventedes en yderligere reduktion på ca. 6.000 tons nitrat for 2003, hvilket sammenfattende ville være en reduktion på ca. 48 %. Det forventede resultat ville således være tæt på den oprindelige målsætning.

Den 2. april 2004 blev der indgået en politisk aftale om Vandmiljøplan III for 2005-2015 med evalueringer i 2008 og 2010. Forud for aftalen var der gennemført flere undersøgelser med henblik på at sikre et fagligt grundlag for de politiske drøftelser og forhandlinger. Det blev aftalt blandt andet, at målsætningen for kvælstofudvaskningen fra landbruget skulle reduceres med minimum 13 % i 2015 i forhold til 2003. Der blev foretaget en teknisk justering af normfastsættelsessystemet, så normerne fortsat som hovedregel skulle fastlægges uden hensyntagen til proteinværdi, men således at normreduktionen maksimalt kunne fastsættes til 10 % under det driftsøkonomiske optimum, som besluttet i Vandmiljøplan II.

I december 2008 blev der udarbejdet en midtvejsevaluering af Vandmiljøplan III. Det blev her konkluderet blandt andet, at der ikke kunne påvises nogen sikker reduktion i kvælstofudvaskningen i perioden 2003-2007.

Den 16. juni 2009 blev der indgået en politisk aftale om Grøn Vækst, der skulle sikre, at Danmark frem til 2015 levede op til sine miljøforpligtelser og samtidig skulle styrke vækst og beskæftigelse, og den 7. september 2012 udkom den danske nitrathandlingsplan for 2008-2015.

Af et notat af 29. april 2015 fremgår bl.a., at SEGES (tidligere Videncentret for Landbrug og Videncenter for Svineproduktion) har beregnet, at tabet for en gennemsnitlig heltidsbedrift som følge af kvælstofnormerne har svinget mellem 80.000 og 200.000 kr., at gennemsnitstabile for årene 2009 - 2014 har ligget på 136.000 kr. for heltidsbedrifter, og at det samlede tab for alle heltidsbrug beløber sig til næsten 9 mia. kr., svarende til ca. 44 % af landbrugets samlede driftsresultat fra 2009 til 2013.

Forklaringer

Der er afgivet forklaring af Carl Åge Pedersen, Jesper Pagh, Lars Møller, Merete Styczen, Jens Christian Refsgaard, Flemming Møhlenberg, Gitte Blicher-Mathiesen, Jørgen E. Olsen og Brian H. Jacobsen.

Carl Åge Pedersen har forklaret blandt andet, at han arbejder for SEGES. Han er oprindeligt uddannet fra Landbohøjskolen i København i 1977. Han arbejder med optimering af gødsning, men også med den indvirkning gødsning har på miljøet.

Han sidder i et normudvalg, der indstiller kvælstofnormer til NaturErhvervstyrelsen. Indstillingerne baseres blandt andet på de årlige forsøg, der sker på markerne, hvilket også indebærer kvælstofsforsøg.

Forevist bilag 93 (ekstraktens side 4766), der er udarbejdet af NaturErhvervstyrelsen, har han forklaret, at "behovspose" dækker over, hvor meget gødning, der skal til for at opnå et økonomisk optimum. Det er ikke nødvendigvis det samme, som hvad der er det økonomisk optimale. Den samlede behovspose for 2014/2015 var på 440.846 ton nitrat, og der måtte anvendes 361.726 ton nitrat for hele landet dette år.

Han har udarbejdet et notat om, hvad forskellige stigningstakster for udbytte vil betyde for den reelle reduktionsprocent af kvælstofnormerne (ekstraktens side 4451). Hans konklusion er her, at reduktionsprocenten for vinterhvede efter korn på lerjord er mellem 22 og 30 % og ikke 18,12 %, som er det officielle tal. Reduktionen er altså reelt større end den officielle normreduktion. Han måtte opstille nogle forudsætninger for at kunne foretage beregningerne, da det ikke er muligt at sige med sikkerhed, hvordan afgrødernes udbytte og dermed kvælstofbehov ville have udviklet sig, hvis ikke kvælstoftilførslen havde været

holdt nede.

I Danmark skal landmændene selv angive hvor meget gødning, de anvender. Hvis de overgødsker, kan de blive sanktioneret med blandt andet bøder. I de øvrige EU lande er normerne retningsgivende, hvilket vil sige, at det alene er vejledende normer.

Det er LanboSyd – en lokal landboforening – der har udarbejdet bilag 55 (ekstraktens side 4726). De har tolket på ligevægtsprincippet, og ”ligevægt” er her ensbetydende med det biologiske behov for gødning for planternes maksimale udbytte, dvs. det punkt hvor afgrøderne ophører med at respondere på yderligere gødning. Han har ikke været med til at foretage beregningerne, og han har ikke kvalitetssikret tallene.

Han har udarbejdet notatet om forskellen på mængden af kvælstof, som tilrådes tilført i Schleswig/maksimalt må blive tilført 4 afgrøder i Danmark (ekstraktens side 4578). I Danmark er der kvoter, men i Tyskland er der alene en vejledning for, hvor meget de må gødske med. Den danske kvote er 22 % lavere end den vejledende norm i Tyskland. Ud over den vejledende norm, må de tyske landmænd gødske med et overskud på højst 50-60 kg nitrat pr. hektar. De tyske landmænd kan blive pålagt at udarbejde et næringsstofsregnskab, og de kan miste hektarstøtte, hvis de gødsker for meget. Samlet set kan de gødske med 65-72 % mere end de danske landmænd uden at blive sanktioneret. Den tyske vejledende norm vil efter hans opfattelse være det optimale i Danmark, men de 65-72 % mertilførsel vil overskride grænsen for ligevægt. Så vidt han ved, er Europa-Kommissionen ikke tilfreds med Tyskland. Nitratindholdet i deres drikkevand er stigende, særligt de steder, hvor de tilfører biogasaffald. Det burde dog ikke betyde, at Tyskland skal ændre på deres vejledende normer.

Han er enig i Planteavlsorientering – 237 (ekstraktens side 4565), der er udarbejdet af hans kollegaer. Orienteringen omhandler betydningen af undergødskning og viser, at udbyttet bliver lavere, værdien af afgrøderne bliver dårligere, og proteinindholdet – og dermed kvaliteten – bliver ringere ved undergødskning. Det er navnlig det lave proteinindhold, der er kritisk for økonomien.

Danmark er det eneste land i EU, der har regler, der medfører, at der tilføres mindre gødning, end hvad afgrøderne har brug for. Han har alene kendskab til et mindre område i Holland, hvor der undergødskes på grund af for højt nitratindhold i grundvandet. Når man ser

på afgrødens behov, skal det opfyldes af dels husdyrgødning, dels af handelsgødning. Husdyrgødning har ikke den samme effekt som handelsgødning, og derfor skal den ikke medregnes fuldstændigt i en behovsopgørelse.

Han har ikke udarbejdet notatet om konsekvenser af ændrede gødningsnormer af 4. maj 2015 (ekstraktens side 4601 ff.), men han er enig i indholdet. Notatet viser, hvordan en forbedring på 2.000 kr. pr. hektar på indtjeningen fra markbruget vil kunne hjælpe landmændenes overlevelsesmulighed. Beløbet er nok meget sigende for den forbedring, der kunne opnås ved andre gødskningsregler.

Han er ikke enig i IFROs udredning (ekstraktens side 4308 ff.), om end han er enig i flere af udsagnene. IFRO skønner anderledes, end han gør, dels med henblik på udbytterne, dels med henblik på proteinindholdet. IFROs udredning er endvidere ældre end de notater, han har udarbejdet. Han mener, at det er påvist, at jorden leverer omkring 37 kg mindre nitrat pr. hektar end i 1980'erne. Det blev ikke anerkendt tidligere. Det er hans opfattelse, at de forsøg, der er foretaget, understøtter SEGES' tal, ikke IFROs tal. IFRO regner med, at der er brugt 30 kg nitrat for lidt, mens SEGES regner med, at der er brugt 50 kg nitrat for lidt. Dette er en betydelig forskel.

Landmænd med kvægbrug har mulighed for at søge om undtagelse for den mængde af husdyrgødning, som de må bringe ud. Såfremt den enkelte ejendom lever op til kravene om sædskifte – og har tilstrækkeligt med græsmarker – kan de blive undtaget, fordi udvaskningen ikke vil blive øget ved en større brug af husdyrgødning. Undtagelsen omfattede ca. 1507 ejendomme med kvægbrug i 2012, i alt 134.698 hektar. Den samlede kvote for kvælstof ligger dog fast uanset denne undtagelse.

Reglerne om krydsoverensstemmelse betyder, at såfremt en landmand gødsker over sin kvote, så må han regne med at blive trukket i EU-støtten. Der kan ske fradrag med 60 %, og støtten kan fjernes med tilbagevirkende kraft.

Jesper Pagh har forklaret blandt andet, at han er vicekoncerndirektør i DLG og har ansvaret for foderrelaterede aktiviteter, herunder produktion af fabriksfremstillet foder. DLG har et internationalt fokus og en omsætning på 60 mia. kr. om året. 51-52 % af omsætningen er i Tyskland og godt 30 % i Danmark. Handlen med korn er på knap 4,5 mio. tons i Tyskland, knap 3 mio. tons i Danmark og knap 1 mio. ton i Sverige.

Effekten og indholdet af protein pr. hektar er ca. 56 % større i Tyskland end i Danmark. I Tyskland er der en langt større del af arealet, der bruges til brødhvede. Den tyske hvede dyrkes med henblik på, at det kan bruges til brødhvede, og ca. 55-60 % af produktionen bliver godkendt som brødhvede.

I Danmark dyrkes der hvede på ca. 700.000 hektar. På 41.000 af disse hektar, dyrkes der hvede, der gerne skulle blive godkendt som brødhvede. Det er kun 40-45 % af høsten, der årligt godkendes som brødhvede. Proteinindholdet i hveden har stor betydning for, om det kan godkendes som brødhvede. I Danmark skal landmanden modtage et brødhvedetillæg for at have lov til at tilføje mere gødning med henblik på at kunne dyrke brødhvede. Landmanden skal indgå en kontrakt med DLG for at få tillægget, og landmanden skal således opfylde nogle betingelser. Det er DLG, der giver tillægget.

I maj 2015 skrev han et notat om reelle konsekvenser af dansk produceret korns lave og faldende proteinindhold (ekstraktens side 4592). Han har sammenlignet det gennemsnitlige proteinindhold i dansk, nordtysk og svensk foderhvede for 2014. Tallene er baseret på et stort antal prøver af foderhvede, og det har vist sig, at det gennemsnitlige proteinindhold i dansk foderhvede udgjorde 8,4 %, mens det i Tyskland udgjorde 10,7 % og i Sverige 10,4 %. Når DCA – Nationalt center for fødevarer og jordbrug – (ekstraktens side 4438 og 4444) er nået frem til et højere spænd på 8,6-10,2 % indhold af råprotein i vinterhvede, mener han, at forskellen kan ligge i, at DCAs tal er fra et sortsforsøg.

Der er et minimumsbehov for protein i det foder, en gris skal indtage, uanset om den skal bruges som slagtesvin eller som avlsso. Hvis minimumsbehovet ikke kan opfyldes via foderhveden, så må fodret tilsættes fx sojaskrå, solsikkekrå mv. Disse skrå importeres primært fra Argentina og Brasilien. Der importeres ca. 1,5 mio. tons sojaskrå og ca. 550.000-600.000 tons solsikkekrå hvert år. Ca. 500.000 af disse tons importeres på grund af det dalende indhold af protein i det danske korn. Det har ikke den store ernæringsmæssige betydning for grisen, at foderet tilføres disse skrå, men det er dyrere. Hvis smågrise får for meget sojaskrå, kan de få diarré. Det kan afhjælpes med mere fiber i fodret eller med medicin.

For 10-12 år siden eksporterede danske landmænd stort set ikke smågrise, men det gør de nu. Der er flere grunde til, at eksporten stiger. Det er blandt andet på grund af harmonise-

ringskrav, lønninger, smågrisenes sundhed mv., men efter hans opfattelse er det det lave proteinindhold, der er langt den overvejende grund til den stigende eksport. På grund af eksporten er der færre smågrise at fodre med dansk korn, og derfor eksporteres der også mere foderkorn. Det danske korn bliver solgt som EU-hvede, men han frygter, at det snart vil rygtes hos køberne, at det danske korn indeholder mindre protein end kornet fra de øvrige EU lande. Han mener, at udviklingen er alarmerende.

Når DLG udmelder priser for eksportehvede, vil de se på proteinindholdet. Er der mindre end 10,4 % protein i indholdet, afregnes der alene til priser for foderhvede. I basisprisen for foderhvede er der taget hensyn til det lave indhold af protein. Reguleringen af prisen tager herefter afsæt i indholdet af urenheder, vandindhold mv.

Lars Møller har forklaret blandt andet, at han er direktør i Spar Nord Bank A/S. I de seneste 15 år har han været medlem af bankens direktion og er øverst ansvarlig for kreditgivning og udlån. Banken har finansieret landbruget i 100 år og har en markedsandel på 5-6 % på landbrugsområdet. Han sidder i DLR Kredit A/S' bestyrelse, hvor han er formand for risikoudvalget.

Han er enig med Finanstilsynets undersøgelser og vurderinger af udlån til landbruget. Landbruget er stærkt udfordret, og derfor har Finanstilsynet ret i, at pengeinstitutterne bør se nærmere på deres udlån til landmændene. Finanstilsynet har opstillet nogle satser for værdien af jord og driftsbygninger, som pengeinstitutterne bør anvende i deres beregninger, når en landmand kommer i betydelige økonomiske vanskeligheder. Denne værdi har banken fået bekræftet, når de har måttet realisere et pant hos en landmand.

Tidligere belånte banken til en højere værdi efter en vurdering af jord og besætning, men det har vist sig, at vurderingerne har været for positive. Landmændenes indtjeningsevne er for dårlig. Det har vist sig, at indtægterne ikke står mål med udgifterne, og i sidst ende kan banken blive nødt til at lukke for landbrugenes kreditter. Banken tænker sig dog godt om, før dette sker.

I perioden 2008-2014 måtte banken nedskrive landbrugsengagementer med 692 mio. kr. 300 mio. kr. blev tabsafskrevet. Det samlede udlån udgjorde 3,5 mia. kr. Det fremgår af tal fra Finanstilsynet for 2013, at alle pengeinstitutter havde reserveret 11,4 mia. kr. til nedskrivning på landbrugsengagementer, og – for 2014 – at det samlede udlån fra pengeinsti-

tutter udgjorde 68 mia. kr. 3 % heraf var blevet nedskrevet. I alt var 13,5 mia. kr. nedskrevet på grund af dansk landbrug. Efter hans opfattelse kan den samlede gæld for landbruget opgøres til ca. 270 mia. kr. Ca. 68 mia. kr. er gæld til pengeinstitutter, og ca. 200 mia. kr. er gæld til realkreditinstitutter.

Landbrug på mindre end 10 hektar er ikke medregnet. Disse små fritidslandbrug har en samlet gæld på 100 mia. kr.

Han har kendskab til Natur- og Landbrugskommissionens statusrapport fra 2012 (ekstraktens side 3809 ff.). Han tror, at de tal, der er anført i tabel 7.3 (ekstraktens side 3824), er korrekte. Tallene anført i afsnit 7.10 om økonomisk udvikling på bedriftsniveau – alle store brug (ekstraktens side 3827) – er efter hans opfattelse ligeledes korrekte. Bruttoudbyttet er faldet mere end rentefaldet, hvilket samlet set ender i faldende indtjening.

Han er bekendt med tabellen fra SEGES fra april 2015 vedrørende beregning af akkumuleret tab ved underoptimale kvælstofnormer (ekstraktens side 4590-4591). Han er enig i tallene. Hvis landbrugets indtjening kunne stige med 1.000 kr. pr. hektar, ville driftsøkonomien blive forbedret med ca. 2,2 mia. kr., og således vil landbruget kunne forrente 55 mia. kr. mere set over for den samlede gæld på 270 mia. kr.

Merete Styczen har forklaret blandt andet, at hun er adjungeret professor ved Københavns Universitet. Hun blev i 1981 uddannet agronom, og i 1988 erhvervede hun en ph.d.-grad. I 1990 arbejdede hun med nitrat under NPO-projektet, der vedrørte næringsstofudvaskning fra arealer i landbruget, herunder i Karup. Hun var på dette tidspunkt ansat på DHI, Dansk Hydraulisk Institut. Frem til 2008 var hun med i mange projekter om udvaskning af nitrat. I 2008 kom hun til Københavns Universitet. Hun arbejder på Institut for Plante- og Miljøvidenskab.

Hun har afgivet skriftlige svar på spørgsmål om kvælstofudvaskning (ekstraktens side 4767 ff.). Landeovervågningsoplande – LOOP – er undersøgelser foretaget af DMU, Danmarks Miljøundersøgelser. Der er udvalgt små oplande forskellige steder i Danmark i et forsøg på at få et repræsentativt overblik over de danske jordtyper sammenholdt med det danske vejr. Oplandene er spredt ud over de naturlige variationer – domineret af landbrug. Områderne er på ca. 5-10 km². Der foretages målinger ved og i åer. I oplandene ved man præcist, hvad landmændene har gjort ved jorden. Der måles i rodzonen, i drænene og i det

øvre grundvand. Nogle steder måles der også dybere i grundvandet. Målingerne strækker sig over lang tid og har lange tidsserier. De begyndte i 1990'erne.

I rapporten for 2013 for landeovervågningsoplande fremgår en beregnet udvaskning af kvælstof af tabel 5.1 (ekstraktens side 4505). Efter hendes opfattelse er tallene repræsentative for Danmark. Der er dog statistiske usikkerheder. Der er fx lidt mere husdyrgødning i oplandene end i hele Danmark generelt set, men særligt på grund af de lange tidsserie, er det hendes opfattelse, at det er en rimelig beskrivelse for hele landet. Tabellen viser, at der ikke er meget udvikling i udvaskningen fra 2000 og frem til 2013. Hun har kendskab til andre udvaskningsberegninger – en rapport for 2007-2011 (ekstraktens side 4023), hvor man har forsøgt at sammenstille forskellige estimater, herunder tallene fra LOOP og andre metoder. Disse tal er meget enslydende med tabel 5.1.

Der vil ske en større udvaskning af kvælstof fra en bar mark, end hvis der dyrkes en efterafgrøde som fx rajgræs. Efter hendes opfattelse vil efterafgrøder kunne reducere udvaskningen med 25-37 kg nitrat pr. hektar.

Jens Christian Refsgaard har forklaret blandt andet, at han siden 2000 har været forskningsprofessor hos GEUS, de nationale geologiske undersøgelser for Danmark og Grønland. Før dette har han arbejdet i 20 år for DHI. Hos GEUS arbejder han i hydrologisk afdeling, hvor han har det faglige ansvar. De arbejder for en bedre viden om grundvandet og overfladevandet og ser på klimaændringer – også i forhold til nitratkredsløbet fra rodzonen og videre ned til grundvandet og ud i havet.

Der er en sundhedsrisiko, hvis der er for meget nitrat i vores drikkevand. For så vidt angår havet og vandmiljøet, så kan for meget nitrat medføre for høj algevækst.

Foreholdt pkt. 2.3, "Groundwater", vedrørende en dansk indberetning til Europa-Kommissionen (ekstraktens side 2492), har han forklaret, at 17 % af de prøver, der er udtaget fra overvågningerne, har vist et indhold på mere end 50 mg nitrat pr. liter. Det er vanskeligt at sige, om det er dækkende for det danske grundvand. Der er forskellige opfattelser af, hvor langt nede i jorden det danske grundvand er. Det kan være det vand, der ligger under den mættede zone – grundvandsspejlet – og flere hundrede meter ned. Drikkevandet hentes oftest 20 til 70 meter nede i jorden, men overvågningsprøverne er nok taget længere oppe for at kunne få advarsler – "early warning" – i det yngre grundvand i tilfælde af forhøjet

kvælstof. Prøveindtagene ligger fra ca. 1½ meter til ca. 70 meter under terræn, men der tages flest prøver i de øverste 30 meter. Prøverne anvendes også til at se på andre ting som bl.a. pesticider. Der tages oftere prøver de steder, hvor der har vist sig at være nitrat.

Når nitraten siver ned gennem jordlagene, vil der blive mindre og mindre af den. Der vil være mest i de øverste 10-20 meter – og 60 meter nede, vil der stort set ikke være noget tilbage. Nitraten forsvinder i de iltfrie zoner. Der er grundvandsboringer både i de lave og i de øvre zoner. Han vurderer, at ca. 2/3 af nitraten fra rodzonen vil være forsvundet, før det når havet.

Flemming Møhlenberg har forklaret blandt andet, at han arbejder hos DHI som chefbiolog og er uddannet cand.scient. i biologi og kemi. Han har arbejdet med vandmiljø siden 1999. I DHI arbejder de løsningsorienteret med nitrat. De udregner matematiske modeller og sætter naturen på formler og har således ikke et kemisk laboratorium.

Af den samlede mængde vand i Kattegat og i indre farvande stammer kun 0,3-0,4 % vand fra danske vandløb. Det tager 30-50 år at udskifte alt vandet i Østersøen.

Der har været to større perioder med iltsvind i farvandet om Danmark. Det var i 1980'erne og igen i 2002. Man troede, at iltsvindet skyldtes landmændene og deres udledning af nitrat. Efter hans opfattelse handlede det mere om temperaturen, og at det har været store mængder opvarmet overfladevand fra Skagerrak og Atlanterhavet, der førte et højt nitratindhold med sig. Hvis landbrugets nitratforbrug var en faktor, så var det fra landbrug i alle landene om Østersøen. Vindenergien har også en stor betydning for ilten. Vindenergien kan under de rette omstændigheder sørge for, at overfladevandet bliver blandet i fjordene, hvorved bunden tilføres ilt. Vindenergien var forholdsvis høj i 1989 og 1990, men blev herefter mindre i årene frem til 2007.

Han mener, at det er svært at sige, hvilken betydning reduktionen i udvaskningen af kvælstof har, da der er mange faktorer, der spiller ind, men han mener, at temperaturens indflydelse på iltindholdet kan opgøres til 50 %, og kvælstoffens indflydelse til 16-20 %.

Gitte Blicher-Mathiesen har forklaret blandt andet, at hun er uddannet biolog fra Aarhus Universitet og har en ph.d. i biologi. Hun var ansat hos DMU, under Miljøministeriet – og nu under Aarhus Universitet. Hun er tilknyttet Institut for Bioscience på DCE, Nationalt

Center for Miljø og Energi. DCE rådgiver de danske myndigheder, herunder NaturErhvervstyrelsen, vedrørende landbrug og miljø mv., blandt andet med NOVANA-rapporterne.

Hun har været med i arbejdet med Vandmiljøplan II og har været med til at udarbejde slut-evalueringen fra december 2003 (ekstraktens side 1363). Her arbejdede hun med effekten af de enkelte virkemidler. Hun har om figur 3, rapportens side 17 (ekstraktens side 1378), forklaret blandt andet, at der ses en nedgang i handelsgødningen fra 1984 til 2002, mens husdyrgødningen stort set er på samme niveau. Det fremgår ligeledes, at udvaskningen af nitrat er faldet i samme periode. Nitratoverskud er det, der tilgår landbrugsproduktionen – foder og handelsgødning – fratrukket det, som landbrugene sælger. Overskuddet falder fra ca. 500.000 tons til godt 300.000 tons og svarer meget godt til reduktionen i forbruget af handelsgødning.

Virkemidlerne, der i rapportens tabel 6, side 27 (ekstraktens side 1388), er nævnt som harmonikrav, efterafgrøder, nedsatte normer, øget krav til udnyttelse af husdyrgødning og revision af normer, blev iværksat inde for samme periode. De har ikke haft data, der har gjort det muligt at se særskilt på posterne. Desuden er effekten indtrådt trinvist. Der er tale om beregninger – ikke målinger.

Til tabel 8, rapportens side 31 (ekstraktens side 1392), har hun forklaret blandt andet, at mindre forbrug af handelsgødning har effekt på de kystnære områder, hvilket fremgår af perioden 1989 til 2002. Når kornet er høstet, forbliver rødderne i jorden. Rødderne omsættes i løbet af efteråret, hvorved der frigøres nitrat, der udvaskes.

Hun var medforfatter på rapporten ”Landeovervågningsoplande 2011” (ekstraktens side 3277). Der er tale om overvågning af aktiviteter i små vandløbs oplande på 5-15 km². Der er i alt 6 oplande, hvor der indhentes oplysninger om gødningsforbrug, husdyr, gødningsaktivitet, kornavl, efterafgrøder mv. fra landmændene. Der er tre områder i Jylland, et på Fyn og to på Sjælland. Der måles i alt på 5 af oplandene, og der skrives en rapport hvert år ud fra de indhentede data. Hun kan ikke sige, at overvågningen og målingerne er 100 % repræsentative for hele landet, men de dækker en stor del af variationerne for jordtyper og vejrforhold.

Om figur 3, rapportens side 13 (ekstraktens side 3287), har hun forklaret blandt andet, at

der ofte er kvægbrug, hvor der er sandjord. Kvægbrugene anvender ikke lige så meget handelsgødning, som planteavlsbrugene gør. Figuren er baseret på beregninger, men oplysningerne om udvaskningen er målt. Figuren viser, at der er en højere transport af nitrat til vandløbene fra lerjorden, selvom der tilføres mere gødning samlet set til sandjorden. I naturoplande, hvor der ikke gødes, udledes der 2-3 kg nitrat pr. hektar. Nitraten kommer her fra atmosfæren, bakterier, snegle mv.

Til figur 3.2, rapportens side 21 (ekstraktens side 3295), har hun forklaret blandt andet, at brakmarkernes udfasning kom i ca. 2007, hvorefter landmændene også begyndte at dyrke disse marker. Dette har betydet en mindre stigning i nitratkvoten.

Om tabel 5.1, rapportens side 52 (ekstraktens side 3326), har hun forklaret blandt andet, at beregningerne viser et stort fald i udvaskningen af kvælstof fra 1991 til 2003. Dette ligger forud for den store stramning i normreduktionen, der blev indført med Vandmiljøplan II og III, der blev implementeret trinvist. Det store fald kan derfor forklares med blandt andet den forbedrede udnyttelse af husdyrgødning.

Hun var medforfatter på NOVANA-rapporten over vandmiljø og natur 2011 (ekstraktens side 3429 ff.). Figur 2.2, rapportens side 17 (ekstraktens side 3445), er baseret på målinger fra vandløbsstationer og på beregninger. Målingerne er kommet fra ca. 200 vandløb. Figuren viser, at transporten faldt fra ca. 100.000 ton nitrat til knap 60.000 ton nitrat, og der skete således et fald på 40 %.

Rapportens figur 6.4 på side 49 (ekstraktens side 3477) viser nitratindholdet fordelt på dybderne under terræn. Der ses et betydeligt fald i nitratindholdet i de øvre grundvandslag fra 1990-2011 – tydeligst i sandjordsområderne. Figur 6.6, rapportens side 51 (ekstraktens side 3479) viser, at jo ældre grundvandet er, jo mere nitrat er der i det. Dette skyldes, at vandet er ældre end vandmiljøtiltagene.

Kvælstof i fjordene giver flere næringsstoffer til alger, der således vil blive flere og begynde at skygge for blandt andet ålegræs. Der er meget fiskeyngel i ålegræs. Ålegræs er en tangplante, der spredes med frø. Den spreder sig meget langsomt med ca. 20 cm om året. Der er mange parametre, der har betydning for ålegræs, herunder vind.

Hun var medforfatter på rapporten om udviklingen i kvælstofudvaskning og næringsstof-

overskud fra dansk landbrug for perioden 2007-2011 (ekstraktens side 4023 ff.). Rapporten skulle blandt andet bidrage til vurderingen af den opnåede effekt af virkemidlerne og en vurdering af den samlede udvaskning af kvælstof fra rodzonen, som blev beregnet under Vandmiljøplan III. Niveaueet for udvaskningen i denne periode var stort set det samme. Det kan blandt andet skyldes, at brakken udfases, at der kom krav om efterafgrøder, og at der skete ændringer i afgrødsfordelingen.

I rapporten for midtvejsevaluering af Vandmiljøplan II (ekstraktens side 954 ff.) beskrev de den forventede reduktion i kvælstofudvaskning (ekstraktens side 966). Forskellene på denne beskrivelse og på beskrivelsen i slutevalueringen (ekstraktens side 1363 ff.) er blandt andet, at der er brugt to forskellige modeller, NLES 3 og NLES 4, og at der er forskel på nedbørskorrekturen. Tallene er derfor ikke egnede til direkte eskalering til landsplan eller til en vurdering af effekten af virkemidlerne.

Jørgen E. Olesen har forklaret blandt andet, at han er professor på Aarhus Universitet og er uddannet agronom. Han har i mange år forsket i landbruget og miljøet, og han er medlem af Natur- og landbrugskommissionen. I 2012 var han med til at udarbejde en rapport for at se nærmere på landbrugets fremtid (ekstraktens side 3809 ff.).

Tabel 27.2, rapportens side 347 (ekstraktens side 3860), er en oversigt over elementer, der påvirker kvælstofposen og reduktionsposen. Kvælstofposen er den samlede mængde kvælstof, der er til rådighed som gødning i form af husdyrgødning og handelsgødning. Reduktionsprocenten er den, der reduceres med i forhold til det økonomisk optimale. Med Grøn Vækst-aftalen blev der i 2010 indført en ændring, hvorefter arealændringer i det dyrkede areal ikke kunne få kvælstofposen til at stige. Ændringer i udbytter har ikke betydning for kvælstofposens størrelse.

Afgrøderne har forskellige kvælstofbehov. Ændringer i afgrøderne vil derfor føre til ændringer i beregningen af kvælstofposen. Braklægningsordningen blev ophævet i 2007-2008. Landmændene valgte at opdyrke brakarealerne. Dette førte ikke til en større kvælstofpose og blev opfattet som en yderligere reduktion af kvoten, da mængden pr. hektar derved blev mindre.

Hvert år inddrages der ca. 10.000 hektar til bybebyggelse mv. Dette bevirker en reduktion af kvælstofposen, da landbrugsarealet således bliver mindre over tid.

I et notat fra april 2011 var han med til at se på effekter af forskellige tiltag i forbindelse med Grøn Vækst-aftalen (ekstraktens side 3029 ff.). Notatet skulle vise, hvilke effekter der var på udledningen af kvælstof, hvis der ikke var nogen begrænsninger for gødsningen. Tabel 1, notatets side 44 (ekstraktens side 3071), viser, hvad det økonomisk optimale ville være. Her er udvaskningen beregnet som 1/3 af differencen mellem det økonomiske optimale og normen efter reduktionen. Der er tale om erfaringstal, der er anvendt siden 1992. Man kan ikke uden videre drage paralleller fra velgødsket jord til undergødsket jord i relation hertil.

I Danmark har der aldrig været dyrket brødhvede på al landbrugsjord. Dansk klima er ikke rigtig egnet til brødhvede. Der skal være mere tørt, som i Frankrig og nogle steder i Tyskland. Det er nok ikke rentabelt i Danmark, hvor der kræves meget ekstra kvælstof. Vi kan få et højt udbytte men ikke et højt proteinindhold uden mere gødning. Hveden kan være god til foder. Dyrene skal have protein, og foderet suppleres derfor med andre proteinkilder. Det er ikke nyt. Der er dog sket det, at importen af protein er steget. Der er også sket en stigning i husdyrproduktionen.

Med henvisning til IFROs udredning 2013/14 om landbrugets omkostninger ved den nuværende normreduktion (ekstraktens side 4308 ff.), forklarede han, at han ikke ved, hvad man regnede med af langtidseffekt, da man indførte normreduktionen. Landsforsøgene, der blev gennemført af SEGES, er et godt grundlag til at fastslå respons mv. Ulempen er, at forsøgene ofte er lagt steder, hvor udbytte er bedre end landsgennemsnittet. Effekten af mindre kvælstof vil således vise sig anderledes.

DCA har en kontrakt med NaturErhvervstyrelsen om levering af myndighedsrådgivning. I september 2014 afgav DCA et notat om udviklingen af kvaliteten af dansk korn (ekstraktens side 4438 ff.). På grund af sortudviklingen har man kunnet få store udbytter målt på tørstof på baggrund af små gødningsmængder. Den samlede mængde høstet protein er nok ikke faldet så meget, men er fordelt på et større samlet høstudbytte.

Brian H. Jacobsen har forklaret blandt andet, at han er seniorforsker på Københavns Universitet. Han er uddannet agronom med økonomi som speciale. Han har arbejdet med vandmiljøplanerne siden 1998, hvor Vandmiljøplan II kom. De forskede i virkemidler, der kunne reducere kvælstofudvaskningen, og beregnede økonomien i det. Det fremgår af hans

notat fra januar 1998 om de økonomiske konsekvenser ved Vandmiljøplan II (ekstraktens side 838 ff.), at han så på reduktioner med 10 % og 20 %. Det var forholdsvis grove beregninger.

I 2004 udarbejdede han rapport nr. 169 – økonomisk slutevaluering af Vandmiljøplan II (ekstrakten side 2131 ff.), idet man ønskede at se, hvad planene havde kostet. Tabel 4.3, rapportens side 80 (ekstraktens side 2209), viser omkostninger ved normreduktion opgjort af Landscenteret og Fødevarerøkonomisk Institut. Der var drøftelser med Dansk Jordbrugscenter og Landscentret for landbrug, da der var visse uenigheder. Landscentret ønskede at inddrage et længere tidsperspektiv, hvorved der ville komme et højere udbyttetab. Man indførte kvælstofnormerne i 1995 og normreduktioner i 1998. Forud herfor gødede man ofte over økonomisk optimum.

Der blev på et tidspunkt indført restriktioner, hvilket førte til en begrænsning på det samlede areal for dyrkelse af brødhvede. Det skete i forbindelse med midtvejsevalueringen for Vandmiljøplan II, fordi man ikke havde opnået de ønskede reduktioner i kvælstofudledningen.

I beregningerne var langtidseffekten en problematisk størrelse. Landscenteret vurderede, at langtidseffekten var langt større end Fødevarerøkonomisk Institut gjorde. Det afhænger af, hvilke arealer man ser på, da hvedearealer er mere påvirkelige på udbytte og proteintab. Derfor er det ikke rimeligt at se på hele landets landbrugsareal som et hvedeareal.

I IFROs udredning (ekstraktens side 4308 ff.) blev der brugt 5 års gennemsnitspriser, fordi der var store udsving i priserne på gødning. Foderhvedepriserne har også haft store udsving blandt andet på grund af markedsprisen og på grund af spekulation på markedet. Ved høje kornpriser bliver det optimale gødningsforbrug højere og reduktionsprocenten ligeledes højere. Foderkornpriserne afhænger ikke af proteinindholdet. Udredningens kapitel 6 (ekstraktens side 4320) omhandler de samlede omkostninger. Proteintabet på 0,5 % følger af notatet fra 2004, som SEGES også tidligere har fulgt. SEGES har nu anført, at proteintabet fra midten af 1980'erne kan opgøres til 2,4 %. Forskellen skyldtes blandt andet, at SEGES regner med en høj vurdering af kvælstofreduktionen – 50 kg nitrat pr. hektar, mens IFRO regner med 25 kg nitrat pr. hektar i undertildeling. Hvis man indregnede 2,4 % i kvalitetstab i IFROs beregning i stedet for 0,5 % vil den del af tabet øges til ca. 0,8 mia. kr. Tallene for mergødsning ved økonomisk optimal norm på 23-28 kg nitrat i tabel 1 (eks-

traktens side 4311) er beregnede størrelser.

Det er vanskeligt at spå om udviklingen i kornpriserne, men internationale eksperter forventer faldende priser.

Procedure

Parterne har i det væsentlige procederet i overensstemmelse med deres påstandsdokumenter.

Landsforeningen for Bæredygtigt Landbrug har til støtte for anmodningen om opsættende virkning navnlig anført, at den danske implementering af nitratdirektivet ikke er gennemført korrekt. Implementeringen har fjernet eksistensgrundlaget for mange landbrugsbedrifter på et uoplyst og ufuldstændigt grundlag, idet der borthøstes mere plantekvælstof, end der gødskes, hvorved jorden udpines. Der er således tale om klare krænkelse af beskyttede rettigheder.

Konsekvenserne af de reducerede gødskningsnormer gør det nødvendigt at få tilført likviditet til bedrifterne under retssagen. Det er derfor nødvendigt, at gødskningsnormerne sættes op. Hvis dette ikke sker, kan den truende og uoprettelige skade på landbruget ikke afværges og vil medføre konkurser, ophør af slægtsrelationer mv.

På baggrund af de foretagne målinger har det vist sig, at udvaskningen i 2013 svarer til udvaskningen i 2002. De ekstra stramminger har således ikke haft en væsentlig betydning for vandmiljøet, men har haft en væsentlig betydning for landbrugenes overlevelse. Betingelserne for at meddele opsættende virkning er således opfyldt.

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri samt NaturErhvervstyrelsen har til støtte for deres påstand navnlig anført, at Landsforeningen for Bæredygtigt Landbrug ikke har et rimeligt grundlag for deres påstand om, at kvælstofnormerne fastsat i gødskningsbekendtgørelserne er ulovlige. Det er ikke påvist, at der skulle være nogen rimelig grund til på forhånd at antage, at kvælstofnormerne skulle være i strid med nitratdirektivet eller anden EU-ret.

Reglerne har et bredt beskyttelsesformål. Der skal være rent drikkevand og rene vandøko-

systemer, og derfor er det offentlige interesse i gødskningsreglerne mere tungtvejende end landbrugets interesse i, at reglerne suspenderes. Det bestrides dog ikke, at gødskningsnormerne er en bebyrdende regulering for landbrugserhvervet.

Landsrettens begrundelse og resultat

Landsforeningen for Bæredygtigt Landbrug har som mandatar for en række medlemmer anlagt sag mod dels Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri dels NaturErhvervstyrelsen med bl.a. påstand om, at normerne for gødskning med kvælstof i de med hjemmel i gødningsanvendelsesloven udstedte bekendtgørelser er helt eller delvist ulovlige. Landsforeningen har endvidere fremsat begæring om, at søgsmålet tillægges opsættende virkning, således at bl.a. de nævnte regler helt eller delvist skal sættes ud af kraft, mens sagen verserer. Denne begæring har landsretten udskilt til særskilt, mundtlig behandling, og det er alene spørgsmålet om opsættende virkning, som der tages stilling til ved denne kendelse.

Af de processkrifter, som parterne har udvekslet, fremgår, at Landsforeningen har fremsat begæring om syn og skøn om bl.a. kvælstofnormernes betydning for landbruget og om, at visse EU-retlige fortolkningsspørgsmål forelægges EU-domstolen. Stillingtagen hertil afventer denne kendelse om opsættende virkning.

Kvælstofnormerne er fastsat både til opfyldelse af EU's direktiv fra 1991 om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget, og til opfyldelse af et anført nationalt behov for at nedbringe udvaskningen af kvælstof fra landbruget til vandmiljøet. Det fremgår bl.a. af de politiske aftaler af 17. februar 1998 om Vandmiljøplan II og af 2. april 2004 om Vandmiljøplan III, der i øvrigt detaljeret fastlægger, hvorledes kvælstofnormerne skal udformes.

Landsretten lægger således til grund, at kvælstofnormerne er fastsat for at beskytte vandmiljøet mod forurening forårsaget af nitrat fra landbruget. Landsretten lægger også til grund, at dette hensyn er af overordentlig stor samfundsmæssig betydning.

Det kan efter den skete bevisførelse ikke antages, at kvælstofnormerne som helhed strider mod nitratdirektivet eller andre EU-retlige regler. På det foreliggende grundlag er det endvidere usikkert, om der er rimelig grund til at antage, at dele af kvælstofnormerne strider mod EU-retten.

Selvom det må lægges til grund, at Landsforeningens medlemmer har en væsentlig interesse i, at søgsmålet tillægges opsættende virkning, finder landsretten efter en samlet vurdering på den ovennævnte baggrund, at der ikke er tilstrækkeligt grundlag for at tage begæringen herom til følge. Det gælder også den del af begæringen, der retter sig mod sanktionsreglerne og -praksis.

Spørgsmålet om sagsomkostninger vedrørende begæringen om opsættende virkning afgøres i forbindelse med sagens afgørelse.

T h i b e s t e m m e s:

Søgsmålet tillægges ikke opsættende virkning.

Lars E. Andersen

Mogens Heinsen

Katrine Wittrup-Jensen

(kst.)

Udskriften udstedes uden betaling.

Udskriftens rigtighed bekræftes.

Vestre Landsret,

Viborg den 26. juni 2015

Finn Nielsen

sektionsleder

Bilag 7

Notits vedr. DCE's vidneudsagn ifm. gødningssagen ved Vestre Landret

NaturErhvervstyrelsen har oplyst følgende:

Baggrund

Bæredygtigt Landbrug har den 25. oktober 2012 stævnet Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri med påstand om, at de danske kvælstofregler, hvor gødningstildelingen er reduceret under økonomisk optimum, bl.a. er i strid med nitratdirektivets ligevægtsprincip, og reglerne dermed er ugyldige. Sagsøger (BL) har fremsat begæring om, at søgsmålet tillægges opsættende virkning (gødskningsreglerne suspenderes), mens sagen kører. Af Vestre Landsrets kendelse fra 26/6 2015 fremgår det, at søgsmålet ikke tillægges opsættende virkning. Der er endnu ikke taget stilling til, hvornår hovedforhandlingen af sagen skal foregå.

DCE's udtalelser under retssagen

Gitte Blicher-Mathiesen (GBM) fra Aarhus Universitet, DCE blev afhørt som et af Kammeradvokatens vidner ifm. med gødningssagen ved Vestre Landsret. Ud fra referatet af GBMs vidneudsagn fra kendelsen dateret 26. juni 2015 ses det, at vidneudsagnet var af meget faktuel karakter. Således forholder hun sig konkret til et udpluk af de rapporter, som hun har været medforfatter på (midtvejsevaluering af VMP II, slutevalueringen af VMP II, Landovervågningsoplande 2011, og NOVANA-rapporten over vandmiljø og natur 2011).

Hun har bl.a. forklaret, at N-overskuddet er faldet fra ca. 500.000 tons til 300.000 tons N. Dette er et resultat af diverse virkemidler (herunder harmonikrav, efterafgrødekrav, reducerede normer og udnyttelseskrav til husdyrgødning), som alle blev iværksat indenfor samme periode. Det er derfor ikke muligt at adskille effekterne af de enkelte virkemidler.

Ift. rapporten "Landovervågningsoplande 2011" har hun forklaret, at der er sket en stor reduktion af udvaskningen af kvælstof i perioden 1991-2003. Det fremgår af kendelsen at GBM i vidneudsagnet bemærker, "at der i rapporten i alt overvåges 6 oplande, hvor der indbentes oplysninger om gødningsforbrug, busdyr, gødnings-aktivitet, kornavl, efterafgrøder mv. fra landmændene. Der er tre områder i Jylland, et på Fyn og to på Sjælland. Der måles i alt på 5 af oplandene, og der skrives en rapport hvert år ud fra de indbenede data. GBM kan ikke sige, at overvågningen og målingerne er 100 % repræsentative for hele landet, men de dækker en stor del af variationerne for jordtyper og vejrforhold."

Det skal her bemærkes, at de 6 såkaldte LOOP-oplande ikke direkte medvirker i beregningen af det danske indsatsbehov overfor kvælstof. I LOOP bliver der indsamlet oplysninger om arealanvendelsen og udvaskning af kvælstof fra rodzonen, hvilket bl.a. bruges til at vurdere miljøeffekten af visse virkemidler og hvordan fx ændret dyrkningspraksis påvirker udvaskningen af kvælstof. Når det danske indsatsbehov for kvælstof beregnes, benyttes først og fremmest målinger fra hele landet, idet der måles konkret i ca. 55 procent af alle vandoplande, når den nuværende belastning af kvælstof skal estimeres. I de restende 45 procent beregnes belastningen på baggrund af modelberegninger.

GBM forklarede ligeledes med henvisning til NOVANA-rapporten over vandmiljø og natur 2011, at der er konstateret et betydeligt fald i nitratindholdet i de øvre grundvandslag. Jo ældre grundvandet er, jo mere nitrat er der i det. Det skyldes, at vandet er ældre end vandmiljøtiltagene.

Hun har iht. referatet ikke forholdt sig til beregningsgrundlaget bag indsatsbehovet i de kommende vandområdeplaner og dermed heller ikke sæt tvivl om det. Dette bakkes op af telefonisk kontakt til GBM d. 21. september 2015, hvor hun bekræfter, at hun ikke under vidneudsagnet forholdt sig til indsatsbehovet eller målbelastningen i vandområdeplanerne. Hun bekræftede her ligeledes, at referatet af hendes vidneudsagn i det store og hele er – om end en anelse forsimplet – korrekt gengivet i referatet.

Supplerende bemærkninger vedr. de danske gødskningsregler

Det bemærkes til ovenstående, at den første normreduktion på 10 % blev indført i 1998. I forbindelse med Vandmiljøplan III blev det besluttet at lægge et kvælstofloft ind, svarende til gødningsforbruget for planperioden 2003-2004 korrigeret for skiftende afgrødesammensætninger.

Normreduktionen i forhold til økonomisk optimum er siden steget år for år, og i den nuværende planperiode er normreduktionen fastsat til ca. 20 %. Stigningen skyldes udvidelsen af landbrugsarealet, da brakken blev ophævet, den tekniske justering ifm. grøn vækst, randzoner, ændret afgrødesammensætning og metodisk justering af de økonomisk optimale normer.

Normreduktionsprocenten varierer fra år til år bl.a. pga. fluktuerende priser på afgrøder og gødning, landbrugsarealets størrelse samt varierende afgrødesammensætning.

Bilag 9

Vurdering af effekten ved lempelser af kvælstofregulering på råva- regrundlag – udkast

16-punktsplanen indeholder forslag om ophævelse af krav om randzoner og 60.000 ha efterafgrøder samt en udfasning af den nuværende kvælstof-normreduktion. I nærværende notat vurderes effekten på produktion og jobskabelse ved disse lempelser. Ophævelsen af kravet om 60.000 ha efterafgrøder vurderes ikke, da det aldrig har været implementeret.

Effekten af at ophæve randzoner er dels en øget produktion og dels en arbejdsfektivisering. I forhold til produktionen af korn i 2014 på i alt ca. 10 mio. ton, vil opdyrkning af 25.000 ha. randzone kunne medføre en øget afgrødeproduktion på ca. 100-170 mio. kg. korn. Med en kornpris på 120 kr./hkg har det en salgsværdi på 120-200 mio.kr årligt.

Udfasning af den nuværende kvælstof-normreduktion vil ifølge IFRO kunne øge den årlige afgrødeproduktion med 7-11 pct., og 13 pct. ifølge SEGES. Dette svarer til en øget afgrødeproduktion på 660.000-1.300.000 ton korn. *jf. tabel 1 og 2*, Med en kornpris på 120 kr./hkg har det en salgsværdi på op til 1,6 mia. kr. årligt.

Tabel 1

Øget kornproduktion ved lempelser

IFRO	Gennemsnitsudbytte	Potentiale	Samlet gevinst
	kg/ha	ha	ton
Normreduktion	300-500	2.200.000	660.000-1.100.000
Randzoner	6.126	25.000	153.150
Efterafgrøder		60.000	

Anmærkning: Der indgår i analysen af normreduktion et kornareal på 1,7 mio. ha og et grovfoderareal på ca. 500.000 ha. Det lave niveau på 3 hkg til skønnet tab i en vårsæd som byg. Det høje niveau på 5 hkg pr. ha er det skønnede tab i en vintersædsafgrøde som hvede. For Randzoner er brugt et gennemsnitsudbytte for korn fra perioden 2000-2014 fra Statistikbanken.

Kilder:

Kristensen, E. S., & Jacobsen, B. H. (red.), (2013). Landbrugets omkostninger ved den nuværende normreduktion, (IFRO Udredning; Nr. 2013/14)

Jacobsen, B. H., (2015). Beregning af indkomsttab ved etablering af obligatoriske randzoner, (IFRO Udredning; Nr. 2015/22)

Statistikbanken, HST6: Høstresultat efter afgrøde og enhed, hentet 21.9.2015.

Jacobsen, B. H., (2015). Ændring i indtjening ved etablering af 60.000 ha efterafgrøder i stedet for 140.000 ha målrettede efterafgrøder

Tabel 2

Øget kornproduktion ved lempelser

SEGES	Gennemsnitsudbytte	Potentiale	Samlet gevinst
	kg/ha	ha	ton
Normreduktion	600	2.180.000	1.308.000
Randzoner	4500-7830	25.000	112.500-195.750
Efterafgrøder		60.000	

Kilder:

SEGES. (2014). Konkurrenceevne Del 1: Overimplementering samt

SEGES. (2013). Hvad koster de underoptimale kvælstofnormer dansk landbrug?

(https://www.landbrugsinfo.dk/planteavl/goedskning/naeringsstoffer/kvaelstof-n/kvaelstofnormer-og-beregninge/sider/hvad-koster-de-underoptimale-kvaelstofnormer-dansk-landbrug_pl_po_13_137.aspx)

SEGES. (2012). Økonomiske konsekvenser af randzonestovlovgivningen.

(https://www.landbrugsinfo.dk/Oekonomi/Produktionsoekonomi/Planteavl/Analyser-og-beregninger/Sider/Oekonomiske-konsekvenser-afrandzonestovlovgivningen_pl_12_947.aspx)

Den økonomiske gevinst ved øget kornproduktion afhænger naturligvis af kornprisen, såvel som prisen på inputfaktorer. Den samlede økonomiske gevinst for landbruget fremgår af *Notat om håndtering af kvælstofindsatsen, tabel 5*, heraf fremgår, at den erhvervsøkonomiske gevinst forbundet normreduktion og randzoner ifølge IFRO en årlig værdi på 0,4-1 mia. kr. årligt. SEGES vurderer at værdien er op til 3,8 mia. kr. årligt.

Isoleret set vil den erhvervsøkonomiske gevinst af normreduktion og randzoner have en positiv påvirkning af jordprisen (kapitalisering). På baggrund af IFROs beregninger, kan gevinsten opgøres til en stigning i landbrugsjordens værdi på 4.000-10.000 kr.pr. ha. (op til 40.000 kr.pr. ha på baggrund af SEGES).

Effekt på dansk husdyrproduktion

I det udgifter til foder udgør en betydelig del af driftsomkostningerne (ca. 50 %) ved husdyrproduktion og landbruget i høj grad er selvforsynende, har initiativerne derfor en afgørende indflydelse på økonomien i husdyrproduktionen. På længere sigt vil billigere foder, og en mere konkurrencedygtig husdyrproduktion kunne føre til vækst i både primære erhverv og forarbejdningssektoren, mens der på kort sigt i højere grad kan være behov for konsolidering.

Samfundsøkonomiske effekter på beskæftigelse mv.

Når jorden kan udnyttes mere effektivt, kan der produceres mere med en given indsats af arbejdskraft og kapital. Alt andet lige vil det øge produktiviteten og BNP. En øget afgrødeproduktion, bedre kornkvalitet og merindtjening vil føre til et mere konkurrencedygtigt erhverv.

Der kan komme en beskeden positiv effekt på beskæftigelsen i primærerhvervet, og en større positiv effekt på beskæftigelsen i forarbejdningsindustrien, hvis den

øgede planteproduktion fører til en større husdyrproduktion. Disse effekter er ikke kvantificeret.

Den største positive effekt på produktivitet og BNP vil opnås, hvis der samtidig sker en omstrukturering i landbruget i retning af mere effektive bedrifter. Tiltag, der øger råvaregrundlaget bør således ikke være en sovepude i forhold til strukturtilpasning af gældsplagede og urentable landbrugsbedrifter.

Effekter ved nye miljøtiltag

I det omfang det besluttes at iværksætte nye indskrænkende kvælstofindsatser, der påvirker dyrkningsfladen, vil de ovenfor beskrevne positive effekter ved lempelserne reduceres. En målrettet indsats vil dog, alt andet lige, være mere omkostningseffektiv end den generelle regulering i dag.

Bilag 10

NLES-modellen

NLES er en statistisk model, som på baggrund af empiriske data om dyrkningspraksis og de aktuelle naturgivne forhold, beskriver kvælstofudvaskningen fra rodzonen på dyrkede arealer. Den første model blev publiceret i 2000 med opdateringer i 2002, 2003 og 2008. Modellen er udviklet og drives af Århus Universitet under myndighedsaftalen med universitetet.

Konkret forudsiger modellen udvaskningen fra rodzonen baseret på den tildelte kvælstof og afgrødesammensætningen i året for den beregnede udvaskning, sidste års afgrøde, den gennemsnitlige kvælstoftilførsel de seneste 5 år samt information om jordtype og drænforhold de seneste to år.

Modellen opdateres og tildeles nyt versionsnummer, når Århus Universitet har tilstrækkelig viden, der nødvendiggør en opdatering.

N-LES3 blev udarbejdet i 2003 og er baseret på et datasæt fra 1990'erne til 2000 og er anvendt i arbejdet med Vandmiljøplan III fra 2003/04.

N-LES4 blev udarbejdet i 2008 og er baseret på et nyere datasæt efter 2000 og indgår i evalueringen af virkemidlerne i Grøn Vækst (2014), baselinerapporten (2015-2021), og det seneste katalog over mulige virkemidler i vandmiljøindsatsen (2015). Endvidere har Århus Universitet anvendt NLES4 til foreløbige beregninger af effekten af udfasning af reducerede kvælstofnormer, annullering af yderligere 60.000 ha efterafgrøder og afskaffelse af randzoner, jf. VKO 16-punktsplanen.

NLES4 er imidlertid kritiseret for en række fejl/mangler, bl.a. udvaskningsberegning fra majs. Der er endvidere sat spørgsmålstegn ved, hvorvidt N-LES4 beskriver udvaskningen korrekt i forhold til den ændrede dyrkningspraksis eller ændrede gødningstilførsel, der har fundet sted i løbet af de seneste år.

Et af problemerne ved de observationer, der ligger til grund for udvikling af N-LES4 er, at de adskiller sig meget fra den nuværende landbrugspraksis, samt at der indgår meget få og kun ældre forsøg med stigende mængder tilført kvælstof. Derfor er responsen på stigende kvælstoftilførsel dårligt bestemt. Kvælstofniveau, anvendelse af husdyrgødning og sædskifter har ændret sig radikalt i løbet af de sidste 10-20 år.

Med NLES4 har Århus Universitet hidtil antaget, at marginaludvaskningen af kvælstof er 33 %, dvs. at 33 % af ekstra tilført kvælstof vaskes ud af rodzonen. Århus Universitet har revideret denne antagelse og finder nu at marginaludvask-

ningen er betydelig lavere, muligvis helt ned til 18 %. Kvælstofniveau, anvendelse af husdyrgødning og sædskifter har ændret sig radikalt i løbet af de sidste 10-20 år, og modelkørsler med nye data fører til, at marginaludvaskningsprocenten mindskes.

Da antagelser om marginaludvaskning har stor betydning for beregning af effekttabet ved at gennemføre lempelser i henhold til VKO 16-punktsplanen, det fremadrettede indsatsbehov (baselineeffekter t.o.m. 2021) samt eventuelle miljøkompenenserende foranstaltninger (virkemiddelkatalog), er Århus Universitet i regi af Kvælstofudvalget bedt om hurtigst muligt at opdatere NLES4 med den mest holdbare antagelse om marginaludvaskningen og på det grundlag foretage nye beregninger af effekter af tilbagerulning, baseline og virkemidler.

Efter aftale med Miljø- og Fødevarerministeriet har Århus Universitet givet tilsagn om, at opgaven har meget høj prioritet. Århus Universitet forventer, at en konsolideret antagelse om marginaludvaskningen er klar 30. september. Herefter vil Århus Universitet igangsætte de nødvendige genberegninger.

EU-notat

1. Direktivforpligtelser og mulige sanktioner

Både vandrammedirektivet (VRD) og nitratdirektivet (ND) indeholder forpligtelser, der overordnet går ud på, dels at der ikke må ske en tilbagegang, dels at der skal sikres en vis fremgang/nedbringelse af forurening i vandmiljøet.

VRD stiller således krav om, at 1) skal iværksættes nødvendige foranstaltninger for at forebygge forringelser af vandmiljøet og at 2) der skal opnås "god tilstand" i vandmiljøet senest i 2015, medmindre direktivets undtagelses- og fravigelsesmuligheder kan anvendes. Hvis Danmark overtræder én af forpligtelserne, kan Kommissionen anlægge en traktatkrænkelssag. De overordnede formål i ND er, at 1) der skal ske nedbringelse af vandforurening forårsaget eller fremkaldt af nitrater fra landbruget og 2) at der sker forebyggelse af yderligere forurening af denne art.

Derudover indeholder begge direktiver en række processuelle bestemmelser, herunder et krav i VRD om, at vandområdeplaner skal revideres og offentliggøres hvert 6. år, og i ND et krav om, at der skal udarbejdes nitrathandlingsplaner for sårbare områder, der skal gennemgås og om fornødent revideres hvert 4. år.

Såfremt Kommissionen indleder en traktatkrænkelssag mod Danmark enten som følge af manglende eller mangelfulde vandområde- eller nitrathandlingsplaner, vil det derudover kunne give problemer med:

1. I forhold til ND, vil Kommissionen kunne afslå at forlænge den undtagelse Danmark har, som betyder, at kvægbrugere ved at opfylde særlige miljøkrav kan udbringe mere husdyrgødning per hektar end den fastsatte grænse i direktivet på 170 kg N/ha fra husdyrgødning. Den danske undtagelse giver mulighed for, at kvægbrugere kan udbringe op til 230 kg N/ha.
2. At ændringerne til Danmarks landdistriktsprogram (LDP) for 2016 og frem ikke kan godkendes så længe traktatkrænkelssagen er i gang – og landmændene derfor ikke kan kompenseres som forudsat.

2. Processer ift. EU

Ift. ND, er der i september 2015 på embedsmandsniveau påbegyndt bilaterale drøftelser med Kommissionen med henblik på at opnå Kommissionens anerkendelse af, at Danmark fortsat overholder ND samtidig med fuld gennemførelse af fødevarer- og landbrugspakken baseret på VKO's 16 pkt. plan. Fødevarer- og Landbrugspakken lægges til grund for revision af nitrathandlingsplanen, herunder at indsatser eller dele af indsatser, der hidtil har været omfattet af nitrathandlingsplanen, fremadrettet skal kunne indgå i en målrettet regulering med en klar adskillelse af tiltag til implementering af henholdsvis VRD og ND. Samtidig er det ved de indledende drøftelser med Kommissionen blevet anført, at Danmark ønsker en forhandling af fornyelse af den danske undtagelse fra ND ift. kvægbrug. Der er aftalt en fortsat tæt dialog med Kommissionen på embedsmandsniveau om indhold i en ny revideret nitrathandlingsplan. Sagen vil også blive rejst på politiske niveau i det omfang det er påkrævet for at maksimere sandsynligheden for at en ny revideret nitrathandlingsplan vil udgøre en tilstrækkelig implementering af ND.

Ift. VRD skal vandområdeplanerne for 2. planperiode (VP2) vedtages senest d. 22.

december 2015 for at overholde direktivets processuelle regler. EU-Kommissionen skal ikke godkende vandområdeplanerne, men de skal sendes til kommissionen senest 3 måneder efter offentliggørelsen, dvs. senest 22. marts 2016. Det må forventes, at de danske vandområdeplaner bliver lidt forsinket ift. fristerne, men at de vil kunne sendes til kommissionen inden sommer 2016. Miljø- og fødevarerministeriet vil gå i dialog med kommissionen når en endelig tidsplan er kendt, mhp. at minimere risikoen for at kommissionen starter en sag alene på grund af denne forsinkelse.

Fremadrettet har Danmark overordnet 3 muligheder for at adressere emner i VRD, som er uklare, mangelfulde eller som direktivet ikke tager stilling til eller for at søge indflydelse ift. Kommissionens fortolkning af VRD.

1. Danmark kan til enhver tid rette bilateral henvendelse til Kommissionen og gøre brug af muligheden for uformelle drøftelser på embedsmandsniveau eller politisk niveau mhp. at afsøge grænserne for VRD, rejse fortolkningsspørgsmål, foreslå nye initiativer m.v. Der er på vandområdet etableret et uformelt samarbejde mellem Kommissionen og medlemsstaterne, som har til formål at bidrage til forbedring og koordinering af implementering af VRD ("Common Implementation Strategy"), der bl.a. udarbejder ikke-bindende vejledninger til brug for medlemsstaternes fortolkning af direktivet. Der fastsættes netop nu arbejdsprogram for 2016-2018, hvorfor et evt. ønske om nye retningslinjer kan fremføres i efteråret 2015.
2. Danmark kan - hvis den støder på et problem, der har indvirkning på forvaltningen af dens vand, men som den ikke selv kan løse - søge at afklare sådanne bilaterale problemstillinger ved at foreligge dem for kommissionen, der efter VRD er forpligtet til at svare inden for en periode på seks måneder.
3. Kommissionen skal senest i år 2019 tage VRD op til fornyet overvejelse og foreslå eventuelle nødvendige ændringer. Kommissionen kan enten vælge alene at foretage mindre tilretninger af direktivet, men kan også vælge helt at åbne direktivet og brede det mere ud. Der kan i den forbindelse fra dansk side arbejdes for et nyt fokus i VRD eller søges at påvirke Kommissionen i en bestemt retning.

3. Konsekvenser af risici ift. EU

Hvis Danmark ikke overholder de forpligtelser i EU-direktiverne, som er beskrevet ovenfor, kan det forventes, at Kommissionen vil indlede en traktatkrænkelssag mod Danmark. En traktatkrænkelssag følger altid 3 faste proceskridt før en evt. domsfældelse: 1. En åbningsskrivelse, 2. En begrundet udtalelse og 3. en stævning.

Hvis Danmark under 1 og 2 ikke formår at tilbagevise Kommissionens påstande eller afhjælpe den mangelfulde implementering, stævner Kommissionen Danmark for EU-domstolen. Taber Danmark sagen kan Kommissionen anlægge ny retssag mod Danmark ved EU-domstolen med påstand om økonomiske sanktioner (engangsbeløb og/eller tvangsbøder). Disse bøder befinder sig i millionklassen i euro. Ved fastlæggelse af bødeniveauets størrelse lægges vægt på overtrædelsens karakter, varighed, medlemsstatens betalingsevne, størrelse af landets BNP samt landets antal stemmer i Rådet.

3.1. Vandrammedirektivet

Der er tre muligheder for, at Kommissionen vil indlede en traktatkrænkelssag og sende en åbningsskrivelse til Danmark for overtrædelse af VRD, nemlig:

1. Hvis Danmark ikke overholder de processuelle krav, som VRD foreskriver.
2. Hvis Danmark ikke sikrer, at der ikke sker en forringelse af vandmiljøet.
3. Hvis Danmark ikke når miljømålet om "god tilstand" eller har anvendt

undtagelses- og fravigelsesmuligheder i for stort omfang eller vurderet anvendelseskriterierne anerledes end Kommissionen.

Ad 1.

EU-Kommissionen har tidligere - og i forbindelse med Danmarks vedtagelse af første generations vandplaner (VP1) - påbegyndt traktatkrænkelssager mod Danmark, både i form af åbningsskrivelser og begrundede udtalelser, på baggrund af overtrædelse af processuelle krav i VRD. Danmark har dog, på nær én gang i 2014 pga. forsinket vedtagelse af VP1, nået at rette ind før sagen nåede til egentlig domsfældelse.

Ad 2.

EU-domstolen for nyligt afsagt dom¹ om fortolkningen af forpligtelsen til at sikre "ikke forringelse". Dommen er en skærpelse ift. hvordan Danmark – og en lang række andre lande, herunder Tyskland – hidtil har forstået kravet. EU-domstolen fastslår, at begrebet "forringelse" ikke alene kan anses for at vedrøre ændringer, som medfører en lavere klassifikation ift. tilstandsklassen, men at der vil være tale om en forringelse i strid med VRD, hvis blot ét enkelt kvalitetselement falder et niveau, uanset at forringelsen ikke fører til, at hele vandområdet rykker en tilstandsklasse ned.

Hvis regeringens gennemførelse af VKO's 16. pkt. plan, herunder ophævelse af randzoner, hævet gødskningsnorm og ophævelse af forbud mod gødskning i § 3-områder, medfører en forringelse af tilstanden i strid med VRD, er der risiko for, at Kommissionen vil indlede en traktatkrænkelssag mod Danmark.

Pga. usikkerhederne omkring effekten af lempelserne og af de kompenserende foranstaltninger, som vil blive i værksat samt den forsinkelse der er ift., hvornår effekten af de kompenserende foranstaltninger får betydning for vandmiljøet, er det på nuværende tidspunkt ikke muligt at konkludere, om – og i givet fald hvornår – der vil ske en forringelse af tilstanden. Risikoen ift. EU er således sammenhængende med risikoen for, at der sker en forringelse af tilstanden.

Det er uklart om Kommissionen vil vælge at fortolke VRD således, at et direktivbrud foreligger på tidspunktet, hvor en forringelse rent faktisk kan *måles* i vandmiljøet eller at direktivbruddet foreligger allerede på tidspunktet, hvor Danmark *træffer beslutning* om at iværksætte lempelser, der er egnede til at medføre forringelser i vandmiljøet. Det kan således ikke afvises, at Kommissionen alene på baggrund af indholdet i de kommende vandområdeplaner (VP2) og de iværksatte lempelser vurderer, at der er risiko for tilbagegang og på den baggrund indleder en sag. I den situation vil muligheden for at bestride dette fra dansk side dog være væsentlig større, end i en situation hvor der faktisk er konstateret en faktisk tilbagegang, særligt med henvisning til den forventede 'automatiske' kvælstofreduktion samt iværksættelse af kompenserende foranstaltninger.

Ad 3.

For at afværge Kommissionens kritik for manglende målopfyldelse ift. kravet om "god tilstand" i vandmiljøet er det afgørende, dels at Danmark sikrer indsatser for at sikre gradvis forbedring af vandmiljøet, og dels at der kan anvendes undtagelses- og fravigelsesmulighederne i VRD for de vandområder, der ikke kommer i god tilstand i 2015.

---

¹Dom af 1. juli 2015 i sagen C-461/13.

VRD indeholder fire muligheder for, under bestemte forudsætninger, at fravige de generelle miljømål i direktivet om opnåelse af ”god tilstand” i 2015. Det bør altid først undersøges, om god tilstand vil kunne nås ved fristforlængelse, men hvis det er klart, at god tilstand aldrig vil kunne nås - og betingelserne i øvrigt er til stede - kan undtagelsen om fastsættelse af et mindre strengt miljømål anvendes. Dette er den primære baggrund for, at der i både VP1 og i udkastet til VP2 alene er anvendt undtagelsesbestemmelsen om fristudskydelse.

Det er uklart, hvordan Kommissionen stiller sig i forhold til den danske fortolkning af anvendelsen af kriterierne for brugen af undtagelserne. Såfremt Kommissionen vurderer, at undtagelsesbestemmelserne er anvendt forkert eller for vidt omfang, kan Kommissionen indlede en traktatkrænkelssag. Desto flere vandområder, der undtages, desto mere kan Danmark komme i Kommissionens søgelys. I vurderingen af, om der er gjort uforholdsmæssigt stort brug af undtagelser, vurderes, at det vil kunne tillægges betydning, om der kontinuerligt er arbejdet hen imod målet om god tilstand, og om indsætterne er tilstrækkelige, til at målet nås inden udgangen af 2027, som er den længste udsættelse af fristen for målopfyldelse, direktivet giver mulighed for.

3.2. Nitratdirektivet

I forhold til ND er der to overordnede risici ift. EU:

1. Risiko for en traktatkrænkelssag for manglende eller utilstrækkelig implementering af ND i ny revideret nitrathandlingsplan og
2. Risiko for, at Kommissionen ikke godkender en fornyelse af den danske undtagelse fra ND, der betyder, at kvægbrugere ved at opfylde særlige miljøkrav kan udbringe mere husdyrgødning per hektar end den fastsatte grænse i direktivet på 170 kg N/ha fra husdyrgødning.

Ad. 1.

Det vurderes usandsynligt at en ny revideret nitrathandlingsplan til implementering af ND, der indeholder færre bindende foranstaltninger end den gældende, i sig selv skulle kunne udgøre grundlag for en traktatkrænkelssag mod Danmark, så længe en ny målretning af tiltag under VRD gennemføres på en sådan måde, at den samlede indsats for vandmiljøet fortsat varetages og beskyttelsesniveauet opretholdes. Kommissionens endelige vurdering kendes ikke endnu, men foreløbige tilkendegivelser fra Kommissionen tyder på en interesse og forståelse for Danmarks ønske om at målrette indsatsen for vandmiljøet, men samtidig at der er tale om en svær og kompliceret øvelse, der fordrer et klart administrationsgrundlag og fokus på kontrolforanstaltninger. Kommissionens endelige vurdering kan først afklares, når resultaterne af Kvælstofudvalgets arbejde og forskernes genberegninger er kendt, og Danmark kan vise den konkrete forventede udvikling i kvælstofbelastning.

Historisk set har Danmark modtaget to åbningsskrivelser fra Kommissionen i forhold til ND henholdsvis den 14. november 1997 (åbningsskrivelse) og den 22. december 2010 (præåbningsskrivelse). Danmark har ikke efterfølgende modtaget åbningsskrivelser ift. ND, men både i 1997 og 2010 rettet ind som følge af åbningsskrivelserne, hvorefter Kommissionen ikke har foretaget sig yderligere. Danmark er således ikke blevet dømt for mangelfuld implementering af ND.

Ad. 2.

Kommissionen har tilkendegivet, at forhandling af undtagelsen for kvæg skal ske på baggrund af en gældende nitrathandlingsplan, som udløber med udgangen af 2015. Kommissionen har ved de indledende drøftelser på embedsmandsniveau tilkendegivet at det forventes, at der vil være mulighed for en formel forlængelse af

den gældende nitrathandlingsplan ind i 2016, således at en ny revideret nitrathandlingsplan kan udarbejdes, når der er truffet politisk beslutning om den fremadrettede regulering i Danmark. En forlængelse af undtagelsen vil dog forventeligt skulle forhandles på baggrund af en revideret nitrathandlingsplan, såfremt forudsætningerne for den gældende ændres med ændret national lovgivning. Dette udgør såvel indholdsmæssigt som tidsmæssigt en betydelig udfordring for opnåelse af en fornyelse af undtagelsen.

4. Risici for landdistriktsprogrammet ved en ændring af den danske implementering af nitratdirektivet

Den nuværende danske implementering af ND udgør baseline for støtteordninger i landdistriktsprogrammet (LDP). Det betyder, at det er en forudsætning for at kunne modtage tilskud (fx til pleje af græsarealer), at generelle krav til landmanden, der følger af ND vedr. gødskning, samt andre relevante lovkrav, skal være opfyldt. De aktuelle baselinekrav for hver støtteordning er fastsat i landdistriktsprogrammet, som er godkendt af Kommissionen for perioden 2014-2020.

En ændring af den danske implementering af ND og eventuelle andre relevante krav vil betyde, at LDPs baselinekrav skal ændres. Dette vil få betydning for forslag til kommende støtteordninger, samt ændre i forudsætningerne for allerede eksisterende støtteordninger. Mulige konsekvenser og omfanget heraf vil skulle undersøges nærmere i forbindelse med en kommende programændring efter 2016.

Da LDP er medfinansieret af EU, skal programændringer godkendes af Kommissionen. Hvis Kommissionen stiller sig kritisk over for et fremtidigt forslag om ændring af programmets baseline, eller andre elementer i en programændring, kan godkendelsesprocessen trække ud. Det kan betyde, at de omfattede støtteordninger ikke kan iværksættes, eller ikke kan iværksættes på de ønskede betingelser. Programændringer, som Kommissionen ikke vil godkende, kan ikke gennemføres. Hvis Kommissionen eksempelvis finder, at Danmark ikke lever op til sine direktivforpligtelser vedrørende vandmiljøet, kan det derfor få den konsekvens, at landdistriktsprogrammets vandindsatser ikke kan gennemføres som ønsket.

I 2016 er der planlagt nye og ændrede indsatser i landdistriktsprogrammet, som implementeres ved en programændring. Heri indgår ingen ændringer af baseline relateret til nitratimplementeringen. Denne programændring forventes fremsendt til Kommissionen officielt primo december 2015. Programgodkendelsen forventes primo juni 2016, men det kan dog ikke udelukkes, at der kan opstå udfordringer i godkendelsesprocessen, hvis Kommissionen stiller sig kritisk over for elementer i programændringen eller emner relateret til denne, såsom ændringer i direktivimplementeringen i Danmark.

En forsinkelse af programændringen for 2016 vil have væsentlige konsekvenser:

1. Den planlagte staldindsats med tilskud til investeringer i nye og renoverede kvæg- og svinestalde samt miljøteknologier forsinkes. Indsatsen er på 352 mio. kr. i 2016. Desuden forsinkes øvrige nye indsatser.
2. En forsinkelse vil have konsekvenser for opnåelsen af programmets fastsatte mål, som har betydning for, om hele EU-rammen kan udnyttes (resultatreserven). Desuden øges risikoen for, at der ikke kan opnås fuld hjemtagning af EU-rammen for programperioden 2014-2020.
3. Der er risiko for, at fleksmidlerne ikke kan udmøntes fra 2016. Flexmidlerne er de midler, som overføres til landdistriktsprogrammet (søjle II) fra den direkte landbrugsstøtte (søjle I), og som først kan anvendes, når programændringen er godkendt.

5. Samlede risikovurdering

Ift. VRD begrænser Danmark risikoen for overtrædelse af VRD og dermed sandsynligheden for, at Kommissionen indleder retlige skridt mod Danmark ved at sikre, dels at VP2 vedtages til tiden, dels sørge for at iværksætte kompenserende foranstaltninger de steder, hvor der må formodes at ske en forringelse af tilstanden og dels sørge for at anvende direktivets undtagelses- og fravigelsesmuligheder, hvor miljømålet ”god tilstand” ikke kan opnås i 2015. Ift. ND begrænser Danmark risikoen for traktatkrænkelssag ved at være i tæt dialog med Kommissionen ift. forventninger til kommende ændringer af nitrathandlingsplanen, ligesom Danmark er i færd med at afklare muligheden for, at få Kommissionens accept af en forlængelse af den eksisterende nitrathandlingsplan frem til der foreligger en ny, revideret nitrathandlingsplan.

Kommissionens vurdering og reaktionsmønster både ift. VRD og ND vil formentlig afhænge af flere faktorer – herunder øvrige sager, hvor Danmark er involveret. Risikoen for en traktatkrænkelssag eller for, at Danmark ikke får fornyet den undtagelse for kvæg, som Danmark har fra det direktivets grænse på 170 kg N/ha fra husdyrgødning, må således ses i lyset af Danmarks *samlede* indsats for loyalt at sikre overholdelse af vores EU-forpligtelser på området. Samlet set må regeringens tiltag og gennemførelse af 16.pkt. planen formodes at bevirke en skærpet opmærksomhed hos Kommissionen omkring de danske forhold og vores implementering af de to direktiver.

Kommissionen vil med al sandsynlighed – og sikkert ganske hurtigt, da det er et let konstaterbart brud på EU-retten - indlede en traktatkrænkelssag mod Danmark, hvis det kan konstateres at vi ikke overholder de processuelle regler i enten VRD og ND, dvs. manglende vandområde- eller nitrathandlingsplaner. Såfremt Danmark hurtigst muligt eftermodtagelsen af en evt. åbningsskrivelse vedtager og offentliggør de manglende planer, og dermed afhjælper direktivbruddet, vil Kommissionen formentlig ikke gå videre med de næste skridt i traktatkrænkelssagen. Opstår der en periode, hvor der ikke foreligger en gældende nitrathandlingsplan kan det dog få betydning for en vurdering af hjemmelsgrundlaget for de danske gødningsregler.

Vurderer Kommissionen, at en ny revideret nitrathandlingsplan er mangelfuld, vil et sådan brud kunne forsøges udbedret ved at gennemføre yderligere foranstaltninger, hvilket vil forudsætte politisk beslutninger om sådanne yderligere tiltag. Konsekvenserne kan blive, at Kommissionen afslår at forlænge kvægundtagelsen under ND. Miljøstyrelsen har umiddelbart vurderet, at der vil være tale om øgede omkostninger for erhvervet på ca. 40-80 mio. kr. årligt.

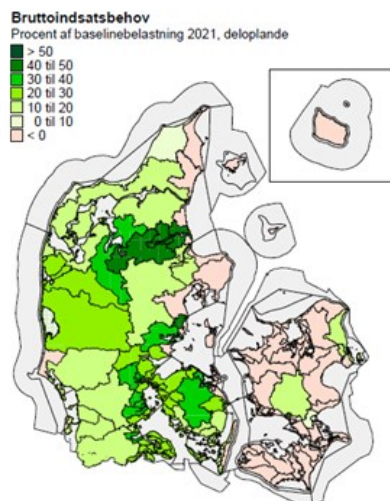
Det vil have en betydelig konsekvens for Danmark, hvis ændringerne til Danmarks landdistriktsprogram for 2016 og frem ikke kan godkendes så længe en traktatkrænkelssag er i gang – og landmændene derfor ikke kan kompenseres som forudsat.

Bilag 8

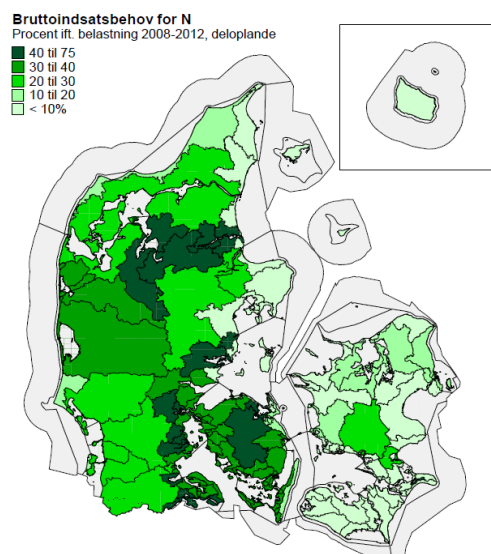

Oversigt over det danske indsatsbehov i 2021 – på delvandop-landsniveau

Nedenfor præsenteres et farvekodet kort, som illustrerer størrelsen af indsatsbe-
hovet i de enkelte delvandoplande i forhold til det nuværende belastningsniveau
(basisbelastningen). Kortet illustrerer indsatsbehovet i 2021 fratrukket den forventede 'automatiske' kvælstofreduktion (baseline) i den mellemliggende periode.

Nedenfor præsenteres indsatsbehovet, uden at den 'automatiske' reduktion er fratrukket. Datasættet bag kortene fremgår af den følgende tabel.

Vandområdeplan 2015-2021		Belastning 2008-2012	Baseline- belastning 2021	Målbelastning	Bruttoindsatsbehov (Supplerende indsatsbehov ud over baselineeffekt)	
Belastning, målbelastning og bruttoindsatsbehov Kvælstof					Tons/år	Tons/år
VANDOMRÅDEDISTRIKT						
Hovedvandopland						
ID	Vandområde	Tons/år	Tons/år	Tons/år	Tons/år	(negativ) Tons/år
VANDOMRÅDEDISTRIKT JYLLAND OG FYN						
1.1 Nordlige Kattegat, Skagerrak		3159	2769	2944	2	-178
154, 222, 225	Åbne vandomr. Gr. II – Kattegat	1829	1603	1781		-178
221	Åbne vandomr. Gr. I – Skagerak og Vesterhavet	1330	1165	1163	2	
1.2 Limfjorden		11967	10012	7758	2254	
156	Nissum Bredning, Thisted Bredning, Kås Bredning, Løgstør Bredning, Nibe Bredning og Langerak	8674	7250	6164	1086	

Vandområdeplan 2015-2021		Belastning 2008-2012	Baseline- belastning 2021	Målbelastning	Bruttoindsatsbehov (Supplerende indsatsbehov ud over baselineeffekt)	
Belastning, målbelastning og bruttoindsatsbehov Kvælstof						
VANDOMRÅDEDISTRIKT						
Hovedvandområde						
ID	Vandområde	Tons/år	Tons/år	Tons/år	Tons/år	(negativ) Tons/år
157	Bjørnholms Bugt, Riisgårde Bredning, Skive Fjord og Lovns Bredning	1548	1254	810	443	
158	Hjarbæk Fjord	1745	1508	784	724	
	<i>Ingen åbne vandomr.</i>	-	-	-	-	-
1.3 Mariager Fjord		879	640	375	265	
159	Mariager Fjord, indre	879	640	375	265	
160	Mariager Fjord, ydre					
	<i>Ingen åbne vandomr.</i>	-	-	-	-	-

Vandområdeplan 2015-2021		Belastning 2008-2012	Baseline- belastning 2021	Målbelastning	Bruttoindsatsbehov (Supplerende indsatsbehov ud over baselineeffekt)	
Belastning, målbelastning og bruttoindsatsbehov Kvælstof						
VANDOMRÅDEDISTRIKT						
Hovedvandområde						
ID	Vandområde	Tons/år	Tons/år	Tons/år	Tons/år	(negativ) Tons/år
1.4 Nissum Fjord		2049	1712	1284	428	
129	Nissum Fjord, ydre	1996	1665	1248	416	
130	Nissum Fjord, mellem					
131	Nissum Fjord, Felsted Kog					
133	Åbne vandomr. Gr. I – Skagerak og Vesterhavet	53	47	36	12	
1.5 Randers Fjord		2966	2621	2105	516	
135	Randers Fjord, Grund Fjord	2966	2621	2105	516	
136	Randers Fjord, Randers-Møllerup					

Vandområdeplan 2015-2021		Belastning 2008-2012	Baseline- belastning 2021	Målbelastning	Bruttoindsatsbehov (Supplerende indsatsbehov ud over baselineeffekt)	
Belastning, målbelastning og bruttoindsatsbehov Kvælstof					Tons/år	Tons/år
VANDOMRÅDEDISTRIKT						
Hovedvandområde						
ID	Vandområde	Tons/år	Tons/år	Tons/år	Tons/år	(negativ) Tons/år
137	Randers Fjord, ydre					
	<i>Ingen åbne vandomr.</i>	-	-	-	-	-
1.6 Djursland		911	808	833		-25
141	Ebeltoft Vig	17	8	17		-9
138, 139, 140	<i>Åbne vandomr. Gr. II – Kattegat</i>	895	800	816		-16
1.7 Aarhus Bugt		787	669	742		-73
142	Stavns Fjord	11	8	10		-1

Vandområdeplan 2015-2021		Belastning 2008-2012	Baseline- belastning 2021	Målbelastning	Bruttoindsatsbehov (Supplerende indsatsbehov ud over baselineeffekt)	
Belastning, målbelastning og bruttoindsatsbehov Kvælstof						
VANDOMRÅDEDISTRIKT						
Hovedvandområde						
ID	Vandområde	Tons/år	Tons/år	Tons/år	Tons/år	(negativ) Tons/år
144	Knebel Vig	641	547	602		-55
145	Kalø Vig, indre					
147	Århus Bugt, Kalø og Begtrup Vig					
219	Åbne vandomr. Gr. III – Århus Bugt syd, Samsø og Nordlige Bælthav	136	113	130		-16
1.8 Ringkøbing Fjord		4138	3568	2656	912	
132	Ringkøbing Fjord	4109	3542	2636	906	
133	Åbne vandomr. Gr. I – Skagerak og Vesterhavet	29	26	19	6	

Vandområdeplan 2015-2021		Belastning 2008-2012	Baseline- belastning 2021	Målbelastning	Bruttoindsatsbehov (Supplerende indsatsbehov ud over baselineeffekt)	
Belastning, målbelastning og bruttoindsatsbehov Kvælstof					Tons/år	Tons/år
VANDOMRÅDEDISTRIKT						
Hovedvandopland						
ID	Vandområde	Tons/år	Tons/år	Tons/år	Tons/år	(negativ) Tons/år
1.9 Horsens Fjord		1420	1227	929	340	-42
127	Horsens Fjord, ydre	933	822	535	287	
128	Horsens Fjord, indre					
146	Norsminde Fjord	140	115	62	53	
219	Åbne vandomr. Gr. III – Århus Bugt syd, Samsø og Nordlige Bælthav	347	290	331		-42
1.10 Vadehavet		7331	6401	5596	831	-26
107	Juvre Dyb, tidevandsområde	7019	6146	5316	831	

Vandområdeplan 2015-2021		Belastning 2008-2012	Baseline- belastning 2021	Målbelastning	Bruttoindsatsbehov (Supplerende indsatsbehov ud over baselineeffekt)	
Belastning, målbelastning og bruttoindsatsbehov Kvælstof					Tons/år	Tons/år
VANDOMRÅDEDISTRIKT						
Hovedvandområde						
ID	Vandområde	Tons/år	Tons/år	Tons/år	Tons/år	(negativ) Tons/år
111	Lister Dyb					
120	Knudedyb, tidevandsområde					
121	Grådyb, tidevandsområde					
119	Åbne vandomr. Gr. I – Skagerak og Vesterhavet	313	254	280		-26
1.11 Lillebælt/Jylland		3821	3248	2361	886	
101	Genner Bugt	58	48	41	7	
102	Åbenrå Fjord	124	103	69	34	
103	Als Fjord	463	388	286	102	

Vandområdeplan 2015-2021		Belastning 2008-2012	Baseline- belastning 2021	Målbelastning	Bruttoindsatsbehov (Supplerende indsatsbehov ud over baselineeffekt)	
Belastning, målbelastning og bruttoindsatsbehov Kvælstof					Tons/år	Tons/år
VANDOMRÅDEDISTRIKT						
Hovedvandopland						
ID	Vandområde	Tons/år	Tons/år	Tons/år	Tons/år	(negativ) Tons/år
104	Als Sund					
105	Augustenborg Fjord					
106	Haderslev Fjord	280	239	148	90	
108	Avnø Vig	68	54	36	18	
109	Hejlsminde Nor	153	129	84	45	
110	Nybøl Nor					
113	Flensborg Fjord, indre	293	222	166	56	
114	Flensborg Fjord, ydre					

Vandområdeplan 2015-2021		Belastning 2008-2012	Baseline- belastning 2021	Målbelastning	Bruttoindsatsbehov (Supplerende indsatsbehov ud over baselineeffekt)	
Belastning, målbelastning og bruttoindsatsbehov Kvælstof						
VANDOMRÅDEDISTRIKT						
Hovedvandområde						
ID	Vandområde	Tons/år	Tons/år	Tons/år	Tons/år	(negativ) Tons/år
122	Vejle Fjord, ydre	1096	951	743	208	
123	Vejle Fjord, indre					
124	Kolding Fjord, indre	582	499	336	163	
125	Kolding Fjord, ydre					
216, 217, 224	Åbne vandomr. Gr. IV – Lillebælt	705	615	452	163	
1.12 Lillebælt/Fyn		1572	1362	1025	337	
74	Bredningen	132	116	88	28	

Vandområdeplan 2015-2021		Belastning 2008-2012	Baseline- belastning 2021	Målbelastning	Bruttoindsatsbehov (Supplerende indsatsbehov ud over baselineeffekt)	
Belastning, målbelastning og bruttoindsatsbehov Kvælstof					Tons/år	Tons/år
VANDOMRÅDEDISTRIKT						
Hovedvandområde						
ID	Vandområde	Tons/år	Tons/år	Tons/år	Tons/år	(negativ) Tons/år
75	Emtekær Nor	19	17	13	4	
76	Orestrand	3	3	2	1	
78	Gamborg Nor	89	78	61	18	
80	Gamborg Fjord					
81	Bågå Nor	1,4	1,2	1,0	0,2	
82	Aborg Minde Nor	142	125	97	28	
213	Torø Vig og Torø Nor	6	6	4	1	
87	Helnæs Bugt	220	182	146	36	

Vandområdeplan 2015-2021		Belastning 2008-2012	Baseline- belastning 2021	Målbelastning	Bruttoindsatsbehov (Supplerende indsatsbehov ud over baselineeffekt)	
Belastning, målbelastning og bruttoindsatsbehov Kvælstof					Tons/år	Tons/år
VANDOMRÅDEDISTRIKT						
Hovedvandområde						
ID	Vandområde	Tons/år	Tons/år	Tons/år	Tons/år	(negativ) Tons/år
216, 217, 224	Åbne vandomr. Gr. IV – Lillebælt	957	835	613	221	
1.13 Odense Fjord		1611	1355	965	402	-13
59	Nærå Strand	78	62	47	14	
61	Dalby bugt	35	29	34		-6
62	Lillestrand	26	22	26		-4
92	Odense Fjord, ydre	1446	1221	833	388	
93	Odense Fjord, Seden Strand					

Vandområdeplan 2015-2021		Belastning 2008-2012	Baseline- belastning 2021	Målbelastning	Bruttoindsatsbehov (Supplerende indsatsbehov ud over baselineeffekt)	
Belastning, målbelastning og bruttoindsatsbehov Kvælstof						
VANDOMRÅDEDISTRIKT						
Hovedvandopland						
ID	Vandområde	Tons/år	Tons/år	Tons/år	Tons/år	(negativ) Tons/år
219	Åbne vandomr. Gr. III – Århus Bugt syd, Samsø og Nordlige Bælthav	26	22	25		-3
1.14 Storebælt		627	536	486	72	-22
83	Holckenhavn Fjord	272	243	171	72	
86	Nyborg Fjord					
84	Kerteminde Fjord	40	32	33		-1
85	Kertinge Nor					
95, 96	Åbne vandomr. Gr. V – Storebælt og Smålandsfarvandet	315	261	282		-21

Vandområdeplan 2015-2021		Belastning 2008-2012	Baseline- belastning 2021	Målbelastning	Bruttoindsatsbehov (Supplerende indsatsbehov ud over baselineeffekt)	
Belastning, målbelastning og bruttoindsatsbehov Kvælstof					Tons/år	Tons/år
VANDOMRÅDEDISTRIKT						
Hovedvandområde						
ID	Vandområde	Tons/år	Tons/år	Tons/år	Tons/år	(negativ) Tons/år
1.15 Det Sydfynske Øhav		1051	844	709	135	
90	Langelandssund	465	389	320	69	
214	Det sydfynske Øhav, åbne del	317	248	211	37	
63	Nakkebølle Fjord	113	90	75	15	
64	Skårupøre Sund	9	7	6	1	
65	Thurø Bund	2	2	2	0,3	
68	Lindelse Nor	41	30	27	3	
69	Vejlen	17	13	11	2	

Vandområdeplan 2015-2021		Belastning 2008-2012	Baseline- belastning 2021	Målbelastning	Bruttoindsatsbehov (Supplerende indsatsbehov ud over baselineeffekt)		
Belastning, målbelastning og bruttoindsatsbehov Kvælstof							
VANDOMRÅDEDISTRIKT							
Hovedvandområde							
ID	Vandområde	Tons/år	Tons/år	Tons/år	Tons/år	(negativ) Tons/år	
70	Salme Nor	2	1	1	0,02		
71	Tryggelev Nor	8	5	5	0,3		
72	Kløven	37	28	25	3		
89	Lunkebugten	18	15	13	2		
212	Faaborg Fjord	22	17	14	3		
	<i>Ingen åbne vandomr.</i>	-	-	-	-	-	
VANDOMRÅDEDISTRIKT SJÆLLAND							
2.1 Kalundborg		695	611	662		-50	

Vandområdeplan 2015-2021		Belastning 2008-2012	Baseline- belastning 2021	Målbelastning	Bruttoindsatsbehov (Supplerende indsatsbehov ud over baselineeffekt)	
Belastning, målbelastning og bruttoindsatsbehov Kvælstof						
VANDOMRÅDEDISTRIKT						
Hovedvandopland						
ID	Vandområde	Tons/år	Tons/år	Tons/år	Tons/år	(negativ) Tons/år
29	Kalundborg Fjord	83	72	76		-4
28, 204	Åbne vandomr. Gr. V – Storebælt og Smålandsfarvandet	612	539	586		-47
2.2 Isefjord og Roskilde Fjord		1846	1567	1655		-88
1	Roskilde Fjord, ydre	437	379	388		-9
2	Roskilde Fjord, indre	380	329	344		-14
24	Isefjord, ydre	1029	859	924		-64
165	Isefjord, indre					

Vandområdeplan 2015-2021		Belastning 2008-2012	Baseline- belastning 2021	Målbelastning	Bruttoindsatsbehov (Supplerende indsatsbehov ud over baselineeffekt)	
Belastning, målbelastning og bruttoindsatsbehov Kvælstof						
VANDOMRÅDEDISTRIKT						
Hovedvandopland						
ID	Vandområde	Tons/år	Tons/år	Tons/år	Tons/år	(negativ) Tons/år
	<i>Ingen åbne vandomr.</i>	-	-	-	-	-
2.3 Øresund		1130	1087	1010	110	-33
200, 205	Åbne vandomr. Gr. II – Kattegat	238	220	253		-33
6, 9	Åbne vandomr. Gr. VI – Øresund og Køge Bugt og Østersøen	892	867	757	110	
2.4 Køge Bugt		1131	1000	1042		-43
201	Åbne vandomr. Gr. VI – Øresund og Køge Bugt og Østersøen	1131	1000	1042		-43
2.5 Smålandsfarvandet		4062	3366	3585	112	-331

Vandområdeplan 2015-2021		Belastning 2008-2012	Baseline- belastning 2021	Målbekastning	Bruttoindsatsbehov (Supplerende indsatsbehov ud over baselineeffekt)	
Belastning, målbekastning og bruttoindsatsbehov Kvælstof					Tons/år	Tons/år
VANDOMRÅDEDISTRIKT						
Hovedvandomland						
ID	Vandområde	Tons/år	Tons/år	Tons/år	Tons/år	(negativ) Tons/år
16	Korsør Nor	38	31	35		-3
17	Basnæs Nor	54	42	49		-8
18	Holsteinborg Nor	18	16	17		-1
25	Skælskør Fjord og Nor	34	27	31		-3
34	Smålandsfarvandet, syd	403	333	379		-46
35	Karrebæk Fjord	1210	1037	925	112	
36	Dybsø Fjord	48	37	45		-9
37	Avnø Fjord	149	114	146		-32

Vandområdeplan 2015-2021		Belastning 2008-2012	Baseline- belastning 2021	Målbelastning	Bruttoindsatsbehov (Supplerende indsatsbehov ud over baselineeffekt)	
Belastning, målbelastning og bruttoindsatsbehov Kvælstof					Tons/år	Tons/år
VANDOMRÅDEDISTRIKT						
Hovedvandområde						
ID	Vandområde	Tons/år	Tons/år	Tons/år	Tons/år	(negativ) Tons/år
38	Guldborgsund	439	344	412		-68
206	Smålandsfarvandet, åbne del	216	191	228		-37
26	Musholm Bugt, indre	735	608	648		-40
207	Nakskov Fjord	347	280	315		-36
41, 45	Åbne vandomr. Gr. V – Storebælt og Smålandsfarvan- det	370	306	354		-49
2.6 Østersøen		1265	1025	1209	25	-208
47	Præstø Fjord	195	164	153	12	

Vandområdeplan 2015-2021		Belastning 2008-2012	Baseline- belastning 2021	Målbelastning	Bruttoindsatsbehov (Supplerende indsatsbehov ud over baselineeffekt)	
Belastning, målbelastning og bruttoindsatsbehov Kvælstof						
VANDOMRÅDEDISTRIKT						
Hovedvandområde						
ID	Vandområde	Tons/år	Tons/år	Tons/år	Tons/år	(negativ) Tons/år
48	Stege Bugt	237	191	236		-45
49	Stege Nor	25	20	7	13	
209	Rødsand	110	74	108		-34
	<i>Ingen åbne vandomr. Gr. V</i>	-	-	-	-	-
46	<i>Åbne vandomr. Gr. VI – Øresund og Køge Bugt og Østersøen</i>	277	230	259		-29
44, 208	<i>Åbne vandomr. Gr. VII – Østersøen</i>	422	346	446		-100
VANDOMRÅDEDISTRIKT BORNHOLM						

Vandområdeplan 2015-2021		Belastning 2008-2012	Baseline- belastning 2021	Målbelastning	Bruttoindsatsbehov (Supplerende indsatsbehov ud over baselineeffekt)	
Belastning, målbelastning og bruttoindsatsbehov Kvælstof					Tons/år	Tons/år
VANDOMRÅDEDISTRIKT						
Hovedvandområde						
ID	Vandområde	Tons/år	Tons/år	Tons/år	Tons/år	(negativ) Tons/år
3.1 Bornholm		860	745	807		-63
56, 57	Åbne vandomr. Gr. VIII – Østersøen, Bornholm	860	745	807		-63
INTERNATIONALT VANDOMRÅDEDISTRIKT						
4.1 Kruså-Vidå		1669	1424	1278	146	
41	Lister Dyb, delen af Vidå-Kruså	1669	1424	1278	146	
	Ingen åbne vandomr.	-	-	-	-	-
HELE DANMARK		56949	48595	42015*	7773	-1193
VANDOMRÅDEDISTRIKT JYLLAND OG FYN		44291	37770	30768*	7380	-379

Vandområdeplan 2015-2021		Belastning 2008-2012	Baseline- belastning 2021	Målbelastning	Bruttoindsatsbehov (Supplerende indsatsbehov ud over baselineeffekt)	
Belastning, målbelastning og bruttoindsatsbehov Kvælstof						
VANDOMRÅDEDISTRIKT						
Hovedvandområde						
ID	Vandområde	Tons/år	Tons/år	Tons/år	Tons/år	(negativ) Tons/år
VANDOMRÅDEDISTRIKT SJÆLLAND		10129	8656	9162 *	247	-752
VANDOMRÅDEDISTRIKT BORNHOLM		860	745	807*	0	-63
INTERNATIONALT VANDOMRÅDEDISTRIKT		1669	1424	1278	146	-